

N:o 40.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ecklesiastik boställsordning; gifven Stockholms slott den 19 februari 1909.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden och af ett i högsta domstolen fördt protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till ecklesiastik boställsordning.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Hugo Hammarskjöld.

Förslag

till

Ecklesiastik boställsordning.

Med ändring af hvad lag eller författning innehåller häremot stridande förordnas som följer:

I Kap.

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

1 §.

1. Såsom boställen anses i denna boställsordning alla de hemman och lägenheter, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt biskopar, kyrkoherdar, komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter eller till prästänkesäten, äfvensom de hemman och lägenheter, hvilkas afkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond.

2. Boställen, som äro afsedda till löntagares bostad, kallas i denna författning bostadsboställen; och må för hvarje prästerlig befattning endast ett boställe såsom bostadsboställe anses. Öfriga boställen kallas löningsboställen.

2 §.

Bostadsboställen indelas i tre klasser; och omfattar
första klassen: bostadsboställen för biskopar;

andra klassen: bostadsboställen för kyrkoherdar;

tredje klassen: bostadsboställen för komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter.

II Kap.

Om laga hus.

3 §.

Å bostadsboställen, förenade med jordbruk, på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) brygghus, 5) vedbod, 6) hemlighus, 7) drängstuga, 8) vagnshus, 9) spannmålsbod, 10) redskaphus, 11) stall, 12) fähus, 13) fårhus eller, å mindre boställen, i fähuset anbringad särskild fårkätte, 14) svinhus och 15) en eller flera lador samt loge eller logar efter behovet, hvarjämte af synerätt må, där sådant pröfvas nödigt, å dessa boställen såsom laga hus föreskrifvas ytterligare en källare samt brunn.

4 §.

Bostadsboställen utan jordbruk på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, vara försedda med dessa laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) brygghus, 5) vedbod och 6) hemlighus, äfvensom 7) drängstuga, 8) stall och 9) vagnshus, de tre sist nämnda husen dock å andra och tredje klassernas bostadsboställen endast i det fall, att boställshafvaren för tjänsteresor behöfver hålla häst och åkdon. Erfordras å bostadsboställe utan jordbruk flera hus än nu är sagdt, må efter omständigheterna af synerätt föreskrifvas ytterligare något eller några af de i 3 § omförmälda hus.

5 §.

1. Där, i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet, skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, må fårhus eller svinhus kunna uteslutas.

2. Å bostadsboställe af tredje klassen må jämväl följande hus: visthus, brygghus, drängstuga, vagnshus och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de kunna undvaras.

6 §.

Löningsboställen bebyggas efter hvad för kronohemman är stadgadt, där ej dessa boställen antingen, såsom icke afsedda för jordbruk, erfordra hus af särskild beskaffenhet, eller ock, såsom brukade gemensamt med bostadsboställen eller af annan anledning, af synerätt pröfvas kunna undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus.

7 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvar boställe föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant pröfvas lämpligt. I allmänhet bör dock undvikas sådant sammanförande af hus, att därigenom sammanblandning af boställshafvares och annans nybyggnads- och underhållsskyldighet uppstår.

Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara, så vidt möjligt, undvikas samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller fördröjas.

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall fastställas af Kungl. Maj:t.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sex, högst nio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditjonsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. Där det finnes vara af behovet påkalladt, inrättas ett brandfritt hvalf.

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt byggnadsämne. Till byggnaden i öfrigt

användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behovet i hvarje fall fordrar, omkring tre meter höga, och skola vara försedda med nödiga och lämpliga anordningar för uppvärmning och luftväxling. Alla boningsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras af ändamålsenliga byggnadsämnen efter ortens sed till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

3. Bryggghus skall innehålla anordningar för tvätt och, där så erfordras, äfven för brygd och bakning.

4. Stall, fähus och fårhus förses med skullar eller andra foderrum.

10 §.

Sätesbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätesbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus å bostadsboställen må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrifvas.

11 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å bostadsboställe, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligen behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

III Kap.

Om nybyggnads- och underhållsskyldigheten å de laga husen.

12 §.

För bostadsboställe af första klassen gälle hvad särskildt är förordnad i fråga om hvem skyldigheten att nybygga och underhålla därtill hörande laga hus åligger.

13 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna på landet skola sätesbyggnad, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus och brunn, för så vidt de där böra enligt denna författning såsom laga hus finnas, nybyggas och underhållas af pastoratet. Öfriga laga hus å sådana boställen nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

14 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

15 §.

Å löningsboställen åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten boställshafvaren.

16 §.

Uppkommande brister å boställes insynade hus skola afhjälpas, i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt.

17 §.

Nybyggnad af sätesbyggnad eller visthus, bryggghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fähus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe må icke företagas, utan att synerätt därom beslutar; och må på bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet eller med dylikt boställe i sambruk förenadt löningsboställe nybyggnad af annat laga hus eller åtgärd, som i 20 § 2 mom. omförmäles, ej heller vidtagas af boställshafvare, utan att föreskrift därom meddelats af synerätt eller vid ekonomisk besiktning.

18 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda sådana till hans begagnande upplåtna hus, som af annan nybyggas och underhållas. Brister, som å dylika eller andra å boställe insynade hus uppkomma genom boställshafvarens vanvård, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

19 §.

1. I afseende på boställshafvares och församlings rätt att till nybyggnad och förbättring af boställes hus samt boställshafvares rätt att i öfrigt till husbehof använda boställes skogstillgång lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgadt.

2. Andra å boställe tillgängliga byggnadsämnen, som icke äro att hänföra till den boställshafvaren ensam tillkommande afkastningen af bostället, må, där sådant kan ske utan men för bostället eller boställshafvaren, jämväl af annan nybyggnads- och underhållsskyldig användas till nybyggnad och förbättring å bostället. Förslår tillgången ej till både boställshafvares och annan byggnadsskyldigs behof, hafve boställshafvare bästa rätten.

20 §.

1. Vid nybyggnad af boställshafvares laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall, där ej annat föränledes af bestämmelserna i 18 och 27 §§, den af synerätt vid arbetets godkännande fastställda kostnad godtgöras boställshafvaren af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för sådant ändamål årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas; dock att vid nybyggnad i följd af brandskada dylik godtgörelse icke må utgå för den kostnad, som motsvarar uppburen brandskadeersättning.

Omedelbart efter byggnadsarbetets godkännande skall godtgörelsen till boställshafvaren utbetalas af de på sätt ofvan blifvit nämntt uppsamlade medlen. Hvad därvid tilläfventyrs brister skall jämte ränta därå efter fem för hundra, allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta, tillhandahållas boställshafvaren, äfven om han frånträder bostället, innan nybyggnadskostnaden blifvit på angifvet sätt till fullo godtgjord.

2. Hvad sålunda stadgats om nybyggnadskostnad gälle ock om kostnad för förbättring af boställshafvares laga hus å de i 1 mom. omnämnda boställen, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning, eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad.

3. Sedan nybyggnad eller förbättring, hvarom i denna § sägs, blifvit i behörig ordning beslutad, må boställshafvaren, till bestridande af kostnad, för hvilken han enligt bestämmelserna i denna § äger att undfå godtgörelse, erhålla förskott af de medel, som redan blifvit uppsamlade, därest han ställer fullgod säkerhet för det förskotterade beloppet.

4. Innan kostnad för nybyggnad eller förbättring blifvit förutvarande boställshafvare till fullo godtgjord, vare efterträdande boställshafvare ej berättigad att af medel, som i denna § afses, erhålla godtgörelse för eller förskott å kostnad för honom åliggande nybyggnads- eller förbättringsarbeten.

21 §.

Kostnaden för underhåll af boställshafvares laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall, där ej annat föranledes af bestämmelserna i 18 och 27 §§, boställshafvaren, på sätt här nedan sägs, godtgöras af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för detta ändamål årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas.

Då boställshafvaren visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, skall godtgörelse för utgiften, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktningsinstrument för arbetet beräknade kostnad, omedelbarligen till boställshafvaren utbetalas af omförmälda medel. Har för arbete, som nu är sagdt, den beräknade kostnaden öfverskridits, eller har boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, äge han jämväl af ifrågavarande medel bekomma godtgörelse för sådan utgift, så vidt densamma af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallad. I händelse underhållsarbete föranledts af brandskada, skall hvad i 20 § sägs i fråga om godtgörelse för sålunda orsakad kostnad äga motsvarande tillämpning.

Därest i förekommande fall de uppsamlade medlen icke förslå till godtgörelsens gäldande, skall bristen jämte ränta därå efter fem för hundra till boställshafvaren, ehvad han fortfarande innehar eller afträdt bostället, utbetalas efter hand som medel härför blifva tillgängliga, och skall alltid förutvarande boställshafvares fordran äga företräde till betalning framför efterträdande boställshafvares.

IV Kap.

Om andra byggnader än de laga husen.

22 §.

1. Finner synerätt, att på bostadsboställe eller därmed i sambruk för- enadt löningsboställe insynadt torp eller fäbodeställe bör bibehållas eller nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall boställs- hafvare där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten före- skrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyod- ling, som efter frihetsår återgår till boställe.

23 §.

Alla andra byggnader än de i 3, 4, 6 och 22 §§ omförmälda äro öf- verloppshus, hvilka tillträdarkaren äger att från afträdarkaren lösa till det värde, som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter. Har tillträdarkaren vid af- och tillträdessynen tillkännagifvit sin afsikt att ej lösa öfverloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må afträdarkaren bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrifves. Är till huset byggnadsvirke hämtadt från boställets skog och har icke virket utgjorts af sådan andel i skogens afkastning, som, enligt hvad särskildt är stadgadt, i vissa fall kan, utöfver husbehofvet, tillkomma boställshaf- varen, må huset ej bortföras, innan afträdarkaren för virket utgifvit ersättning till belopp, som synerätten bestämmer; skolande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare föreskrifter synerätten meddelar.

Har ej afträdarkaren inom den bestämda tiden bortfört öfverloppshus, som han berättigats borttaga, tillfalle huset tillträdarkaren med den rätt, med hvilken afträdarkaren innehaft detsamma.

V Kap.

Om brandförsäkring.

24 §.

Alla hus, hvilkas nybyggnad åligger boställshafvare, vare han pliktig att uti allmänt brandförsäkringsverk eller brandstodsförening med reglemente fastställt af Kungl. Maj:t eller uti brandstodsförening för härad eller län med reglemente fastställt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas.

25 §.

Brandskadeersättning uppbäres af domkapitlet, som tillhandahåller boställshafvaren ersättningsbeloppet, hvarvid domkapitlet äger förordna, huruvida, innan lyftning får ske, säkerhet hos domkapitlet skall ställas för medlens användande till återställande af hvad genom branden blifvit förstördt.

26 §.

Brandskadeersättning, som boställshafvare lyftat, skall redovisas vid nästa ekonomiska besiktning eller husesyn.

27 §.

Boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada och bygge nytt upp för hvad som brunnit, utan rätt till godtgörelse för byggnadskostnaden i hvad den motsvarar värdet af det brunna.

VI Kap.

Om ägornas vård och bruk samt om fördelning till godtgörande på vissa år af kostnad eller förlust, som boställshafvare kan få vidkännas.

28 §.

Boställshafvare skall väl häfda samt i god växtkraft hålla boställes åker och äng, gräfva och vidmakthålla nödiga diken, efter hvad därom är stadgadt, samt, i öfverensstämmelse med den särskilda plan, som angående befintliga hagmarkers ändamålsenliga skötsel må vara fastställd, röja och vårda sådana marker.

29 §.

1. Boställshafvare skall väl vårda och vidmakthålla trädgård. Om å bostadsboställe trädgård är otillräcklig eller alldeles saknas, bör, där det kan ske med fördel, den gamla utvidgas eller ny anläggas efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Vid nästpåföljande af- och tillträdessyn må, om synerätt finner afträdaren icke hafva innehaft bostället så länge, att afkastningen därunder kan anses hafva ersatt utvidgnings- eller anläggningskostnaden, denna kostnad till belopp af högst femhundra kronor fördelas af synerätt till godtgörande på viss tid, beräknad från den dag, utvidgningen eller anläggningen börjats, och till högst tio år efter dåvarande boställshafvares afträde.

2. I afseende på skogens skötsel och vård lände till efterrättelse hvad därom särskildt är stadgadt.

3. Torfmosse skall ändamålsenligt begagnas.

30 §.

1. Om hägnad i ägoskillnad mot annans jord gälle hvad därom är stadgadt. Den hägnad, boställshafvare åligger i ägoskillnad hålla, skall vid boställes afträdande aflämnas i fredgillt stånd.

2. Om på yrkande af granne boställshafvare måst deltaga i uppförande af nytt stängsel, och synerätt finner kostnaden för boställshafvarens andel däri uppgå till högre belopp, än han anses böra vidkännas, må hägnadskostnaden af synerätten fördelas till godtgörelse på det antal år, som pröfvas skäligt, dock icke öfverstigande tjugu, räknadt från den tid, då stängslet blifvit fullbordadt.

3. Inom boställes ägoområde vare boställshafvare ej förbunden att hålla hägnad; dock att hägnad, som vid hans tillträde funnits, skall fortfarande underhållas, intill dess vid syn eller ekonomisk besiktning annorlunda förordnas.

31 §.

1. I fråga om nyodling eller uppröjning af beteshage å boställes skogsmark gälle hvad därom särskildt är stadgadt.

2. Vill boställshafvare för tillämnad odling af kärr, mosse eller annan oländig mark, däraf i dess närvarande skick föga eller ingen afkomst kan erhållas, tillförsäkra sig rätt till frihetsår, enligt hvad därom särskildt är stadgadt, göra anmälan om företaget hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som därefter iakttagar hvad gällande författningar i sådant fall föreskrifva. När frihetsår beviljas, bestämme Kungl. Maj:ts befallningshafvande, om och hvilka byggnader å den odlade lägenheten böra finnas. Virke till dessa byggnader äfvensom till de för odlingen nödiga hägnader jämte erforderligt bränsle äger boställshafvaren under den tid, han innehar äfven själfva bostället, hämta från dess skogsafkastning; men sedan han afträdt bostället, åtnjuter han icke annan rätt till afkastning af skogen, än att därifrån, så vidt dåvarande innehafvare af bostället ändock kan från skogen få sitt virkesbehof fyllt, virke till hägnad i odlingslägenhetens yttergränser må tagas efter utsyning af vederbörande skogstjänsteman.

3. Vid frihetsårens slut skall den odlade lägenheten, till åker och äng behörigen häfdad, jämte erforderliga hägnader och byggnader i förvarligt skick till bostället afträdas utan ersättning; och skall i fråga om utrönandet af lägenhetens beskaffenhet tillämpas hvad angående syn mellan jordägare och arrendator är i allmänhet stadgadt.

32 §.

Odling genom flåhackning och bränning af torf må icke verkställas utan särskildt därtill af Kungl. Maj:ts befallningshafvande gifvet tillstånd.

33 §.

1. Om fördelning till godtgörande på vissa år af den kostnad, boställshafvare kan hafva under sin besittningstid fått vidkännas med anledning af laga skifte, skogsindelning, deltagande i vattenafledningsföretag för samfällig jords odling eller förbättring, nybyggnad af kyrka eller andra allmänna hus, uppförande af broar eller anläggning af vägar, gälle hvad därom särskildt är stadgadt; och vare efterträdare ej skyldig att annorlunda än på grund af sådan fördelning vidkännas de kostnader, som i dessa afseenden bort utgå före hans tillträde af bostället.

2. Därest boställshafvare för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning, på en gång eller i särskilda poster, af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må denna vid nästföljande af- och tillträdessyn till godtgörande fördelas på vissa, högst tjugu år, räknade från den tid, då första inbetalningen skedde.

3. Har nybyggnad eller förbättring eller annan åtgärd, därför boställshafvare förklarats skyldig svara, blifvit af efterträdande boställshafvare verkställd, och kan det visas, att denne, utan egen försummelse, varit urständsat att hos företrädaren utfå den härför bestämda kostnadsersättning, må den förlust, hvilken sålunda uppstått för efterträdaren, efter synerätts pröfning fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år, räknade från denne boställshafvares tillträde.

4. Finnes vid af- och tillträdessyn, att afträdaren måst för nybyggnad af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å löningsboställe, som innehafves af biskop, eller för sådan förbättring af dessa hus, som afses i 20 § 2 mom., eller för uppförande af byggnader, hvarom i 22 § sägs, vidkännas större kostnad, än synerätt pröfvar motsvara för afträdarens besittningstid skälig utgift i berörda hänseende, må, där ej sådant fall, som i 3 mom. afses, är för handen, den öfverskjutande kostnaden, såsom synerätten finner skäligt, fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år från nämnde boställshafvares frånträdande af bostället.

VII Kap.

Om öfverträdelse af nyttjanderätt till boställe.

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke kan räknas till dess årliga afkastning, må ej afhändas bostället, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren icke förr än vid afträdestiden från sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än ett år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrant öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet, utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas. Innan dylikt ärende afgöres, skall domkapitlets yttrande inhämtas. Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, foder öfver, hembjude det efterträdaren till pris motsvarande hälften af det i orten för dylikt foder gångbara. Vill efterträdaren det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffas om den ersättning, hvilken sålunda bör utgå, denna bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

35 §.

Gör boställshafvare åverkan å bostället, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgadt.

VIII Kap.

Om af- och tillträde.

36 §.

Boställe afträdes såsom hittills den 1 maj; dock att tillträderen äger att den 14 mars öfvertaga brukningen af boställets jord och få åt sig upplåten hälften i husen, med undantag af sätabyggning, visthus, hushållskällare och brygghus.

37 §.

Året före boställes afträdande skall afträderen, med bibehållande af förut tillämpad växtföljd, låta åt tillträderen verkställa trädesbruk, höstplöjning, gräsfrö- och höstsädessådd mot ersättning, som, i brist af åsämjande, bestämmes af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 i fråga om val af sådana föreskrifver; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes. Om meddelande i beslutet af hänvisning för den missnöjde och om beslutets verkställighet skall hvad i 34 § är för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

38 §.

Är vid tiden för boställes afträdande icke bestämdt, hvem som kommer att tillträda bostället, skall domkapitlet föranstalta, att bostället emellertid varder behörigen brukadt och vårdadt, intill dess detsammas skötsel och vård kan af tillträdare öfvertagas.

39 §.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträdaren skyldig att, så vida icke sådant förhindras af omständigheter, till hvilka han icke varit vållande, utan ersättning tillhandahålla efterträdaren den efter vanliga förhållanden nödiga gödsel till första vår- och höstutsädet eller däremot i värde svarande myckenhet foder.

IX Kap.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

40 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna samt att boställshafvare ej genom sådan försummelse af nybyggnad eller underhåll, som kan förnärma boställets och efterträdares rätt, ådrager bostället husröta. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmad, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 11 § föreskrifves, skall domkapitlet i behörig ordning öfverklaga beslutet.

Öfver fullgörandet af boställshafvaren enligt 24 § åliggande brandförsäkringsplikt hälle domkapitlet noggrann tillsyn.

41 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana finnas nödiga och sist å femte året efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

42 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i

händelse af särskildt behof äfven å annan tid hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

43 §.

Ekonomisk besiktning förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnade, på landet af kronofogden i orten såsom ordförande jämte två nämndemän, och i stad af magistratsperson såsom ordförande jämte två utaf magistraten utsedda sakkunniga män. Biträdande besiktningsmännen kallas af ordföranden.

Är kronofogden hindrad, förordne Kungl. Maj:ts befallningshafvande annan kronobetjänt såsom ordförande.

Stanna besiktningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle ordförandens.

44 §.

1. Såsom jäf mot besiktningsman gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svägerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om besiktningsman är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om besiktningsman eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svägerlag, som nämnt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att besiktningsmännens ordförande eller hans bemälde skyldeman, såsom medlem af församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har besiktningsman å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare, eller söker någon sak med besiktningsman eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet besiktningsmännens ordförande, att sådant jäf mot honom är, anmäle det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer dylikt jäf mot biträdande besiktningsman, göra därom omedelbart anmälan hos ordföranden, hvilken ombesörjer inkallande af annan besiktningsman.

45 §.

Besiktningsmännens ordförande utsatte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämma för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas ordföranden. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen af ordföranden kallas till densamma.

47 §.

När ordföranden bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger honom, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

48 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot ordföranden, och finna besiktningsmännen det vara lagligen grundadt, inställes förrättningen, och göre ordföranden anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer mot biträdande besiktningsman jäf, som af besiktningsmännen godkännes, ombesörje ordföranden inkallande af annan besiktningsman i hans ställe. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

49 §.

Vid förrättningen hafva besiktningsmännen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger boställshafvaren att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, hvarjämte boställshafvaren affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll af hus, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård; och anmärkes hvad i öfrigt enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utse besiktningsmännen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligh tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter boställshafvarens önskan, och bestämma besiktningsmännen storleken, inredningen och öfriga beskaftenheten af det nya huset samt uppgöra kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som erhållas från bostället, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Förordnande, som afses i 30 § 3 mom., gifves, när skäl därtill finnes.

8. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

9. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad, samt meddelas beslut därom.

10. Beslut i fråga om gäldandet af kostnaderna för förrättningen meddelas.

11. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla

sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall ordföranden skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

50 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall den byggnadsskyldige till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, för annan byggnadsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmälde kontraktsprosten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställets och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

51 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman samt konsistorieombud, när annan än vederbörande kontraktsprost därtill förordnats, erhålla för ekonomiska besiktningar ersättning efter hvad särskildt är stadgadt. Af magistrat utsedda biträdande besiktningsmän njuta ersättning lika med nämndemän.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, skola gäldas å första klassens bostadsboställen och de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt besiktningsmännens bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

52 §.

Husesyn förrättas å tjänlig årstid, på landet af domare jämte minst två, högst sex nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

53 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

54 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, afvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

55 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare.

2. Å boställe, förenadt med jordbruk, skall sådan syn hållas året näst före afträdet, när så tidigt blifvit bestämdt, hvem som efter afträdaressen skall öfvertaga bostället. Kan syn ej det året hållas, må den äga rum under afträdesåret, sist inom sex månader efter afträdet.

3. Å boställe utan jordbruk vare af- och tillträdessyn ej nödig, där ej nybyggnads- eller underhållsskyldighet åligger boställshafvaren, eller denne eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet äskar sådan syn, eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Af- och tillträdessyn bör äfven i dessa fall förrättas, där så kan ske, året för afträdet eller sist inom sex månader efter detsamma.

4. Då boställe för allmän kassas räkning stått under domkapitlets förvaltning, vare vid boställets afträdande af- och tillträdessyn ej nödig, med mindre sådan syn å någondera sidan äskas; börande efterträdande boställshafvare, om han påyrkar syn, sist en månad efter tillträdet göra framställning därom hos domkapitlet. Mottager boställshafvare boställe af domkapitlet utan af- och tillträdessyn, svare sedan för allt hvad domkapitlet under dess besittningstid i afseende på boställets bebyggande, underhåll och vård ålegat.

56 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola, när af- och tillträdessyn äskas, därvid tillika insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits, samt gällande hushållningsplan för bostället tillhörig skog.

57 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten ej mindre utsätta tid för densamma och därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshafvande med begäran vid af- och tillträdessyn, att, om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehofvet är boställshafvaren tillerkänd, skogstjänsteman måtte förordnas att vid synen biträda, än äfven om tiden därför, minst två månader förut, underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämman för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid afträddandet boställe öfvertagas af domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då bör jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

58 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger dem, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

59 §.

Vid laga syn behandlas de ännan, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot besiktningsman gjordt jäf ogillats och finner synerätten jäfsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

60 §.

Hvad i 49 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista ekonomiska besiktning eller husesyn hus, som bör finnas vid bostället, nybyggt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blifvit afhjelpna, insynas, eller om det skall utdömas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas, hvarvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll, efter noggrann pröfning meddelas yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård. Finnas anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, hvarom synerätten då förordnar. Föreskrifves byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter tillträddarens önskan. Utdömes eller felas sättesbyggning å bostadsboställe af första klassen, hänvisas vederbörande att föranstalta om ritning och hos Kungl. Maj:t söka fastställelse därå. Utdömes eller felas annat hus, bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya.

4. För den nybyggnad, hvars omfattning och beskaffenhet synerätt bestämmer, uppgör synerätten kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnena, som erhållas från bostället, icke må beräknas annat värde, än sy-

nerätten pröfvar motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, afträdaren låtit komma sig till last i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd däraf erfordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningssätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Vinnes utredning därom, att åkerjordens behöriga gödning försumrats, älägges afträdaren att tillföra bostället gödningsämnen efter som behovet fordrar eller därför lämna ersättning.

8. Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skall synerätten dels undersöka huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, för hvilka afträdaren har att svara utan rätt till godtgörelse, hvarom i 20 eller 21 § förmäles, dels ock bestämma om och i hvilken omfattning virke, som erfordras för fullgörande af de nybyggnads- och underhållsarbeten, hvilka pastoratet eller därtill hörande församling förpliktas verkställa, skall uttagas af den enligt nämnda plan till afverkning före afträdestiden afsedda skog.

Förekommer i först omförmälda hänseende brist, förpliktas afträdaren att i godtgörelse därför deltaga i förhållande till den andel, han fått af behållen skogsafkastning tillgodonjuta. På lika sätt förfares i fråga om kostnad för afhjälpande af anmärkt brist i afseende å skogsodlings- och andra arbeten för skogsskötselns främjande.

9. Vid godkännande af byggnadsarbete, därför godtgörelse skall till boställshafvaren utgå på sätt i 20 § finnes stadgadt, fastställer synerätten det belopp, som pröfvas hafva utgjort skälig kostnad för berörda arbete.

10. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad samt meddelas beslut därom.

11. Äger afträdaren jämlikt bestämmelserna i 20 och 21 §§ bekomma ersättning för nybyggnad eller underhåll af boställets laga hus, lämnas erforderlig föreskrift därom.

12. Beslut meddelas om fördelning på vissa år af kostnad eller förlust i de fall, då sådan fördelning enligt denna författning är medgifven.

13. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

14. I allt annat, hvartill denna boställsordning föranleder, anställes undersökning och meddelas föreskrift.

61 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn af rätten blifvit bestämdt, skall, där så erfordras, emellan afträdare och tillträdare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.

Likviden, som inrättas efter hvad behovet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

2. Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt.

62 §.

Sedan bostället afträds, må afträdaren ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af det, som på honom ankommer, verkställas af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

63 §.

I det fall, som i 57 § 2 mom. afses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i afseende å befintliga brister, hvartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom äsämjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant all behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

64 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

65 §.

1. För husesyner njuta synerätt äfvensom konsistorieombud ersättning efter hvad särskildt är stadgad. Skogstjänsteman erhåller reseersättning och dagtraktamente enligt gällande resereglemente och biträdande byggnadskunnig person godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syneinstrumentet, som i 67 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af vederbörande boställshafvare och för hvarje annat boställe af pastoratet; dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten pröfver skäligt, godtgöra boställshafvaren eller pastoratet hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas:

för bostadsboställe af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera;

för bostadsboställen af andra klassen och de löningsboställen, som af kyrkoherdar innehafvas, af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera; samt

för hvarje annat boställe af pastoratet.

66 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga kraft ägande beslut blifvit förelagdt, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhjelpna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, för annan nybyggnads- och underhållsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å

kyrkostämman utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu är sagdt, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger församlingen eller efterträdande boställshafvare hos öfverexekutor påkalla verkställighet.

67 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträdandet till efterträdaren öfverlämnas.

X Kap.

Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

68 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet skall gälla ej mindre, i tillämpliga delar, för domkapitlet för den tid domkapitlet för allmän kassas räkning innehar boställe, än äfven för arrendator eller brukare, som är i författningsenlig ordning antagen; dock att med afträdande af i dylik ordning utarrenderadt boställe eller utarrenderad del af boställe skall förhållas efter ty stadgas i 2 kap. 5 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, samt att, utan hinder af hvad här ofvan i 34 § är stadgadt, andra föreskrifter i afseende å gödsel och foder å sålunda utarrenderad jord må i arrendekontrakt meddelas, när sådant pröfvas nödigt eller lämpligt.

I fråga om löningsboställe, som är i författningsenlig ordning utarrenderadt, skall, där ej bostället är med bostadsboställe i sambruk för enadt, beträffande de ämnen, som i 33 § 4 mom. afses, gälla hvad i arrendekontraktet därutinnan må varda stadgadt.

I öfrigt skall i fråga om arrende, som i denna § afses, lända till efterrättelse hvad i allmänhet gäller angående arrende af jord.

69 §.

Finner synerätt till boställe hörande jordbruk vara af så obetydlig omfattning, att för boställen med jordbruk gifna bestämmelser till större eller mindre del synas icke därå tillämpliga, äge synerätten förordna, om och i hvilken mån beträffande sådant boställe skola tillämpas för boställen utan jordbruk i denna boställsordning meddelade stadganden.

70 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, eller af sådant förordnande, som i 69 § sägs, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i dessa afseenden annorlunda förordna.

71 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de särskilda församlingarna så, som i lag är stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämma beslutar, dock att, äfven om bostadsboställe är beläget i stad, landsförsamling icke må påföras andel i mer än som motsvarar den pastorat åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet å bostadsboställe af samma klass å landet.

72 §.

Då löntagare, som saknar visst boställe, är berättigad till fri bostad, skall bostadens beskaffenhet lämpas efter hvad därom för bostadsboställe af motsvarande klass är i denna boställsordning stadgadt.

73 §.

1. Denna boställsordning afser icke de bostadsboställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa.

2. Där eljest i fråga om visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, nybyggnads- eller underhållsskyldigheten helt eller delvis åligger annan än pastoratet, till pastoratet hörande församling eller boställshafvaren, skall hvad sålunda hittills varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.

74 §.

1. Denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1910.

2. Biskop, som utnämnts före den 1 januari 1910, vare ej mot sitt bestridande underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter i afseende på nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar.

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönereglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, träd i kraft inom det pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas, såvida icke genom öfverenskommelse, som af Kungl. Maj:t fastställes, pastoratet och boställshafvaren förenas därom, att med nybyggnads- och underhållsskyldighet i afseende å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet skall förhållas enligt de i 13 § angifna grunder. Har öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:t stadfäst, skall densamma vara bindande äfven för boställshafvare, som, innan lönereglering fastställd på grund af förordningen den 11 juli 1862 upphör att gälla, efterträder den boställshafvare, med hvilken öfverenskommelsen träffats.

4. Den rätt, som i följd af särskildt stadgande eller landssed på vissa orter hittills tillkommit afträdande boställshafvare att efter sitt afträde njuta skörden af den näst förut å bostället utsådda höstsäden, vare fortfarande gällande till förmån för löntagare, som nämnts före den 1 januari 1910.

5. Hvad för vissa stift är i fråga om ersättning för odlingsarbeten å prästboställen genom särskilda kungl. bref stadgadt skall fortfarande tillämpas beträffande de odlingar, hvilka äro påbörjade före år 1910.

6. De laga hus, som blifvit uppförda innan denna boställsordning, efter hvad nu är sagdt, skall tillämpas, må ej, där de enligt förut gällande stadganden äro godkända eller antagliga, utdömas därför, att de ej öfverensstämma med boställsordningen.

75 §.

1. Vid den af- och tillträdessyn, hvilken å bostadsboställe af första klassen eller löningsboställe, som innehafves af biskop, hålles närmast efter den 30 april 1910, skall synerätten dels, i den mån förhållandena sådant påkalla, enligt förut gällande stadganden bedöma afträdarens nybyggnads- och underhållsskyldighet samt rättsförhållandet mellan honom och till-

trädaren, dels ock, så vidt stadgandet i 74 § 2 mom. medgifver, med tillämpning af denna boställsordning bestämma, hvilka laga hus böra å bostadsbostället finnas.

2. Önskar biskop, som utnämnts före den 1 januari 1910, att boställsordningen må för boställe, som han innehar, redan under hans besittningstid vinna fullständig tillämpning, göra anmälan därom vid husesyn; och meddele då synerätten i afseende å bostadsboställes laga hus sådan bestämmelse, som här ofvan i 1 mom. omförmäles.

3. Dylik bestämmelse skall i afseende å de laga husen på hvarje bostadsboställe af andra eller tredje klassen och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe meddelas af synerätt vid den husesyn, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning bör af domkapitlet påkallas, då lönereglering enligt samma lag är i ordningen att företagas beträffande det pastorat, där bostället finnes.

När sådan syn första gången förrättas, skall synerätten tillika meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att befintliga laga hus må vardas före den nya löneregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. Synerätten pröfve ock, om och i hvad mån den nybyggnad af laga hus, hvilken boställshafvaren i enlighet med dittills gällande bestämmelser verkställt eller fått sig ålagd, bör anses vid tiden för den nya löneregleringens inträdande öfverskjuta hvad honom ålegat att bygga. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af pastoratet.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 oktober 1908.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för justitie-
departementet anförde chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet
Hammarskjöld:

När genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition den 6 mars 1908,
n:o 88, grunder för reglering af prästerskapets aflöning m. m. underställdes
Riksdagens pröfning, blef samtidigt därmed, i följd af frågornas inbördes
sammanhang, förslag till ecklesiastik boställsordning genom särskild propo-
sition, n:o 84, framlagdt för Riksdagen. Båda propositionerna, hvilkas för-
beredande behandling af kamrarna öfverlämnades åt ett särskildt utskott,
och som af detta granskades i två olika utlåtanden, blefvo, med vissa
ändringar, af utskottet tillstyrkta.

Sådana de i propositionerna innefattade författningsförslagen förelågo
efter de af utskottet företagna jämkningarna, godkändes de i hvarje punkt

af Första Kammaren, under det att Andra Kammaren beträffande några lagparagrafer fattade afvikande beslut. Ett af utskottet med anledning häraf uppgjordt, i ett gemensamt memorial framlagdt sammanjämningsförslag — hvilande på den förutsättningen, att icke något af de i memorialet omförmälda författningsförslagen kunde vinna gällande kraft, utan att jämväl de öfriga förslagen blefve godkända — antogs utan omröstning af Första Kammaren, men blef af Andra Kammaren efter votering förkastadt med 105 röster mot 88. I följd häraf hade, på sätt Riksdagen i särskilda skrivelser af den 1 juni 1908 gaf till känna, de i förenämnda propositioner behandlade frågorna för då pågående riksdag förfallit.

Till denna utgång torde i väsentlig mån den omständigheten hafva bidragit, att i utskottets sammanjämningsförslag de af Eders Kungl. Maj:t framlagda författningsförslagens antagande gjorts beroende däraf, att tillika antoges ett af enskilda motionärer framlagdt, af utskottet modifieradt förslag till lag angående tillämpning i vissa fall af prästerskapets privilegier, åsyftand: att trygga den prästerskapet genom samma privilegier tillförsäkrade rätten att varda bibehållet vid vissa aflöningsmedel, ett förslag, som allt från början afvisats af Andra Kammaren. Denna kammares beslut synes emellertid, att döma af öfverläggningarna därstädes, hafva påverkats jämväl af en inom kammaren uttalad, från utskottets afvikande uppfattning beträffande ordnandet af nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen på landet.

Af högsta vikt är enligt min mening, att frågan om fastställandet af nya grunder för prästerskapets aflöning med det snaraste finner sin lösning. De tidigast uppgjorda af nu gällande löneregleringar för prästerskapet i de territoriella församlingarna förfalla nämligen med utgången af april månad 1914, och dessförinnan måste icke blott ett vidlyftigt författningsarbete utöfver de lagar, för vilkas tillkomst kräfves medverkan af Riksdagen och i vissa delar jämväl af kyrkomötet, vara afslutadt, utan äfven åtskilliga på verkställandet af löneregleringarna för de särskilda tjänstebefattningarna syftande åtgärder hafva vidtagits. Jag utbedjer mig därför att å sådan tid ånyo få för Eders Kungl. Maj:t anmäla detta ärende, att proposition däri må hinna aflåtas till nästinstundande riksdag.

För närvarande tillåter jag mig påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet allenast för den med löneregleringsspörsmålet förbundna frågan om en ecklesiastik boställsordning.

Regleringen af byggnadsskyldigheten vid kyrkoherdars och komministrars bostadshoställen på landet har visat sig innefatta den största svårighet, lagstiftningen på hithörande område har att öfvervinna. Då uppgiften nu åter föreligger, har jag ansett mig böra lämna en redogörelse för de viktigare försök till problemets lösning, som sedan mer än ett halft århundrade blifvit gjorda. En dylik historisk återblick torde i förevarande fall hafva desto större betydelse och intresse, som det förslag till byggnadsskyldighetens ordnande, hvilket jag har för afsikt att hänskjuta till Eders Kungl. Maj:ts pröfning, i sig upptager moment hämtade från föregående förslag af såväl äldre som yngre datum.

Enligt 26 kap. 2 § byggningsbalken skall i prästgård vara stufva med två kamrar, kök, bryggghus med bakugn, bod med dubbel botten och loft, visthus, lada med tu golf och loga, samt fähus och stall, alla till den storlek och beskaffenhet, som blifvit bestämdt i kungl. resolutionen den 1 augusti 1727. Dessa hus, kallade socknemännens sju laga hus, skola socknemännen antvarda kyrkoherden färdiga med tak och innanrede, och han är sedan skyldig att hålla dem vid makt med egen kostnad. När husen af ålder och bruk och ej af prästens vanrykt förfalla, skola socknemännen dem bygga och bättra på sin kostnad. Men om prästgård efter dess ägor och lägenheter tarfvar flera hus, skall prästen bygga och uppehålla dem själf eller gälda det som brister. Finnes vid husesyn, att präst byggt mer, än han i årlig byggnad bort, skall han därför njuta betalning af den, som efterkommer; dock må hus, som i 27 kap. 3 § stå för tre års byggnad, räknas å prästbol för fem års byggnad, och de mindre därefter. Bygger präst flera hus, än prästgård tarfvar, till sin bekvämlighet, och vill ej den, som sedan i hans ställe kommer, behålla dem efter laga mätning, må han, som byggt, dem bortföra.

Dessa föreskrifter — hvilka gälla endast å landet belägna kyrkoherdeboställen — hafva, i hvad prästens egen byggnadsskyldighet angår, närmare bestämts genom kungl. resolutionen på prästerskapets besvär den 10 augusti 1762. Däri erinrades, att Kungl. Maj:t uppå allmogens besvär år 1727 resolverat, till förekommande af egenvillighet å bägge sidor, huru många hus icke allenast till antalet utan ock till ett visst mått eller alntal församlingen ålåge bygga, och på det att vid den öfriga byggnaden, som af prästerna själfva borde besörjas, i lika måtto lag och icke domarens godtycke måtte äga rum, meddelades föreskrift om storleken och beskaffenheten af vissa hus, som prästerna hade att bygga i mangården, och vissa hus, som borde finnas i ladugården.

Stadganlet i 26 kap. 2 § byggningsbalken om kyrkoherdes och

socknemännens gemensamma underhållsskyldighet beträffande socknemännens sju laga hus har ofta gifvit anledning till tvister mellan präst och församling, i det man än velat ålägga boställshafvaren all underhållsskyldighet, utom när husen tarfvat ansenlig förbättring, såsom t. ex. anbringande af nytt tak, än åter velat anse boställshafvaren pliktig att afhjälpa endast sådana brister, som genom hans vanvård uppkommit. Försök vid riksdagarna åren 1834—35, 1850—51, 1853—54 och 1856—58 att åstadkomma förändring eller förklaring af detta stadgande hafva alla strandat.

Äfven chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade i en den 18 november 1861 aflåten skrifvelse till den kommitté, som hade att uppgöra förslag till allmänt ordnande af prästerskapets aflöning, att tydligare bestämmelser rörande underhållsskyldigheten af de sju laga husen utan tvifvel vore behöfliga. Departementschefen ifrågasatte, om icke ämnets svårigheter skulle kunna lösas därigenom, att byggnads- och underhållsskyldigheten af alla laga husen å prästgårdar delades så, att pastor finge vissa och församlingen vissa hus att ensam både bygga och underhålla, och om det icke skulle vara ändamålsenligt, att alla hus, som för en passande bostad åt pastor erfordrades, af församlingen på landet liksom i stad byggdes och underhölles, men att däremot pastor liksom andra boställshafvare själf byggde och underhölle de hus, som erfordrades för boställets skötsel, därigenom ock bostälленas utarrenderande kunde underlättas.

Att den bostad, församling för närvarande har skyldighet att bygga åt pastor, ej motsvarar nutidens måttligaste fordringar på utrymme och bekvämlighet, uttalades äfven i nämnda skrifvelse. Riksdagen har för sin del bekräftat detta. I skrifvelse den 28 januari 1863, däri Rikets Ständer anhöllo, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för ständerna framlägga förslag till ecklesiastik boställsordning, erinrades, att gällande stadganden om de ecklesiastika bostälленas bebyggande och häfd vore föråldrade och ofta otillämpliga, att med hänsyn till förändrade lefnadsvanor och behof samt ett alldeles omgestaltadt jordbrukssätt ej blott de föreskrifna boställshusen vore ömsom otillräckliga ömsom öfverflödiga, utan äfven åtskilliga bestämmelser om villkoren för tillgodogörande af boställes afkastning måste förefalla onyttiga och föråldrade, om ej till och med menliga, samt att det på dessa och andra anförda skäl vore uppenbart, att en ny byggnadsordning vore ett trängande behof lika mycket för de byggnadsskyldiga som för boställshafvarna.

De förslag i ämnet, som åren 1861—1879 utarbetades, utgingo alla från den af chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade grundsatsen om fördelning af nybyggnads- och underhållsskyldigheten mellan pastor och

församling. Denna fördelning utfördes i det af kommitterade den 28 mars 1879 framlagda förslaget så, att till de så kallade mangårdshusen hänfördes sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus, drängstuga, vaghus och brunn för hushållet, hvilka samtliga hus skulle af pastoratet nybyggas och underhållas, hvaremot till så kallade ladugårdshus räknades spannmålsbod, redskapshus, stall, fähus, fårhus, svinhus, lador och logar, badstuga och mälthus, källare för rotfrukter och brunn för ladugården, hvilka skulle nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

Detta förslag blef i hufvudsak upptaget i den nådiga proposition, som, efter det kyrkomötet år 1888 afgifvit infordradt yttrande, framlades för 1889 års riksdag. Utan att ingå i granskning af förslagets detaljer afslog dock Andra Kammaren den nådiga propositionen, och af sådan anledning förföll frågan vid denna riksdag. Förslaget framlades ånyo i proposition till 1894 års riksdag, men blef ej heller då antaget, hufvudsakligen till följd af meningsskiljaktighet beträffande fördelningen af nybyggnads- och underhållsskyldigheten. Dock blef förslaget denna gång föremål för fullständigare pröfning, särskildt inom Första Kammaren.

Frågans fall vid 1894 års riksdag synes förnämligast hafva föranledts af den förändring, som propositionen afsåg att genomföra i afseende å en viss klass af boställen, nämligen komministrars och öfriga tredje klassens bostadsboställen på landet.

Den för socknemännen i lag stadgade skyldigheten att nybygga och underhålla särskilda hus å prästgårdar på landet har icke någon motsvarighet beträffande komministers-, kapellpredikants- och pastoratsadjunkters boställen därstädes. Om socknemännen å dylika boställen hafva nybyggnads- och underhållsskyldighet, beror sådant på särskilda undantagsstadganden eller medgifvanden.

I ett inom prästeståndet vid 1862—63 årens riksdag uppgjort förslag till ny boställsordning uttalades den önskan och förhoppning, att i afseende på de laga husen å komministersboställen måtte införas samma fördelning af nybyggnads- och underhållsskyldigheten, som föreslagits i fråga om kyrkoherdeboställena. Kammarkollegium upptog i sina förslag åren 1865 och 1867 samma grundsats om komministrarnas m. fl. likställande med kyrkoherdarna, och såsom skäl härför åberopades, att den byggnadsskyldighet, som i allmänhet vidlåde komministersboställenas ganska ofta svagt aflönade innehafvare, vore för dem högst tryckande.

De kommitterade åter, som år 1879 afgåfvo förslag till förordning om prästerskapets boställen, hänvisade till att församlingarnas förpliktande att utgöra nybyggnads- och underhållsskyldighet haft ett allt annat än välgörande inflytande på förhållandet mellan präst och församling. Komite-

rade kunde därför icke tillstyrka några stadganden, genom hvilka enahanda olägenheter skulle framkallas äfven å de hittills därifrån förskonade bostadsboställena af tredje klassen på landet, utan hemställde, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten å dessa boställen fortfarande såsom hittills måtte åläggas boställshafvarna.

En af de kommitterade var härutinnan af annan mening. Han framhöll, att de reglerade komministerslönerna vore otillräckliga för anständig bärgning, och yrkade, att församlingarna måtte förpliktas att åt sina komministrar och kapellpredikanter, på enahanda sätt som åt sina kyrkoherdar, nybygga och underhålla bostadshus jämte alla därtill hörande byggnader. Denna mening omfattades äfven vid förslagets granskning i högsta domstolen af dess samtliga i granskningen deltagande ledamöter, och i det förslag till ecklesiastik boställsordning, som år 1888 öfverlämnades till kyrkomötet för inhämtande af dess yttrande, var, i 14 §, bestämmelsen om det antal boställets hus, som skulle af pastoratet nybyggas och underhållas, afsedd att gälla för såväl tredje klassens (komministrars m. fl.) som andra klassens (kyrkoherdars) boställen på landet. Kyrkomötet fann de i denna paragraf intagna bestämmelserna om fördelning af nybyggnads- och underhållsskyldigheten å kyrkoherdeboställena vara i och för sig ändamålsenliga och hade, under visst förbehåll, icke något att erinra mot att sådan ändring i allmänna lagen vidtoges.

Samma stadgande angående nybyggnads- och underhållsskyldigheten, som sålunda förelades kyrkomötet, upptogs i den nådiga proposition, som afgafs till 1889 års riksdag, och likaså, sedan kyrkomötet än en gång blifvit hördt och därvid gjort enahanda förbehåll som förut, i den förnyade proposition, som aflemnades till 1894 års riksdag.

Sistnämnda riksdags lagutskott, som fann sig icke kunna tillstyrka antagande af 14 §, sådan den lydde i propositionen, anförde såsom skäl härfor, att en förändring i bestämmelserna om nybyggnads- och underhållsskyldigheten icke borde medföra ökad tunga för församlingarna, utan den nybyggnads- och underhållsskyldighet å komministersboställena, som församlingen skulle öfvertaga, borde motsvaras af lättnad i samma skyldighet å prästgårdarna. Utskottet ansåg, att en sådan jämvikt ej skulle vinnas, om propositionen antoges, utan församlingarna komme att få vidkännas en väsentligen ökad nybyggnads- och underhållsskyldighet. Härtill komme, att de föreslagna bestämmelserna skulle verka synnerligen ojämnt, då väl någon lättnad skulle beredas församlingar med endast kyrkoherde, men tungan skulle blifva särdeles stor i församlingar, där flera komministrar, kapellpredikanter eller pastoratsadjunkter funnes.

Första Kammaren antog emellertid en 14 § af innehåll, att sättesbygg-

ning, visthus och hushållskällare skulle å såväl prästgårdar som tredje klassens bostadsboställen på landet nybyggas och underhållas af pastoratet, men öfriga laga hus af boställshafvaren. Och i öfrigt antog Första Kammaren det nådiga förslaget med allenast ett par smärre förändringar. Andra Kammaren åter biföll lagutskottets hemställan, att propositionen icke måtte bifallas.

På grund af motioner vid 1897 års riksdag anhöll i skrifvelse den 5 maj samma år Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte, bland annat, till Riksdagens godkännande framlägga förslag till de grunder, som ansåges bära blifva bestämmande vid reglerandet af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande löneregleringar utlupit. I motiveringen till denna skrifvelse erinrades, att vid utredning för uppgörande af förslag till ny lönereglering borde äfven frågan om ändrade bestämmelser angående prästerskapets skyldighet att nybygga och underhålla vissa hus å prästgårdar och komministersboställen blifva föremål för undersökning. Enligt beslut den 22 oktober 1897 tillsatte Kungl. Maj:t en särskild kommitté, den s. k. prästlöneregleringskommittén, för beredande af de i nämnda skrifvelse ifrågasatta författningarna.

Med underdånig skrifvelse den 17 augusti 1900 aflämnade denna kommitté betänkande jämte förslag dels till ecklesiastik boställsordning, dels till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor, hvilka författningsförslag afsågo att, utan rubbning af byggnadsskyldighetens nuvarande fördelning mellan prästerskapet och socknemännen, åvägabringa en jämn fördelning af denna skyldighet mellan boställshafvaren och hans efterträdare. För vinnande af detta mål hade kommittén i främsta rummet föreslagit inrättandet af byggnadslånekassor. Dessa skulle hafva till uppgift hufvudsakligen att anskaffa och till vederbörande byggnadsskyldiga präster utlåna penningar till bestridande af kostnaderna för nybyggnad och vissa större förbättringar af laga hus vid de ecklesiastika bostadsboställena inom stiftet äfvensom att öfvervaka vård och underhåll af sådana hus samt tillse, att nybyggnad eller förbättring, för hvilken lån ifrågakomme, utfördes på ändamålsenligt och för hvarje särskildt boställe lämpligt sätt. Äfven byggnadsskyldiga pastorat och församlingar skulle emellertid, om de så önskade, kunna för bekostande af dem åliggande nybyggnad erhålla lån ur dessa kassor. Kommitténs förslag till ecklesiastik boställsordning innehöll icke några bestämmelser om antalet, storleken och beskaffenheten af socknemännens laga hus eller om deras och boställshafvarnas inbördes förhållande; den nya boställsordningen skulle icke medföra någon ändring i hvad därutinnan gällde enligt lag eller häfd. Men i öfrigt upptog förslaget de stadganden rörande boställs-

husen, ägornas häfd, boställshafvarnas skyldigheter, husesyners förrättande m. m., som kommittén ansett behöfliga och hvilka till stor del öfverensstämde med det af Kungl. Maj:t genom 1889 och 1894 årens propositioner för Riksdagen framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning. Af kommittén vidtagna ändringar åsyftade hufvudsakligen att lämpa boställsordningens bestämmelser efter de med byggnadslånekassorna inträdande förhållanden. Beträffande kommitténs underlåtenhet att föreslå nya lagbestämmelser rörande församlingarnas nybyggnads- och underhållsskyldighet anförde kommittén, att denna underlåtenhet berott dels därpå att bestående förhållanden svårligen kunde rubbas under nu löpande löneregleringsperiod, dels därpå att kommittén ansett ordnandet af församlingarnas och prästerskapets byggnadsskyldighet för nästa löneregleringsperiod kunna och böra ske vid och genom löneregleringen; och sade sig kommittén hafva för afsikt att i sitt förslag om grunderna för de nya löneregleringarna intaga för detta ändamål erforderliga bestämmelser.

Ifrågavarande båda författningsförslag anmälades inför Kungl. Maj:t den 31 december 1902. Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet tillstyrkte därvid antagande af förslaget om inrättande af byggnadslånekassor såsom enligt hans mening innebärande en god utväg till afhjälpare eller lindrande af de olägenheter, som följde af nybyggnadskostnadens ojämna fördelning mellan de särskilda innehafvarna af ett boställe. Däremot kunde departementschefen icke dela kommitténs åsikt, att för befordrande af förslagets framgång andra viktiga frågor, som länge väntat på sin lösning, skulle skjutas å sido till en del därför, att det dittills visat sig svårt att beträffande dem åstadkomma enighet. Sålunda ansåg departementschefen nödvändigheten bjuda, att i boställsordningen intoges nya, tidsenliga stadganden om de laga husens storlek och beskaffenhet. Äfven en ny fördelning mellan församling och kyrkoherde af nybyggnads- och underhållsskyldigheten å prästgårdar på landet fann departementschefen vara af behovet påkallad. Den bestämmelse, som i sistnämnda afseende fanns intagen i 1894 års förslag till boställsordning och gick därpå ut, att pastoratet skulle nybygga och underhålla alla hus, som erfordrades för en passande bostad åt kyrkoherden, eller de s. k. bostadshusen, men att de hus, som behöfdes för boställets skötsel, de s. k. ladugårds- eller jordbrukshusen, borde nybyggas och underhållas af boställshafvaren, innefattade enligt departementschefens tanke en ändamålsenlig reglering af ifrågavarande skyldighet och syntes desto hellre böra intlyta i den nya boställsordningen, som densamma otvifvelaktigt skulle underlätta bostäl-lenas utarrendering, hvarom särskildt förslag framlagts af prästlöneregleringskommittén. I öfverensstämmelse med de af föredragande departe-

mentschefen sålunda uttalade åsikterna hade han låtit verkställa en omarbetning af kommitténs förslag till ecklesiastik boställsordning; och beslöt Kungl. Maj:t, ej mindre att detta förslag skulle föreläggas 1903 års riksdag till antagande, än äfven att Riksdagens yttrande skulle inhämtas öfver ett likaledes omarbetadt förslag till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor.

De sålunda aflåtna propositionerna undergingo vid riksdagen förberedande behandling af ett särskildt utskott.

Beträffande förslaget om inrättande af byggnadslånekassor ansåg sig utskottet icke kunna, åtminstone under dåvarande förhållanden och i den form, dessa låneinrättningar i det framlagda förslaget erhållit, förorda införande af detta system för bestridande af byggnadskostnaderna vid prästernas boställen, utan hemställde, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anmäla, att Riksdagen ansett de föreslagna bestämmelserna angående dylika kassor icke böra utfärdas. Vidkommande den föreslagna nya boställsordningen hade utskottet icke något hufvudsakligt att anmärka mot de i densamma intagna stadgandena om boställshusens antal, storlek och beskaffenhet. I fråga om skyldigheten att nybygga och underhålla de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen uttalade utskottet den uppfattningen, att i nuvarande ordning för denna skyldighets utgörande icke kunde, så länge nu gällande löneregleringar för prästerskapet ägde tillämpning, vidtagas någon mera genomgripande förändring, hvarigenom de vid löneregleringen fastställda förhållandena mellan präst och församling i ekonomiskt hänseende afsevärdt rubbades. Skulle någon sådan förändring genomföras, borde enligt utskottets uppfattning detta ske först i sammanhang med nya löneregleringar för prästerskapet. Då i det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget förhållandena vid de i stad belägna boställena och tredje klassens (kommministrarnas) boställen på landet lämnats oförändrade, samt med den föreslagna regleringen å andra klassens boställen på landet allenast åsyftats att utan väsentlig rubbning i den proportion, i hvilken byggnadsskyldigheten vid dessa boställen i verkligheten utgjordes af boställshafvare och församlingar, dels upphäfva den till missförstånd och tvister ledande gemensamheten mellan pastor och socknemän i underhållsskyldigheten för vissa hus å ifrågavarande boställen dels införa en lämpligare fördelning af de laga husen mellan pastor och församling, anslöt sig utskottet till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vid den slutliga behandlingen af de nämnda propositionerna stannade Riksdagens båda kamrar i skiljaktiga beslut. I fråga om förslaget till förordning om ecklesiastika byggnadslånekassor godkände Första Kamma-

ren en inom det särskilda utskottet afgifven reservation, åsyftande en anmälan för Kungl. Maj:t därom, att Riksdagen vid granskning af berörda förslag endast funnit skäl till vissa angifna erinringar. Andra Kammaren däremot biföll särskilda utskottets hemställan i denna fråga. Hvad angår boställsordningen, biföll Första Kammaren det yrkande, som två ledamöter af särskilda utskottet i afgifven reservation fram-täckt därom, att på det någon rubbning af bestående ordning för nybyggnads- och underhållsskyldighetens utgörande vid prästgårdarna på landet icke måtte ske, så länge nuvarande löneregleringar för prästerskapet vore gällande, 13 § 1 mom. i boställsordningen måtte erhålla en af reservanterna föreslagen lydelse, hvarmed de velat utmärka, att nuvarande fördelning mellan prästerskap och församlingar af nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid nämnda boställen skulle bibehållas. I öfrigt antog Första Kammaren Kungl. Maj:ts förslag till boställsordning, allenast med de af utskottet föreslagna ändringar, hvilka ej ägde sammanhang med frågan om inrättande af byggnadslånekassor. Andra Kammaren åter afslog hela det framlagda lagförslaget.

Kort efter det Riksdagen för Kungl. Maj:t tillkännagifvit, att kamrarna beträffande omhandlade frågor stannat i skiljaktiga beslut, aflämnade prästlöneregleringskommittén med underdånig skrifvelse den 19 juni 1903 till Kungl. Maj:t betänkande jämte förslag till särskilda författningar angående reglering af prästerskapets aflöning och därmed sammanhängande frågor.

Enligt kommitténs förslag skulle vid beräkning af bostadsboställes afkastning den nämnd, som uppgör förslag till lönereglering, icke få — såsom uti 4 § af förordningen angående allmänt ordnande af prästerskapets inkomster den 11 juli 1862 förutsattes — afdraga boställshafvarens kostnad för byggnadsskyldighetens fullgörande å boställets laga hus. Kommittén franhåller i sitt betänkande (s. 120), hurusom afdraget för byggnadskostnaden sällan kunnat rätt beräknas, samt att för öfrigt en boställshafvare sällan torde visa den förtänksamhet, att han uppsparar hvad af boställsafkastningen beräknats utgöra ersättning för berörda kostnad, och att i allt fall en tillträdande boställshafvare icke äger räkna sig till godo hvad företrädaren, som undslupit nybyggnad, kan hafva sålunda insparat. För afhjälpan af de olägenheter, som följa af nu gällande ordning för byggnadsskyldighetens utgörande vid prästerskapets boställen, har kommittén i 25—29 §§ af förslaget till lag angående reglering af prästerskapets aflöning intagit bestämmelser af, bland annat, följande innehåll.

Då lönereglering är i ordningen att företagas beträffande pastorat, där bostadsboställe finnes, bör domkapitlet påkalla laga syn å sådant bo-

ställe för utrönande af den kostnad, som af byggnadsskyldighetens fullgörande därstädes föranledes. Synerätten skall, ehvad denna skyldighet åligger boställshafvaren, pastorat eller enskild församling, i fråga om hvarje laga hus å bostället noggrant uppskatta den kostnad för nybyggnad och underhåll, som med tillämpning af föreskrifterna i ecklesiastik boställsordning kan antagas böra utgå under de 20 år, för hvilka löneregleringen skall gälla. På grund af sålunda verkställd uppskattning afgifver synerätten utlåtande angående årliga medelbeloppet under löneregleringsperioden af ej mindre den kostnad för nybyggnad och underhåll, som bör för hvarje byggnadsskyldig beräknas, än äfven de byggnadsskyldighetsavgifter, hvilka må antagas komma att utgå. Beträffande laga hus, som det tillkommer boställshafvare att nybygga och underhålla, fastställer Kungl. Maj:t i sammanhang med pröfning af förslaget till lönereglering ej mindre det ersättningsbelopp, som under löneregleringsperioden skall hvarje år från pastoratet utgå för verkställande af nybyggnad och därmed likställd förbättring samt till gäldande af byggnadsskyldighetsavgifter, än äfven hvad pastoratet har att under samma tid årligen utgöra såsom ersättning för bestridande af underhållskostnad. Ersättningsbelopp, som blifvit bestämdt till gäldande af kostnad för nybyggnad å bostadsboställe, skall af kyrkorådet för hvarje år inlevereras till stiftets byggnadslånekassa. Om summan af de ersättningsbelopp, som under löneregleringsperioden sålunda inflyta till byggnadslånekassan, öfverskjuter eller understiger summan af de annuiteter och byggnadsskyldighetsavgifter, hvilka fastställts att under samma tid utgå för boställets laga hus, skall öfverskottet eller bristen utjämnas därigenom, att ersättningen för byggnadsskyldighetens fullgörande under nästa löneregleringsperiod bestämmes med hänsyn till angifna förhållande. Årliga beloppet af den ersättning, som till bestridande af underhållskostnad blifvit fastställd, skall af kyrkorådet tillhandahållas boställshafvaren, i den mån han visar sig hafva gjort utgift för honom åliggande underhåll af laga hus. Hafva de till bestridande af underhållskostnad afsedda årliga ersättningsbeloppen ej till fullo tagits i anspråk af boställshafvaren under löneregleringsperioden, äger pastoratet att fritt förfoga öfver återstoden. Skulle åter ersättningsbeloppen understiga hvad boställshafvaren måst för underhållet under löneregleringsperioden utgifva, är han icke berättigad till godtgörelse för bristen.

När jag inför Kungl. Maj:t den 6 september 1907 föredrog ett på grundvalen af prästlöneregleringskommitténs den 17 augusti 1900 och den 19 juni 1903 afgifna betänkanden utarbetadt förslag till ecklesiastik boställsordning, hvilket, efter granskning inom högsta domstolen, skulle framläggas för 1908 års riksdag, tillär jag mig anföra, bland annat, följande:

»Beträffande frågan, i hvilken omfattning nybyggnads- och underhållsskyldighet skall åligga kyrkoherdar och komministrarar vid deras bostadsboställen, kan man väl säga, att kommittén syftat därhän, att för framtiden alla laga hus vid dessa boställen skola nybyggas och underhållas af boställshafvarna. Kommittén har ju föreslagit, att pastorat och församlingar skulle berättigas att efter därom anmäld önskan få fullgörandet af deras nybyggnads- och underhållsskyldighet vid dylika boställen, sedan ny lönereglering trädt i tillämpning, öfverflyttadt på vederbörande boställshafvare. Att kyrkoherdar och komministrarar på landet hafva att ansvara för hela byggnadsskyldigheten vid sina boställen, innebär enligt min uppfattning i och för sig icke något oegentligt eller olämpligt. Tvärtom medför en sådan anordning åtskilliga fördelar framför de förhållanden, som råda, då pastoratet bygger. Sålunda kunna vid förekommande byggnadsföretag boställshafvarens önskingar och smak i många stycken lättare tillgodoses, misshälligheter och tvister mellan boställshafvaren och pastoratsborna undvikas och, om bostället utarrenderas, behöfver ej pastoratet inblandas i arrendeförhållandet. Det gäller blott att tillse det boställshafvaren af pastoratet erhåller tillbörlig godtgörelse för de kostnader, som äro förenade med byggnadsskyldighetens fullgörande.»

»Med denna uppfattning har jag ansett lämpligast, att byggnadsskyldigheten vid såväl kyrkoherdars som komministrars boställen på landet för kommande lönereglingsperioder ordnas på det sätt, att boställshafvaren i regeln direkt ålägges att nybygga och underhålla alla laga hus men tillika tillförsäkras att af pastoratet erhålla godtgörelse för byggnadskostnaden. Detta sätt att reglera förhållandet har synts mig vara att föredraga framför det af prästlönereglingskommittén föreslagna villkorliga förfarandet.»

»Att, på sätt kommittén velat, på boställshafvarna öfverflytta pastoratens och församlingarnas byggnadsskyldighet jämväl vid de i städerna belägna boställena, därtill finner jag ej skäl. Enligt min mening lämpar sig den nuvarande ordningen i afseende å dessa boställens bebyggande bättre för de förhållanden, som äro rådande i städerna; och mig veterligen har sättet för byggnadsskyldighetens fullgörande vid dessa boställen ej gifvit anledning till klagomål.»

»I den 10 november 1905 afgifvet underdånigt utlåtande öfver kommitténs förslag till lag angående reglering af prästerskapets aflöning har kammarkollegium antydt huruledes, äfven om anordningen med byggnadslånekassor ej skulle komma till stånd, en reglering af byggnadskostnaderna vid de ecklesiastika bostadsboställena i hufvudsaklig öfverensstämmelse

med kommitténs förslag i allt fall kunde ske, om nämligen ett särskildt anslag för bestridande af boställshafvarnas nybyggnadskostnader, i likhet med hvad kommittén i fråga om underhållskostnader föreslagit, årligen af-sattes och ställdes under vederbörande kyrkoråds förvaltning. Med anslutning härtill har jag tänkt mig, att saken skulle kunna ordnas på följande sätt.»

»I enlighet med hvad kommittén föreslagit, bestämmas, vid fast-tällandet af lönereglery för visst pastorat, de belopp, hvilka skola af pastoratet årligen under löneregleryperioden utgifvas till godtgörande af vederbörande boställshafvares kostnader dels för nybyggnad och därmed likställd förbättring, dels för underhåll af de laga husen å hvarje inom pastoratet beläget boställe af det slag, som nu är i fråga. Dessa medel böra af vederbörande kyrkoråd förvaltas och göras räntebärande samt få icke användas för andra ändamål än dem, för hvilka de äro af-edda. Det torde därför blifva nödigt, att kyrkorådet för hvarje boställe bokför särskildt de medel, som anslagits till gäldande af kostnader för nybyggnad och därmed likställda förbättringar, och särskildt hvad som afsetts till bestridande af underhållskostnader. Då nybyggnad eller större förbättring af boställshafvares laga hus förekommer, äger boställshafvaren att för den å byggnadsarbetet nedlagda kostnad, såvidt densamma af synerätt vid arbetets godkännande pröfvas skälig, erhålla godtgörelse af de medel, som för sådant ändamål finnas uppsamlade. Skulle i något fall tillräckliga medel för kostnadens fulla godtgörande ej finnas samlade, skall hvad som brister jämte ränta — hvilken synes mig lämpligen kunna bestämmas att utgå efter fem för hundra — tillhandahållas boställshafvaren allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta. Om boställshafvaren af-träder bostället, innan kostnad, hvarom nu är fråga, blifvit till fullo godtgjord, bör det felande beloppet med ränta till boställshafvaren erläggas af efterträdaren, som därefter inträder i sin företrädares rätt i förhållande till pastoratet. När byggnadsarbete af nu ifrågavarande slag blifvit i behörig ordning beslutadt, må boställshafvare, som det åligger att utföra arbetet, kunna till byggnadskostnadens bestridande erhålla förskott af de medel, som för ändamålet finnas tillgängliga, därest han ställer säkerhet för det förskotterade beloppet. Beträffande kostnaden för underhållet af de laga husen förfares sålunda, att då boställshafvaren inför kyrkorådet visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, godtgörelse för denna utgift, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktningsinstrument för arbetet beräknade kostnad, skall till boställshafvaren omedelbarligen utbetalas af de till godtgörande af underhållskostnader afsedda medel, som finnas under kyrkorådets förvaltning, samt

att, därest den beräknade kostnaden för sådant arbete, som nyss är sagdt, öfverskridits eller boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, han jämväl skall äga att af ifrågavarande ersättningsmedel bekomma godtgörelse för dylika utgifter, så vidt de af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallade. I händelse af influtna medel's otillräcklighet äfvensom vid inträffande ombyte af boställshafvare förhållas på enahanda sätt som i fråga om godtgörelse för nybyggnadskostnad.»

»Till förebyggande däraf, att de ersättningsmedel, som inom pastoraten uppsamlas, blifva använda till bekostande af onödiga eller olämpligt utförda byggnadsarbeten eller till godtgörande af större kostnader, än som för hvarje särskildt arbete kunna anses skäliga. har jag ansett lämpligen kunna i fråga om nybyggnad eller därmed likställd förbättring föreskrifvas, att dylikt arbete icke må företagas utan att beslut därom meddelats af synerätt eller — i fråga om mindre byggnadsföretag — vid ekonomisk besiktning, samt att verkställdt arbete af nu omförmäldt slag skall, innan boställshafvaren må uppbära godtgörelse därför, godkännas af synerätt, som i sammanhang därmed har att pröfva, huruvida den af boställshafvaren å arbetet nedlagda kostnad må anses skälig, och till godtgörande fastställa det belopp, som pröfvas hafva utgjort skälig kostnad för arbetet. Hvad angår egentliga underhållsarbeten torde, jämte stadganden af det innehåll jag i fråga om dessa arbeten nyss angifvit, i förevarande afseende icke erfordras andra bestämmelser, än att vid husesyner och ekonomiska besiktningar skall — därest boställshafvare efter nästföregående syn eller besiktning antingen för underhållsarbete, som blifvit i behörig ordning föreskrifvet, utgifvit högre belopp än som för arbetet beräknats eller ock gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt — undersökning anställas, huruvida och i hvad mån dylika utgifter varit af behovet påkallade samt beslut härom meddelas. Såsom villkor för att boställshafvare må kunna lyfta godtgörelse för verkställda underhållsarbeten kommer sålunda att gälla, att boställshafvarens utgifter för arbetet antingen ej öfverstigit den vid ekonomisk besiktning eller af synerätt vid meddelande af beslut om arbetets verkställande därför beräknade kostnad eller ock — därest nyssnämnda kostnad öfverskridits eller arbetet företagits utan föregånget åläggande — vid husesyn eller ekonomisk besiktning särskildt pröfvats och befunnits nödiga.»

»Den beräkning, som i sammanhang med uppgörande af förslag till lönereglering skall af synerätt verkställas rörande boställshafvares blifvande byggnadskostnader under löneregleringsperioden, bör naturligtvis ske med största noggrannhet. Och i jämförelse med förhållandena vid

uppgörandet af de nu gällande femtioåriga löneregleringarna torde ifrågasätta beräkning för de kommande, blott tjuguåriga löneregleringsperioderna kunna blifva ganska tillförlitlig. Dock förefinnes ju alltid den möjligheten, att det vid den tjuguåriga periodens slut skall visa sig, att beräkningen icke fullt motsvarat verkligheten och att således summan af de ersättningsbelopp, hvilka vid löneregleringens fastställande ålagts pastoratet att årligen utgifva, antingen öfverskjuter eller understiger summan af boställshafvarens faktiska byggnadskostnader. I sådant fall bör hänsyn till detta förhållande tagas vid nästföljande lönereglering, så att, om öfverskott finnes, detta tages i beräkning såsom en tillgång vid bestämmandet af pastoratets afgifter för den kommande löneregleringsperioden och, därest brist föreligger, pastoratets afgifter för sistnämnda period bestämmas så mycket högre. Prästlöneregleringskommittén har beträffande de till bestridande af underhållskostnader afsedda ersättningsmedlen föreslagit, att öfverskott å dem vid slutet af en löneregleringsperiod skulle få af pastoratet fritt disponeras och att, därest å andra sidan dessa medel befunnes understiga hvad boställshafvaren måst för underhåll under perioden utgifva, han ej skulle vara berättigad till godtgörelse för bristen. För min del finner jag intet skäl, hvarför ej öfverskott å sistnämnda slags medel skulle lika väl som öfverskott i fråga om nybyggnadsersättning tagas i anspråk för den kommande löneregleringen; och då enligt den af mig föreslagna anordningen boställshafvares anspråk på godtgörelse för underhållsarbeten endast kunna afse kostnader, som af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvats och befunnits nödiga, skulle det enligt min mening vara obilligt att, därest ersättningsmedlen under en löneregleringsperiod ej skulle förslå till betäckande af de så beskaffade underhållskostnader, boställshafvaren under samma period fått vidkännas, därför afklippa hans rätt till godtgörelse.»

»Om förhållandena regleras så, som jag nu angifvit, torde de ifrågasätta byggnadslånekassorna i vanliga fall ej blifva behöfliga, sedan de nya löneregleringarna trädit i tillämpning. Väl kan det inträffa, att en boställshafvare får sig ålagdt att utföra ett större byggnadsföretag i början af en löneregleringsperiod, innan för byggnadskostnadens bestridande afsedda medel hunnit inom pastoratet samlas till något betydligare belopp; och då kunde det ju vara godt att hafva en byggnadslånekassa att tillita. Men att blott för sådana, såsom man väl får antaga, mera sällan inträffa undantagsfall organisera dylika kassor torde desto mindre kunna ifrågakomma, som vetskapen därom, att medel till godtgörande af hela byggnadskostnaden alltid i sinom tid komma att af pastoratet tillhanda-

hållas, bör för boställshafvaren väsentligt underlätta anskaffandet af nödigt byggnadskapital.»

Det särskilda utskott, som, enligt hvad jag förut omförmålt, behandlade Eders Kungl. Maj:ts till 1908 års riksdag aflåtna proposition med förslag till ecklesiastik boställsordning, framhöll i sitt betänkande n:o 2 (s. 38), hurusom flera skäl visserligen talade för att byggnadsskyldigheten borde i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag åläggas boställshafvaren mot ersättning för kostnaden, men att det syntes utskottet som vore de skäl mera vägande, hvilka kunde åberopas till förmån för skyldighetens öfverflyttande på pastoratet. Det torde nämligen, yttrade utskottet, ej kunna förnekas, att sysslandet med byggnadsgöromål vore — särskildt då det gällde under prästens eget bruk varande jordbruksboställe, där det alltså funnes ej blott bostads- utan äfven jordbrukshus — en för prästen främmande verksamhet. Önskvärdt vore gifvetvis, att prästen i största möjliga utsträckning befriades från sådant, som toge tid och krafter från hans egentliga kall. Med prästens byggnadsskyldighet vore nu förenad den stora olägenheten, att han ofta för denna skyldighets fullgörande tvingades till skuldsättning, som stundom och särskildt för den händelse, att han hörde till det svagast aflönade prästerskapet, kunde verka ruinerande för hans ekonomi. Den föreslagna anordningen med uppsamlandet af byggnadsfonder skulle väl, enligt utskottets åsikt, för prästen underlätta fullgörandet af hans ifrågavarande skyldighet; men äfven efter anordningens genomförande torde olägenheter af berörda slag icke sällan komma att göra sig gällande, nämligen i de fall att ett större byggnadsföretag skulle finnas nödigt, innan tillräcklig fond hunnit uppsamlas. Å andra sidan erinrade utskottet, att sällan inom ett pastorat saknades praktiska och byggnadskunniga män; i mången större kommun torde tvärtom, till följd af den nästan ständiga byggnadsverksamhet, som nu måste för menigheternas räkning bedrivas, stadigvarande byggnadskommitterade icke saknas. Ett billigare och ändamålsenligare arbete vore därför ock att förvänta, om det finge genom pastoratet ombesörjas. Äfven om tvister och slitningar mellan präst och pastorat icke alltid kunde undvikas i händelse af byggnadsskyldighetens läggande å pastoratet, skulle, enligt utskottets öfvertygelse, anledningarna till sådana icke blifva mindre, om skyldigheten ålades prästen. Såsom ett öfvertygande skäl för att pastoraten kunde antagas i regeln komma att tillmötesgå rimliga anspråk, då det gällde fullgörande af deras byggnadsskyldighet, hänvisade utskottet till det kända förhållandet, att prästgårdarna i allmänhet vore bebyggda ansenligare än hvad författningarna föranledde.

Vidare yttrade utskottet, att de betänkligheter, som förut yppat sig i fråga om att till komministersboställen utsträcka tillämpligheten af hvad

som föreslagits i afseende å byggnadsskyldigheten vid kyrkoherdeboställen, numera ej mötte, då man ju borde vara oförhindrad att vid fastställande af nya grunder för prästerskapets aflöning göra de ändringar i afseende å boställsförmånens åtnjutande, hvilka funnes lämpliga, och kunde därefter afpassa boställsordningens bestämmelser.

På grund af det anförda hemställde utskottet om den ändringen i Eders Kungl. Maj:ts förslag till ecklesiastik boställsordning, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid bostadsboställen af andra och tredje klasserna — d. v. s. kyrkoherdars och komministrars boställen — å landet måtte åläggas pastoratet.

Ut-kottets förslag till ecklesiastik boställsordning godkändes oförändradt af Första Kammaren, hvaremot Andra Kammaren däri vidtog, bland annat, den ändringen, att å bostadsboställen af andra och tredje klasserna på landet allenast sätesbyggningen skulle nybyggas och underhållas af pastoratet, men öfriga laga hus af boställshafvaren.

I sitt med anledning af skijaktigheterna i kamrarnas beslut afgifna sammanjämningsförslag, memorial n:o 8, tillstyrkte utskottet en sådan fördelning af byggnadsskyldigheten vid nyssnämnda boställen, att sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus och brunn, för så vidt de enligt boställsordningen borde finnas såsom laga hus å bostället, skulle nybyggas och underhållas af pastoratet, samt att jämväl öfriga laga hus å ifrågakvarande boställen skulle nybyggas och underhållas af pastoratet, men kostnaderna därför gäldas af pastoratet och boställshafvaren till hälften hvardera.

Såsom jag strax i början af min framställning meddelat, biföll Första Kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt, under det att Andra Kammaren afslog berörda hemställan.

*

*

*

Den förmån af fri bostad, som enligt prästlöneregleringskommitténs den 19 juni 1903 afgifna — i denna del af såväl Eders Kungl. Maj:t som kamrarna vid 1908 års riksdag godkända — förslag bör tillkomma hvarje innehafvare af ordinarie prästerlig beställning, kan, såsom naturligt är och, enligt hvad jag i det föregående meddelat, äfven ifrågasatt blifvit, på olika sätt beredas tjänsteinnehafvaren, helst de förändrade bestämmelser i fråga om byggnadsskyldigheten, som kunna vara meddelade, skulle afse förhållandena först under en kommande löneregleringsperiod.

Eders Kungl. Maj:ts vid omförmälda riksdag framlagda förslag härutinnan, såvidt nämligen fråga är om innehafvare af ecklesiastiskt bostadsboställe på landet, gick sålunda ut därpå, att boställshafvaren skulle ny-

*Allmänna
synpunkter i
afseende å
byggnads-
skyldighetens
reglering.*

bygga och underhålla boställets alla laga hus, men för den därmed för-
enade kostnaden erhålla särskild godtgörelse af pastoratet. I motsats
häremot föreslog i sitt först afgifna utlåtande det för lönerregleringsfrågans
behandling vid riksdagen tillsatta särskilda utskottet, att nybyggnads- och
underhållsskyldigheten beträffande nämnda slag af boställen borde öfver-
flyttas på pastoratet. Sedermera tillstyrkte utskottet i ett sammanjämk-
ningsförslag den modifikation i sitt första förslag, att boställshafvaren
skulle förpliktas att till hälften med pastoratet deltaga i pastoratets kostnad
för fullgörande af nybyggnads- och underhållsskyldigheten i afseende å
vissa, af utskottet uppräknade hus, som icke ansågos erforderliga för att
bereda boställshafvaren fri bostad; i sammanhang hvarmed utskottet emeller-
tid, på det att icke boställshafvarens inkomster skulle nedbringas under
det belopp, som eljest borde tillkomma honom, föreslog ett tillägg till 6 §
i förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning, åsyftande att
bereda boställshafvaren ersättning för hans andel af byggnadskostnaden
genom afräkning å boställets uppskattade afkastning.

Af de anförda förslagen synes mig ej något äga afgjort företräde
framför de andra, och olägenheter kunna påvisas hos dem alla. Den
fria bostadsförmånen skulle väl enklast beredas tjänsteinnehafvaren däri-
genom, att nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid vederbörande bo-
ställe i sin helhet ålades antingen boställshafvaren mot ersättning eller
ock pastoratet; men det af särskilda utskottet i dess sammanjämnings-
förslag förordade sättet torde icke heller medföra någon svårighet.

Med hänsyn till de omständigheter, jag nu går att beröra, anser jag
mig dock icke böra tillstyrka, att en reglering af skyldigheten att nybygga
och underhålla de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostads-
boställen på landet verkställas i full öfverensstämmelse med något af
de nämnda förslagen.

Då jag den 6 mars 1908 inför Eders Kungl. Maj:t utvecklade grun-
derna för reglering af prästerskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande
lönerregleringar utlupit, yttrade jag mig tillika om sättet för det ecklesia-
stika boställsväsendets ordnande, såsom framgår af det statsrådsprotokoll,
hvilket fogats vid den till 1908 års riksdag afgifna, förut omförmälda
propositionen i lönerregleringsfrågan (s. 171—206).

Jag framhöll därvid, bland annat, hurusom tjänstemäns aflönande
medelst jordbruksboställen vore en löneform, hvilken i vårt land kunde
sagas hafva blifvit i princip utdömd redan med indragningen på 1870- och
1880-talen af flertalet utaf de till civil- och militiestaterna anslagna bo-
ställena, och jag erinrade tillika om de skäl, som anförts till stöd för den

åsikten, att jordbruksboställen i regeln icke borde ingå bland tjänstemäns löneförmåner. Hvad i allmänhet anmärkts mot jordbruks förenande med tjänstebefattning ägde enligt min mening tillämplighet jämväl i fråga om det ecklesiastika boställsväsendet, utom då i följd af särskilda omständigheter — såsom svårighet för tjänsteinnehafvaren att utan eget jordbruk i vissa trakter af vårt land få behofven af lifsförnödenheter och vissa tjänstbarheter tillgodosedda — jordbruk understundom måste bedrivas för tjänsteinnehafvarens egen räkning.

Rörande dispositionen af de med jordbruk förenade bostadsboställen, som ej måste af antydda skäl brukas af prästerna själfva, ansåg jag visserligen, att afkastningen af dem fortfarande borde bibehållas såsom löneförmån för de präster, till hvilkas bostad de vore afsedda, men att jordbruket å samma boställen borde, äfven mot innehafvarnas bestridande utarrenderas, hvarje gång under högst 20 år. I fråga om bostadsboställe, hvilket ej blefve föremål för dylik obligatorisk utarrendering, syntes mig höra åt innehafvaren af bostället inrymmas större frihet vid utarrendering af jordbruket därå, i syfte att nyttjanderättsupplåtelsen skulle kunna på förhand bestämmas till viss tid, äfven i detta fall högst 20 år, och ej såsom nu vara inskränkt till boställshafvarens ovissa besittningstid. De principiella bestämmelserna rörande dessa olika slag af utarrendering — obligatorisk och frivillig — inrymdes i 6, 12 och 30 §§ af förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning.

I sitt yttrande angående grunderna för ordnande af det ecklesiastika boställsväsendet förklarade sig särskilda utskottet (utlåtande n:o 2, s. 129) vilja på det kraftigaste understödja förslaget om obligatorisk utarrendering af prästerskapets bostadsboställen, en form för utarrendering, som enligt utskottets åsikt borde i största möjliga omfattning tillämpas. Ehuru den frivilliga utarrenderingen syntes utskottet icke kunna komma till någon större användning, ansåg dock utskottet, att denna form borde upptagas vid sidan af den obligatoriska, helst utskottet antog, att en del mindre boställen bäst lämpade sig för frivillig upplåtelse. Hvad i förslaget till lag om reglering af prästerskapets aflöning stadgats angående utarrendering af prästerskapets med jordbruk förenade bostadsboställen godkändes jämväl af båda kamrarna.

Det synes vid angifna förhållanden påtagligt, att i en snar framtid — vare sig vid de först infallande löneregleringarna eller i samband med dem som efter 20 år ånyo måste företagas — flertalet af kyrkoherdars och komministrars med jordbruk förenade bostadsboställen kommer att upplåtas på arrende under en längre, på förhand bestämd tid.

De ecklesiastika tjänsteinnehafvarna skulle följaktligen, utom i sär-

skilda undantagsfall, småningom varda befriade från allt bestyr med jordbruk. Men blir det regel, att skötseln af prästerskapets jordbruksboställen icke omhänderhafves af tjänsteinnehafvarna själfva, utan öfverlämnas åt personer, som ej äro anställda för uppehållande af religionsvården inom pastoraten, vore det uppenbarligen mindre lämpligt att pålägga pastoraten eller bibehålla dem vid skyldigheten att, ensamma eller i förening med någon annan, nybygga och underhålla de för jordbrukets behof erforderliga husen å dessa boställen. Med en sådan anordning skulle nämligen i de flesta fall svårigen kunna undvikas förvecklingar mellan pastoratet och den som brukar bostället, enär i mellanhafvandet mellan pastoratet och en arrendator icke lär kunna förväntas den hänsynsfullhet, som väl oftast utmärker det inbördes förhållandet mellan församlingsborna och deras själasörjare.

Under öfverläggningarna inom Andra Kammaren rörande särskilda utskottets förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning och till ecklesiastik boställsordning framhölls också med styrka af flera talare, hurusom det, till undvikande af trakasserier och obehag samt ökade kostnader för pastoraten, vore af högsta vikt, att, vid regleringen af byggnadsskyldigheten beträffande prästerskapets med jordbruk förenade bostadsboställen på landet, pastoraten — hvilka visserligen borde tillbandahålla prästen bostad med tillhörande ekonomihus — dock blefve ställda utom hvarje befattning med nybyggnad och underhåll af de hus, som kunde förväntas varda upplåtna åt en arrendator af boställsjorden.

En dylik lösning af frågan om fördelning af byggnadsskyldigheten vid de laga husen å nämnda boställen innebär icke någon nyhet. Denna fördelningsgrund uppställdes ju, såsom den meddelade historiken utvisar, redan i en af chefen för ecklesiastikdepartementet till kommittén för ordnande af prästerskapets aflöning den 18 november 1861 aflåten skrifvelse, däri till öfvervägande framställdes, huruvida icke församling på landet, liksom i stad, borde bekosta byggnad och underhåll af passande bostad åt sin präst, men denne däremot förpliktas att hålla sitt boställe försedt med alla de åbyggnader, som vore nödiga för boställets skötsel. Samma princip upptogs jämväl i flertalet af de förslag till ecklesiastik boställsordning, som under årens lopp blifvit afgifna.

På grund af det anförda och då de förslag till byggnadsskyldighetens reglering, hvilka utgått från den grundsatsen, att berörda skyldighet borde odelad åläggas endera af de nu byggnadsskyldiga parterna — enligt 1908 års proposition boställshafvaren, enligt särskilda utskottets första förslag pastoratet — ej vunnit Riksdagens gillande, anser jag mig böra såsom mest ändamålsenlig och lämplig tillstyrka en sådan fördelning af

ifrågavarande börda, att å kyrkoherdars samt komministrars och med dem likställda prästers bostadsboställen på landet själfva bostadshusen skola uppbyggas och underhållas af pastoratet, men ladugårds- eller jordbrukshusen uppbyggas och underhållas af boställshafvaren. Om, såsom ju är förutsatt, boställets jordbruk i regeln kommer att utarrenderas, lär boställshafvaren endast undantagsvis komma att besväras med fullgörandet af den honom åliggande nybyggnads- och underhållsskyldigheten. Det ligger nämligen så godt som i sakens natur, att omsorgen därom bör öfverflyttas på arrendatorn.

Den närmare fördelningen af de laga hus, för hvilka de byggnadsskyldiga intressenterna skola hafva att ansvara, torde, med anslutning till särskilda utskottets sammanjämningsförslag, böra utföras på det sättet, att sätesbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus och brunn skola nybyggas och underhållas af pastoratet, öfriga laga hus af boställshafvaren.

Hvad sålunda föreslagits afser, såsom af det föregående torde vara tydligt, endast förhållandena på landet. Beträffande byggnadsskyldigheten vid de laga husen å kyrkoherdars och komministrars bostadsboställen i städerna, torde dessa boställens innehafvare, hvilka ju för närvarande ej äro betungade med någon sådan skyldighet, jämväl för framtiden böra helt och hållet fritagas därifrån.

Varder byggnadsskyldigheten vid jordbruksboställena fördelad enligt angifna grunder, måste naturligtvis tillses, att de kostnader, som drabba boställshafvarna på landet i följd af deras ansvarighet för nybyggnad och underhåll af jordbrukshusen, i en eller annan form ersättas dem. Detta har heller icke förbisetts af särskilda utskottet, enligt hvars sammanjämningsförslag skulle vid uppskattning af bostadsboställes afkastning tagas hänsyn till boställshafvaren åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet beträffande vissa af boställets laga hus. Dessutom skulle årsberäkning för nybyggnad enligt synerätts bestämmande äga rum. Men denna senare anordning, hvars uppgift allenast är att fördela byggnadsskyldighetens börda på olika boställshafvare, så att den ej enbart drabbar föregångaren, under det att efterträdaren skonas, bereder eljest icke någon fördel såsom motvikt mot boställshafvarnas byggnadskostnad i det hela.

Erforderligt byggnadskapital skulle alltså enligt utskottsförslagets innebörd — såsom ock i öfverensstämmelse med gällande lagstiftnings syfte — beredas boställshafvaren därigenom, att han af sitt boställes afkastning inbesparar hvad som anses motsvara kostnaderna för fullgörande af hans byggnadsskyldighet vid detsamma. Erfarenheten visar emellertid,

att dylika besparingar sällan göras, och att vid förefallande behof lånevägen måste anlitas. Skulle ock ett kapital hafva blifvit på angifvet sätt hopsparat af en boställshafvare och denne undslipper nybyggnad, äger ju, såsom af prästlöneregleringskommittén äfven anmärkts, efterträdaren, som måste bygga, ej tillgodogöra sig detta kapital.

Till afhjälpan af svårigheterna för en boställshafvare vid byggnadsskyldighetens fullgörande har kommittén med anledning häraf föreslagit, att den del af boställshafvarens aflöning, som är afsedd till betäckande af hans byggnadskostnader vid bostället, skall af pastoratet utgöras i form af ett särskildt årligt anslag, hvilket ej får användas för andra ändamål.

Kärnpunkten i berörda förslag är uppenbarligen den däri inneslutna principen om ett alltjämt fortgående uppsamlande af medel till ett byggnadskapital af den storlek, som för hvarje särskildt boställe erfordras. Detta uppslag, hvilket tillgodogjordes i 1908 års förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning och till ecklesiastik boställsordning, bör enligt min mening ej släppas, ty på den anvisade vägen gifves säker utsikt att komma från den nuvarande, allt annat än tillfredsställande ordningen med ytterst ojämn fördelning mellan olika boställshafvare af byggnadsskyldighetens börda och med en vanligen betungande skuldsättning för den boställshafvare, som måste tillhandahålla de för fullgörande af samma skyldighet nödiga penningmedlen.

Den anordning, jag till byggnadskostnadernas reglering ämnar föreslå, öfverensstämmer också i allt hufvudsakligt med hvad i samma syfte af mig blifvit vid föregående behandling af detta ärende tillstyrkt, och hvarom de förut återgifna delarna af mitt anförande till statsrådsprotokollet för den 6 september 1907 närmare förmåla.

I ett viktigt afseende skilja sig emellertid de båda förslagen från hvarandra. Jag anser nämligen numera, med hänsyn till de inom Andra Kammaren uttalade önskemålen om byggnadsskyldighetens fördelning, att några direkta bidrag från pastoratets sida till den äsyftade byggnadsfonden ej böra utkrävas. De belopp, som enligt bestämmelse vid löne-regleringen årligen skola afsättas till godtgörande af boställshafvarens kostnader dels för nybyggnad och därmed likställd förbättring dels för underhåll af *de* laga hus å bostadsboställe på landet, för hvilka boställshafvaren skall ansvara, torde i stället böra tillvägabringas på det sättet, att kyrkorådet af de församlingsavgifter, som äro afsedda till kontant lön åt tjänsteinnehafvaren och hvilka skola af kyrkorådet kvartalsvis till honom utbetalas, innehåller så stor andel, som motsvarar samma belopp. Skulle i något sällsynt undantagsfall — såsom då boställets afkastning är synnerligen betydande — pastoratets skatteplikt ej behöfva tagas i anspråk för lönens

uppbringande till erforderlig höjd, bör naturligtvis boställshafvaren af egna medel tillskjuta byggnadsbidraget och inleverera detsamma till kyrkorådet.

Hvad boställshafvaren, i följd af sin bidragsskyldighet till byggnadsfonden, bekommer mindre i församlingsafgifter eller måhända nödgas direkt utgifva, varder honom ersatt på den omvägen, att — såsom jämväl särskilda utskottet föreslagit — vid uppskattningen af boställets afkastning göres ett mot den beräknade byggnadskostnaden svarande afdrag. Boställsafkastningen får därigenom, sedan brukskostnaderna blifvit frånräknade, karaktären af en verklig nettobehållning, som med fullt skäl kan ställas till boställshafvarens fria förfogande eller åtminstone icke behöfver till någon del reserveras för att bereda medel till boställets bebyggande.

Då det kan hända, att vid boställshafvares frånträdande af bostället kostnad, som drabbat honom för nybyggnad eller underhåll af jordbruks-husen, ej blifvit till fullo gulden, emedan tillräckliga medel ännu icke hunnit för ändamålet uppsamlas, torde det vara lämpligast, att afträdaren bibehålles vid rätten till godtgörelse ur de för bestridande af nybyggnads- och underhållskostnaderna inom pastoratet afsedda medlen, i den mån sådana blifva tillgängliga. Om det nämligen ålades tillträdaren att gälda afträdarens fordran, mot det att tillträdaren i sin tur tillförsäkrades rätt till ersättning af omförmälda medel, är det fallet icke uteslutet, att afträdaren ej utfår sin fordran. Dessutom torde det medföra mindre svårighet för afträdaren att, när han behöft upplåna något af byggnadskapitalet, för-ränta och amortera en gammal skuld, än för tillträdaren att ikläda sig nya förbindelser för att kunna tillhandahålla det mot afträdarens fordran svarande beloppet.

Årsberäkning efter en eller annan grund för de *laga hus*, boställshafvaren får sig ålagdt att nybygga och underhålla, kan uppenbarligen icke för framtiden ifrågakomma. Med de nya löneregleringarnas tillämpning skulle nämligen byggnadskostnaderna drabba föregående och efterföljande boställshafvare med ungefärligen samma tyngd, därest, på sätt jag föreslagit, för en löneregleringsperiod i sänder bestämmes, med hvilket fast belopp hvarje innehafvare af ett boställe skall, oberoende af byggnadsarbetenas omfattning under hans besittningstid, för hvarje år af löneregleringsperioden, genom afstående af en del af den kontanta lönen, bidra till kostnaderna för fullgörande af byggnadsskyldigheten vid dessa laga hus.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra därom, att vid förra riks-

dagen väcktes inom Andra Kammaren en motion, n:o 313, däri påyrkades en sådan fördelning af byggnadsskyldigheten vid andra och tredje klassernas bostadsboställen på landet, att pastoratet skulle nybygga och underhålla bostadshusen samt boställshafvaren jordbrukshusen. Motionären yttrade i afseende härå: »För denna boställshafvaren beträffande jordbrukshusen åliggande byggnads- och underhållsskyldighet vore det dock synnerligen lämpligt, att Kungl. Maj:ts förslag om årliga kostnadernas beräkning för hela löneregleringsperioden, beloppets inbetalande till och medlens tillhållande genom kyrkorådet gjordes gällande, dock att inbetalningen icke skulle göras af pastoratet, utan af boställshafvaren eller arrendatorn. Sålunda skulle de hittills vanliga ojämnheterna i byggnadskostnadernas fördelning mellan olika boställshafvare såvidt möjligt utjännas. Och genom dessa kostnaders redovisning inför kyrkorådet skulle erfarenheter vinnas, som efter hand skulle vid löneregleringens uppgörande medföra större säkerhet beträffande beräkningen af såväl byggnadskostnaden för jordbrukshusen som ock därmed det afdrag, som borde göras vid uppskattningen af boställets afkastning».

Motionen afstyrktes emellertid af särskilda utskottet, som ansåg (s. 38), att då det nu vore fråga om en boställsordning, hvilken, såvidt anginge stadgandena i afseende å nybyggnads- och underhållsskyldighet vore afsedd att — utom för det fall att öfverenskommelse om annat förhållande kunde ernås — lända till efterrättelse först samtidigt med ikraftträdandet af ny lönereglering, och man sålunda vore obunden af de i ekonomiskt hänseende mellan präst och församling för närvarande gällande förhållandena, tillräckliga skäl saknades för en sådan fördelning af byggnadsskyldigheten, som af motionären föreslagits, utan borde den föreliggande frågan om nybyggnads- och underhållsskyldigheten lösas på sådant sätt, att berörda skyldighet helt och hållet ålades endera af de båda nu byggnadsskyldiga parterna.

Att denna åsikt icke delades af Andra Kammaren, har jag redan nämnt.

* * *

*De särskilda
lagbestäm-
melseerna.*

Om stadganden angående reglering af byggnadsskyldigheten vid de laga husen å kyrkoherdars samt komministrars och med de senare likställda prästers bostadsboställen på landet varda meddelade i enlighet med de grunder, jag i det föregående utvecklat, torde det förslag till ecklesiastik boställsordning, hvilket af Eders Kungl. Maj:t framlades för nästförflutna riksdag, kunna i öfriga delar, utan väsentliga ändringar, änyo

föreläggas Riksdagen. Dock lär, vid förslaget förnyade granskning, all möjlig hänsyn böra tagas jämväl till de ändringsyrkanden, som framställdes af särskilda utskottet vid 1908 års riksdag.

Efter att — i den mån sådant icke redan skett — hafva lämnat en redogörelse för innehållet i de af nämnda utskott afgifna utlåtanden rörande då föreliggande förslag till ecklesiastik boställsordning, anförde departementschefen vidare:

Från de synpunkter, jag nyss framhållit, har jag låtit inom ecklesiastikdepartementet öfverse omförmälda förslag till boställsordning, och torde det tillåtas mig att nu redogöra för de ändringar, förslaget vid denna bearbetning undergått.

I enlighet med särskilda utskottets sammanjämningsförslag har det i 3 § lämnade medgifvandet för synerätt att, där sådant pröfvas nödigt, utöfver de särskildt uppräknade femton laga husen å jordbruksboställen föreskrifva ytterligare en del sådana hus, inskränkts därhän, att ökningen får omfatta allenast en källare samt brunn.

Antalet boningsrum i sätessbyggningen å bostadsboställe af andra klassen (kyrkoherdeboställe), hvarom bestämmelser äro meddelade i 8 § 2 mom., har, till öfverensstämmelse med hvad utskottet i sitt utlåtande n:o 2 därutinnan föreslagit, blifvit nedsatt i anseende till såväl minimum som maximum, i det att latituden bestämts till minst sex, högst nio rum. Vidare har, jämväl i enlighet med utskottets förslag, det villkorliga medgifvandet till ytterligare nedsättning af rummens antal uteslutits, så ock de ord — »vid eller i expeditjonsrummet» — som angifva, hvarest det i momentet omförmälda brandfria hvalfvet bör anordnas.

Bestämmelserna i 9 § rörande beskaflenheten af de laga husen å bostadsboställen hafva, på sätt utskottet tillstyrkt, gjorts mindre detaljrade, men äfven fullständigats därhän, att boningsrummen skola vara försedda jämväl med nödiga och lämpliga anordningar för luftväxling.

Angående fördelning mellan pastoratet och boställshafvaren af nybyggnads- och underhållsskyldigheten vid de laga husen å bostadsboställen af andra och tredje klasserna på landet äfvensom med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe hafva uti 13 § inrymmts bestämmelser af det innehåll, jag i min föregående framställning förordat.

Till denna framställning torde jag få hänvisa äfven rörande förändringarna i 20 och 21 §§, hvilka lagrum angifva sättet för godtgörande af boställshafvarens byggnadskostnader beträffande de laga hus å nyss-nämnda boställen, för hvilka han har att ansvara.

I likhet med hvad utskottet vid 33 § af sitt förslag till boställsordning anmärkt, finner jag anledning saknas att i 20 § 2 mom. bibehålla bestämmelsen därom, att användandet allenast af vissa slag af taktäckningsämnen skall medföra den i momentet åsyftade förmånen.

Ur 24 § har, med afseende å hvad utskottet (21 § af dess förslag) därutinnan anfört, uteslutits sista punkten, i hvilken uppdragits åt domkapitlet att hålla tillsyn öfver, att boställshafvaren fullgör sin skyldighet att brandförsäkra de hus, hvilkas nybyggnad åligger honom.

Tiden, för hvilken tillstånd till bortförande af stråfoder från boställe kan enligt 34 § medgifvas, har, såsom utskottet föreslagit, nedsatts från fem till ett år.

Hvad 36 § innehåller om af- och tillträde af prästboställe har, med några jämkningar i redaktionen, ändrats i enlighet med utskottets sammanjämningsförslag beträffande denna paragraf.

Då jag, lika med utskottet, anser, att jämväl åt de vid ekonomiska besiktningar biträdande besiktningsmännen — å landet nämndemän och i stad af magistraten utsedda sakkunniga — bör tillerkännas rösträtt, hafva häraf föranledda ändringar, hufvudsakligen af redaktionell beskaffenhet, vidtagits i 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51 och 59 §§.

Föreskrifterna i 51 § 1 mom. och 65 § 1 mom. om ersättning åt förrättningsmän jämte ombud och sakkunniga biträden vid ekonomiska besiktningar och syner hafva utbytts mot de bestämmelser, som innehållas i omförmälda lagrum af utskottets sammanjämningsförslag, dock icke såvidt angår godtgörelse åt skogstjänsteman och biträdande byggnadskunnig person vid syn (65 § 1 mom.).

I syfte att vid af- och tillträdessyn synemännen skola i fråga om reparations- eller nybyggnadsarbeten, som åläggas socknemännen att utföra, efter omständigheterna pröfva, huruvida virke härtill — därest skogsafkastningen medgifver utsyning däraf — skall påföras skogsafkastningen för afträdares eller tillträdares besittningstid, har, på sätt utskottet föreslagit, gjorts ett tillägg till 60 § 8 mom.

Den i viss mån förändrade lydelsen af 20 och 21 §§ har föranlett en mindre jämkning af 60 § 11 mom.

Med hänsyn till de olika reglerna för byggnadsskyldighetens utgörande vid bostadsboställe i stad och på landet har till 71 § tillagts en bestämmelse af innehåll att, äfven om bostadsboställe är beläget i stad, landsförsamling icke får påföras andel i mer än som motsvarar den pastorat åliggande nybyggnads- och underhållsskyldigheten å bostadsboställe af samma klass å landet.

Ändring af 73 § 2 mom. har af utskottet föreslagits och från min

sida vunnit efterföljd, af skäl att — med undantag endast för de boställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa — alla hittills beträffande byggnadsskyldigheten gällande undantag, såvidt de ej röra enskilds rätt, böra upphöra att gälla.

Öfvergångsstadgandena i 74 och 75 §§ hafva, med iakttagande af nödiga ändringar i afseende å citationer och årtal m. m., bragts till öfverensstämmelse med utskottets sammanjämningsförslag i denna del.

Några obetydliga redaktionsändringar hafva vidtagits i 5 och 15 §§ samt i 55 § 4 mom.

Föredragande departementschefen uppläste härefter ett i enlighet med det afgifna yttrandet affattadt, såsom bilaga vid detta protokoll fogadt förslag till ecklesiastik boställsordning och hemställde, att högsta domstolens utlåtande öfver förslaget måtte genom utdrag ur protokollet inhämtas.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall.

Ur protokollet:

Seth Flodin.

Förslag

till

Ecklesiastik boställsordning.

Med upphäfvande af 26 kap. 2 § byggningsbalken och ändring af hvad särskilda författningar innehålla häremot stridande förordnas som följer:

I Kap.

Om hvad med boställen förstås och särskilda slag af desamma.

1 §.

1. Såsom boställen anses i denna boställsordning alla de hemman och lägenheter, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt biskopar, kyrkoherdar, komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter eller till prästänkesäten, äfvensom de hemman och lägenheter, hvilkas afkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond.

2. Boställen, som äro afsedda till löntagares bostad, kallas i denna författning bostadsboställen; och må för hvarje prästerlig befattning endast ett boställe såsom bostadsboställe anses. Öfriga boställen kallas löningsboställen.

2 §.

Bostadsboställen indelas i tre klasser; och omfattar

första klassen: bostadsboställen för biskopar;

andra klassen: bostadsboställen för kyrkoherdar;

tredje klassen: bostadsboställen för komministrar, kapellpredikanter och pastoratsadjunkter.

II Kap.

Om laga hus.

3 §.

Å bostadsboställen, förenade med jordbruk, på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, finnas följande laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod, 6) hemlighus, 7) drängstuga, 8) vagnshus, 9) spannmålsbod, 10) redskaps-hus, 11) stall, 12) fåhus, 13) fårhus eller, å mindre boställen, i fåhuset anbringad särskild fårkätte, 14) svinhus och 15) en eller flera lador samt loge eller logar efter behovet, hvarjämte af synerätt må, där sådant pröfvas nödigt, å dessa boställen såsom laga hus föreskrifvas ytterligare en källare samt brunn.

4 §.

Bostadsboställen utan jordbruk på landet och i stad skola, där ej synerätt enligt 5 § medgifver undantag, vara försedda med dessa laga hus: 1) sätesbyggning, 2) visthus, 3) hushållskällare, 4) bryggghus, 5) vedbod och 6) hemlighus, äfvensom 7) drängstuga, 8) stall och 9) vagnshus, de tre sist nämnda husen dock å andra och tredje klassernas bostadsboställen endast i det fall, att boställshafvaren för tjänsteresor behöfver hålla häst och åkdon. Erfordras å bostadsboställe utan jordbruk flera hus än nu är sagdt, må efter omständigheterna af synerätt föreskrifvas ytterligare något eller några af de i 3 § omförmälda hus.

5 §.

1. Där, i följd af ortens förhållanden eller något med jordbruk förenadt bostadsboställes särskilda beskaffenhet, skötsel af får eller svin ej lämpligen kan äga rum, må fårhus eller svinhus kunna uteslutas.

2. Å bostadsboställe af tredje klassen må jämväl följande hus: visthus, bryggghus, drängstuga, vagnshus och spannmålsbod, ett eller flera, uteslutas, när de kunna undvaras.

6 §.

Löningsboställen bebyggas efter hvad för kronohemman är stadgadt, där ej dessa boställen antingen, såsom icke afsedda för jordbruk, erfordra hus af särskild beskaffenhet, eller ock, såsom brukade gemensamt med bostadsboställen eller af annan anledning, af synerätt pröfvas kunna undvara alla eller vissa af de för kronohemman föreskrifna hus.

7 §.

Sätesbyggning jämte hushållskällare, om sådan anordnas under sätesbyggningen, uppföres, där läget så medgifver, på lämpligt afstånd från annan åbyggnad. Öfriga laga hus, som för hvar boställe föreskrifvas, skola sammanbyggas, i den mån sådant pröfvas lämpligt. I allmänhet bör dock undvikas sådant sammanförande af hus, att därigenom sammanblandning af boställshafvares och annans nybyggnads- och underhållsskyldighet uppstår.

Alla hus skola läggas och inrättas så, att eldfara, så vidt möjligt, undvikas samt brandförsäkring af desamma ej förhindras eller förädras.

8 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe af första klassen bygges efter ritning, som för hvarje fall fastställles af Kungl. Maj:t.

2. För sätesbyggning å bostadsboställe af andra klassen må föreskrifvas minst sex, högst nio boningsrum, af hvilka ett tillika skall vara expeditjonsrum, jämte kök, skafferi, erforderliga kontor samt en eller två förstugor. Där det finnes vara af behofvet påkalladt, inrättas ett brandfritt hvalf.

3. För sätesbyggning å bostadsboställe af tredje klassen må föreskrifvas minst fyra, högst sex boningsrum jämte kök, skafferi, erforderliga kontor och en eller två förstugor.

9 §.

1. Sätesbyggning å bostadsboställe uppföres på stenfot af minst fem decimeters höjd ofvan jord, med väggar företrädesvis af tegel eller timmer, men äfven, där något af dessa ämnen ej lämpligen kan föreskrifvas, af annat ändamålsenligt byggnadsämne. Till byggnaden i öfrigt användas de ämnen, som finnas lämpliga och öfverensstämma med ortens sed. Boningsrummen göras så stora, som behofvet i hvarje fall

fordrar, omkring tre meter höga, och skola vara försedda med nödiga och lämpliga anordningar för uppvärmning och luftväxling. Alla boplingsrum förses med dubbelfönster, gipsade, boaserade eller spända tak, oljemålning å panel, dörrar, dörr- och fönsterinfattningar samt tapeter eller lämplig målning å väggarna.

2. Öfriga laga hus å bostadsboställe uppföras af ändamålsenliga byggnadsämnen efter ortens sed till den storlek, behovet i hvarje fall fordrar.

3. Bryggghus skall innehålla anordningar för brygd och tvätt och, där så erfordras, äfven för bakning.

4. Stall, fåhus och fårhus förses med skullar eller andra foderrum.

10 §.

Sätesbyggning af trä skall inom tid, som för hvarje särskildt fall af synerätt bestämmes, förses med brädfodring eller annan tjänlig beklädnad samt anstrykas med rödfärg eller annan färg. För sätesbyggning af annat ämne äfvensom för andra laga hus å bostadsboställen må efter behovet och ortens sed tjänlig beklädnad och anstrykning föreskrifvas.

11 §.

Där vid husesyn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af laga hus å bostadsboställe, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshafvarens skäligen behof tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

III Kap.

Om nybyggnads- och underhållsskyldigheten.

12 §.

För bostadsboställe af första klassen gälle hvad särskildt är förordnad i fråga om hvem skyldigheten att nybygga och underhålla därtill hörande laga hus åligger.

13 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna på landet äfvensom med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skola sätesbyggning, visthus, hushållskällare, brygghus, vedbod, hemlighus och brunn, för så vidt de där böra enligt denna författning såsom laga hus finnas, nybyggas och underhållas af pastoratet. Öfriga laga hus å sådana boställen nybyggas och underhållas af boställshafvaren.

14 §.

Å bostadsboställen af andra och tredje klasserna i stad nybyggas och underhållas alla laga hus af pastoratet.

15 §.

Å andra löningsboställen än i 13 § sagdt är åligger nybyggnads- och underhållsskyldigheten boställshafvaren.

16 §.

Uppkommande brister å boställes insynade hus skola afhjälpas, i den mån sådant föreskrifves eller eljest blifver nödigt.

17 §.

Nybyggnad af sätesbyggning eller visthus, brygghus, drängstuga, spannmålsbod, stall, fähus, loge med lada å bostadsboställe eller därmed i sambruk förenadt löningsboställe må icke företagas, utan att synerätt därom beslutar; och må på bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet eller med dylikt boställe i sambruk förenadt löningsboställe nybyggnad af annat laga hus eller åtgärd, som i 20 § 2 mom. omförmäles, ej heller vidtagas af boställshafvare, utan att föreskrift därom meddelats af synerätt eller vid ekonomisk besiktning.

18 §.

Boställshafvare vare skyldig väl vårda sådana till hans begagnande upplåtna hus, som af annan nybyggas och underhållas. Brister, som å

dylika eller andra å boställe insynade hus uppkomma genom boställshafvarens vanvård, skola af honom på egen bekostnad afhjälpas.

19 §.

1. I afseende på boställshafvares och församlings rätt att till nybyggnad och förbättring af boställes hus samt boställshafvares rätt att i öfrigt till husbehof använda boställes skogstillgång lände till efterrättelse hvad särskildt är stadgad.

2. Andra å boställe tillgängliga byggnadsämnen, som icke äro att hänföra till den boställshafvaren ensam tillkommande afkastningen af bostället, må, där sådant kan ske utan men för bostället eller boställshafvaren, jämväl af annan nybyggnads- och underhållsskyldig användas till nybyggnad och förbättring å bostället. Förslår tillgången ej till både boställshafvares och annan byggnadsskyldigs behof, hafve boställshafvare bästa rätten.

20 §.

1. Vid nybyggnad af boställshafvares laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall den af synerätt vid arbetets godkännande fastställda kostnad godtgöras boställshafvaren af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för sådant ändamål ärligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas; dock att vid nybyggnad i följd af brandskada dylik godtgörelse icke må utgå för den kostnad, som motsvarar uppburen brandskadeersättning eller, där sådan ej erhållits till fullt det belopp, hvartill det brända uppskattas, värdet af det brunna.

Omedelbart efter byggnadsarbetets godkännande skall godtgörelsen till boställshafvaren utbetalas af de på sätt ofvan blifvit nämndt uppsamlade medlen. Hvad därvid tilläfventyrs brister skall jämte ränta därå efter fem för hundra, allt efter som för ändamålet afsedda medel inflyta, tillhandahållas boställshafvaren, äfven om han frånträder bostället, innan nybyggnadskostnaden blifvit på angifvet sätt till fullo godtgjord.

2. Hvad sålunda stadgats om nybyggnadskostnad gälle ock om kostnad för förbättring af boställshafvares laga hus å de i 1 mom. omnämnda boställen, när tak med tillhörande sparrverk ånyo uppföres, eller hus, med bibehållande af gammalt sparrverk, förses med ny taktäckning,

eller yttervägg i sin helhet eller till större delen ombygges, eller å gammalt hus anbringas ny brädfodring med anstrykning därå eller annan ändamålsenlig beklädnad.

3. Sedan nybyggnad eller förbättring, hvarom i denna § sägs, blifvit i behörig ordning beslutad, må boställshafvaren, till bestridande af kostnaden därför, erhålla förskott af de medel, som redan blifvit uppsamlade, därest han ställer fullgod säkerhet för det förskotterade beloppet.

21 §.

Kostnaden för underhåll af boställshafvares laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet eller med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe skall, på sätt här nedan sägs, boställshafvaren godtgöras af de medel, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning skola för detta ändamål årligen afsättas och af vederbörande kyrkoråd förvaltas.

Då boställshafvaren visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som blifvit af synerätt eller vid ekonomisk besiktning föreskrifvet, skall godtgörelse för utgiften, i den mån densamma icke öfverstiger den enligt vederbörligt syne- eller besiktningsinstrument för arbetet beräknade kostnad, omedelbarligen till boställshafvaren utbetalas af omförmälda medel. Har för arbete, som nu är sagdt, den beräknade kostnaden öfverskridits, eller har boställshafvaren gjort utgift för underhållsarbete, som ej blifvit honom ålagdt, äge han jämväl af ifrågavarande medel bekomma godtgörelse för sådan utgift, så vidt densamma af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallad. I händelse underhållsarbete föranledts af brandskada, skall hvad i 20 § sägs i fråga om godtgörelse för sålunda orsakad kostnad äga motsvarande tillämpning.

Därest i förekommande fall de uppsamlade medlen icke förslå till godtgörelsens gäldande, skall bristen jämte ränta därå efter fem för hundra till boställshafvaren, ehvad han fortfarande innehar eller afträdt bostället, utbetalas efter hand som medel härför blifva tillgängliga.

IV Kap.

Om andra byggnader än de laga husen.

22 §.

1. Finner synerätt, att på bostadsboställe eller därmed i sambruk för-
enadt löningsboställe insynadt torp eller fäbodeställe bör bibehållas eller
nytt sådant bör insynas eller insynad kvarn bör kvarblifva, skall boställs-
hafvare där uppföra och underhålla de byggnader, som af synerätten före-
skrifvas.

2. Hvad i 1 mom. stadgas om torphus gälle ock om hus på nyod-
ling, som efter frihetsår återgår till boställe.

23 §.

Alla andra byggnader än de i 3, 4, 6 och 22 §§ omförmälda äro öf-
verloppshus, hvilka, där ej tillträdaren vill behålla dem till det värde,
som, i brist af åsämjande, synerätten därå sätter, afträdaren äger rätt att
bortföra inom tid, som vid af- och tillträdessyn föreskrifves; vare dock
pliktig att för byggnadsvirke, som hämtats från boställets skog och icke
utgjorts af sådan andel i densammas afkastning, som, enligt hvad sär-
skildt är stadgadt, i vissa fall kan, utöfver husbehofvet, tillkomma bo-
ställshafvaren, utgifva ersättning till belopp, som synerätt bestämmer; sko-
lande ersättningen användas till boställets nytta enligt de närmare före-
skrifter synerätten meddelar.

V Kap.

Om brandförsäkring.

24 §.

Alla hus, hvilkas nybyggnad åligger boställshafvare, vare han pliktig att uti allmänt brandförsäkringsverk eller brandstodsförening med reglemente fastställt af Kungl. Maj:t eller uti brandstodsförening för härad eller län med reglemente fastställt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande brandförsäkra för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring af honom behörigen vidmakthållas.

25 §.

Brandskadeersättning uppbäres af domkapitlet, som tillhandahåller boställshafvaren ersättningsbeloppet, hvarvid domkapitlet äger förordna, huruvida, innan lyftning får ske, säkerhet hos domkapitlet skall ställas för medlens användande till återställande af hvad genom branden blifvit förstördt.

26 §.

Brandskadeersättning, som boställshafvare lyftat, skall redovisas vid nästa ekonomiska besiktning eller husesyn.

27 §.

Boställshafvare, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själf för brandskada och bygge nytt upp för hvad som brunnit, utan rätt till godtgörelse för byggnadskostnaden i hvad den motsvarar värdet af det brunna.

VI Kap.

**Om ägornas vård och bruk samt om fördelning till godtgörande på
vissa år af kostnad eller förlust, som boställshafvare
kan få vidkännas.**

28 §.

Boställshafvare skall väl häfda samt i god växtkraft hålla boställes åker och äng, gräfva och vidmakthålla nödiga diken, efter hvad därom är stadgadt, samt, i öfverensstämmelse med den särskilda plan, som angående befintliga hagmarkers ändamålsenliga skötsel må vara fastställd, röja och vårda sådana marker.

29 §.

1. Boställshafvare skall väl vårda och vidmakthålla trädgård. Om å bostadsboställe trädgård är otillräcklig eller alldeles saknas, bör, där det kan ske med fördel, den gamla utvidgas eller ny anläggas efter hvad synerätt pröfvar skäligt. Vid nästpåföljande af- och tillträdessyn må, om synerätt finner afträdaren icke hafva innehaft bostället så länge, att afkastningen därunder kan anses hafva ersatt utvidgnings- eller anläggningskostnaden, denna kostnad till belopp af högst femhundra kronor fördelas af synerätt till godtgörande på viss tid, beräknad från den dag, utvidgningen eller anläggningen börjats, och till högst tio år efter dåvarande boställshafvares afträde.

2. I afseende på skogens skötsel och vård lände till efterrättelse hvad därom särskildt är stadgadt.

3. Torfmosse skall ändamålsenligt begagnas.

30 §.

1. Om hägnad i ägoskillnad mot annans jord gälle hvad därom är stadgadt. Den hägnad, boställshafvare åligger i ägoskillnad hålla, skall vid boställes afträdande aflämnas i fredgillt stånd.

2. Om på yrkande af granne boställshafvare måst deltaga i uppförande af nytt stängsel, och synerätt finner kostnaden för boställshafvarens andel däri uppgå till högre belopp, än han anses böra vidkännas, må hägnadskostnaden af synerätten fördelas till godtgörelse på det antal år, som pröfvas skäligt, dock icke öfverstigande tjugu, räknadt från den tid, då stängslet blifvit fullbordadt.

3. Inom boställes ägoområde vare boställshafvare ej förbunden att hålla hägnad; dock att hägnad, som vid hans tillträde funnits, skall fortfarande underhållas, intill dess vid syn eller ekonomisk besiktning annorlunda förordnas.

31 §.

1. I fråga om nyodling eller uppröjning af beteshage å boställes skogsmark gälle hvad därom särskildt är stadgadt.

2. Vill boställshafvare för tillämnad odling af kärr, mosse eller annan oländig mark, däraf i dess närvarande skick föga eller ingen afkomst kan erhållas, tillförsäkra sig rätt till frihetsår, enligt hvad därom särskildt är stadgadt, göra anmälan om företaget hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som därefter iakttagar hvad gällande författningar i sådant fall föreskrifva. När frihetsår beviljas, bestämmer Kungl. Maj:ts befallningshafvande, om och hvilka byggnader å den odlade lägenheten böra finnas. Virke till dessa byggnader äfvensom till de för odlingen nödiga hägnader jämte erforderligt bränsle äger boställshafvaren under den tid, han innehar äfven själfva bostället, hämta från dess skogsafkastning; men sedan han afträdt bostället, åtnjuter han icke annan rätt till afkastning af skogen, än att därifrån, så vidt dåvarande innehafvare af bostället ändock kan från skogen få sitt virkesbehof fylldt, virke till hägnad i odlingslägenhetens yttergränser må tagas efter utsyning af vederbörande skogsämbetsmän.

3. Vid frihetsårens slut skall den odlade lägenheten, till åker och äng behörigen häfdad, jämte erforderliga hägnader och byggnader i förvarligt skick till bostället afträdas utan ersättning; och skall i fråga om utrönandet af lägenhetens beskaffenhet tillämpas hvad angående syn mellan enskild jordägare och arrendator är stadgadt.

32 §.

Odling genom flåhackning och bränning af torf må icke verkställas utan särskildt därtill af Kungl. Maj:ts befallningshafvande gifvet tillstånd.

33 §.

1. Om fördelning till godtgörande på vissa år af den kostnad, boställshafvare kan hafva under sin besittningstid fått vidkännas med anledning af laga skifte, skogsindelning, deltagande i vattenafledningsföretag för samfällig jords odling eller förbättring, nybyggnad af kyrka eller andra allmänna hus, uppförande af broar eller anläggning af vägar, gälle hvad därom särskildt är stadgadt; och vare efterträdare ej skyldig att annorlunda än på grund af sådan fördelning vidkännas de kostnader, som i dessa afseenden bort utgå före hans tillträde af bostället.

2. Därest boställshafvare för all framtid brandförsäkrat insynadt hus genom inbetalning, på en gång eller i särskilda poster, af hela den för sådan försäkring bestämda afgift, må denna vid nästföljande af- och tillträdessyn till godtgörande fördelas på vissa, högst tjugu år, räknade från den tid, då första inbetalningen skedde.

3. Har nybyggnad eller förbättring eller annan åtgärd, därför boställshafvare förklarats skyldig svara, blifvit af efterträdande boställshafvare verkställd, och kan det visas, att denne, utan egen försummelse, varit urständsat att hos företrädaren utfå den härför bestämda kostnadsersättning, må den förlust, hvilken sålunda uppstått för efterträdaren, efter synerätts pröfning fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år, räknade från denne boställshafvares tillträde.

4. Finnes vid af- och tillträdessyn, att afträdaren måst för nybyggnad af laga hus å första klassens bostadsboställe eller å löningsboställe, som innehafves af biskop, eller för sådan förbättring af dessa hus, som afses i 20 § 2 mom., eller för uppförande af byggnader, hvarom i 22 § sägs, vidkännas större kostnad, än synerätt pröfvar motsvara för afträdarens besittningstid skälig utgift i berörda hänseende, må, där ej sådant fall, som i 3 mom. afses, är för handen, den öfverskjutande kostnaden, såsom synerätten finner skäligt, fördelas till godtgörande på vissa, högst tjugu år från nämnde boställshafvares frånträdande af bostället.

I fråga om löningsboställe, som är i författningsenlig ordning utarrenderadt, gälle hvad i arrendekontraktet härutinnan må vara stadgadt.

VII Kap.

Om öfverträdelse af nyttjanderätt till boställe.

34 §.

Hvad boställe tillhör eller från dess ägor är hämtadt och icke kan räknas till dess årliga afkastning, må ej afhändas bostället, utan att sådant är särskildt tillåtet, ej heller torf eller skogseffekter, äfven om de kunna anses tillhöra boställets årliga afkastning. Gödsel må icke bortföras från boställe, förenadt med jordbruk.

Stråfoder må boställshafvaren icke förr än vid afträdestiden från sådant boställe, som sist är sagdt, bortföra utan särskildt tillstånd. Detta sökes hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande och må för hvarje gång icke medgifvas för längre tid än ett år. Vid pröfning af ärendet tages i noggrant öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det begärda tillståndet, utan skada för bostället, kan, med hänsyn till där befintliga förhållanden, meddelas. Innan dylikt ärende afgöres, skall domkapitlets yttrande inhämtas. Har boställshafvaren, när han skall afträda bostället, foder öfver, hembjude det efterträdaren. Vill han det lösa, skall, där ej öfverenskommelse träffats, priset bestämmas af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 angående val af sådana stadgar; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om hvad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens pröfning. Beslutet skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, där ej domaren eller öfverexekutor annorlunda förordnar. Vill efterträdaren ej lösa fodret, må afträdaren det bortföra.

Utan hinder af hvad nu är sagdt må andra föreskrifter i afseende å gödsel och foder å boställe meddelas, när vid boställets utarrendering i författningsenlig ordning sådant pröfvas nödigt och lämpligt.

35 §.

Gör boställshafvare åverkan å bostället, eller öfverträder han eljest sin nyttjanderätt, gälle hvad i fråga om sådana förseelser, begångna af brukare af legd jord, är i strafflagen stadgadt.

VIII Kap.

Om af- och tillträde.

36 §.

Är boställe i sin helhet eller till en del utarrenderadt i författningens ordning, skall med afträdande af sådant boställe eller del som utarrenderats förhållas efter allmän lag.

Eljest afträdes boställe såsom hittills den 1 maj; dock att tillträderen äger att den 14 mars öfvertaga brukningen af boställets jord och få åt sig upplåten hälften i husen, med undantag af sätesbyggning, visthus, hushållskällare och bryggghus.

37 §.

Året före boställes afträdande skall afträderen, med bibehållande af förut tillämpad växtföljd, låta åt tillträderen verkställa trädesbruk, höstplöjning, gräsfrö- och höstsädessådd mot ersättning, som, i brist af åsamjande, bestämmes af tre gode män, utsedde i den ordning, lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 i fråga om val af sådana föreskrifver; ägande part, som ej nöjes med gode männens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, så framt han sin talan instämmer inom nittio dagar från det beslutet honom tillställdes. Om meddelande i beslutet af hänvisning för den missnöjde och om beslutets verkställighet skall hvad i 34 § är för där afsedt fall stadgadt äga motsvarande tillämpning.

38 §.

Är vid tiden för boställes afträdande icke bestämdt, hvem som kommer att tillträda bostället, skall domkapitlet föranstalta, att bostället emellertid

varder behörigen brukadt och vårdadt, intill dess detsammas skötsel och vård kan af tillträdare öfvertagas.

39 §.

Å alla med jordbruk förenade boställen vare afträdaren skyldig att, såvida icke sådant förhindras af omständigheter, till hvilka han icke varit vållande, utan ersättning tillhandahålla efterträdaren den efter vanliga förhållanden nödiga gödsel till första vår- och höstutsädet eller däremot i värde svarande myckenhet foder.

IX Kap.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och husesyner.

40 §.

Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna samt att boställshafvare ej genom sådan försummelse af nybyggnad eller underhåll, som kan förnärma boställets och efterträdares rätt, ådrager bostället husröta. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något af domstol eller annan myndighet meddeladt beslut förnärmad, eller att vid sådant beslut icke iakttagits hvad i 11 § föreskrifves, skall domkapitlet i behörig ordning öfverklaga beslutet.

41 §.

Å alla boställen skola för tillsyn å deras häfd till hus och jord hållas ekonomiska besiktningar så ofta sådana finnas nödiga och sist å femte året efter det, då syn å häfden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats.

42 §.

Domkapitlet skall före utgången af februari månad hvarje år till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insända uppgift på de boställen, å hvilka

ekonomiska besiktningar böra under året hållas; ägande domkapitlet att i händelse af särskildt behof äfven å annan tid hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

43 §.

Dessa besiktningar förrättas, efter Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förordnande, på landet af kronofogden i orten såsom ordförande jämte två nämndemän, och i stad af magistratsperson såsom ordförande med biträde af två utaf magistraten utsedde sakkunnige män. Biträdande besiktningsmännen kallas af ordföranden.

Är kronofogden hindrad, förordne Kungl. Maj:ts befallningshafvande annan kronobetjänt såsom ordförande.

Stanna besiktningsmännen i olika meningar, gälle hvad de flesta säga. Har hvar sin särskilda mening, gälle ordförandens.

44 §.

1. Såsom jäf mot besiktningsman gälle: om han är med boställshafvare eller annan part uti den skyldskap eller det svägerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäf mot domare sägs; eller om besiktningsman är boställshafvares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om besiktningsman eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svägerlag, som nämnt är, äger i målet del eller eljest kan af förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att besiktningsman eller hans bemälde skyldeman, såsom medlem af församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäf räknas. Har besiktningsman å tjänstens vägnar rättegång med boställshafvare, eller söker någon sak med besiktningsmannen eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jäfvig göra, det må ej heller för jäf räknas.

2. Vet besiktningsmännens ordförande, att sådant jäf mot honom är, anmäla det genast och utan att utsätta dag till förrättningen hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer dylikt jäf mot biträdande besiktningsman, göra därom omedelbart anmälan hos ordföranden, hvilken ombesörjer inkallande af annan besiktningsman.

45 §.

Besiktningsmännens ordförande utsatte tid för de åt honom uppdragna ekonomiska besiktningar, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter hvarandra.

46 §.

Minst sex veckor före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämma för utseende af ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande tillställas ordföranden. Öfriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen af ordföranden kallas till densamma.

47 §.

När ordföranden bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § åligger honom, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

48 §.

Anmäles vid förrättningen jäf mot ordföranden, och finna besiktningsmännen det vara lagligen grundadt, inställes förrättningen, och göre ordföranden anmälan om förhållandet hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som förordnar annan ordförande. Förekommer mot biträdande besiktningsman dylikt jäf, som af besiktningsmännen godkännes, ombesörje ordföranden inkallande af annan besiktningsman i hans ställe. Ogillas jäfvet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med hufvudsaken klaga öfver beslut, hvarigenom jäfsanmärkning ogillats.

49 §.

Vid förrättningen hafva besiktningsmännen att iakttaga hvad här nedan sägs:

1. Tillses, huruvida instrument öfver förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, äfvensom huruvida de hus, hvilka det åligger boställshafvaren att nybygga, äro vederbörligen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, hvarjämte boställshafvaren affordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, hvilka böra för boställets räkning redovisas.

2. Boställets hus och ägor besiktigas; och anmärkes hvad därvid enligt denna boställsordning finnes utgöra föremål för uppmärksamhet.

3. Om beträffande hus, som må nybyggas utan synerätts beslut, anmärkta bristfälligheter finnas vara sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersökes, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna endast genom bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig.

4. Föreskrifves enligt 3 mom. byggande af nytt hus, utse besiktningsmännen därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, efter boställshafvarens önskan lämpas, och bestämma besiktningsmännen storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya huset samt uppgöra kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som erhållas från bostället, icke må beräknas annat värde än som pröfvas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. I fråga om öfriga bristers afhjälpande meddelas nödiga föreskrifter. Bristerna uppskattas i penningar.

7. Förordnande, som afses i 30 § 3 mom., gifves, när skäl därtill finnes.

8. Tid utsättes, inom hvilken föreskrifven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

9. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes, huruvida och i hvad mån utgiften varit af behofvet påkallad, samt meddelas beslut därom.

10. Beslut i fråga om gäldandet af kostnaderna för förrättningen meddelas.

11. Vid förrättningens afslutande tillkännagifves och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust af rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens afslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstufvurättens ordförande med begäran om laga syn.

Omedelbart efter förrättningens afslutande skall ordföranden skriftligen underrätta vederbörande kontraktsprost om tiden, inom hvilken vid förrättningen föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

50 §.

Senast inom fjorton dagar efter utgången af tid, som vid ekonomisk besiktning blifvit bestämd för verkställande af föreskrifna arbeten, skall den byggnadsskyldige till kontraktsprosten ingifva anmälan, att hvad vid besiktningen föreskrifvits blifvit till alla delar fullgjordt, eller ock visa, att förrättningen öfverklagats. Sådan anmälan skall vara visordad, för annan byggnadsskyldig än boställ-hafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har förrättningen vunnit laga kraft, men anmälan, hvarom här är sagdt, ej inom bestämd tid inkommit, anmäla kontraktsprosten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att inom lämplig tid vidtaga åtgärder till bevarande af boställ-ts och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos öfverexekutor, att hvad den försumlige eftersatt må genom öfverexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på hans bekostnad verkställdt, eller genom beredande af erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet.

51 §.

1. Kronobetjänt och nämndeman samt särskildt förordnad konsistorieombud erhålla för ekonomiska besiktningar ersättning efter hvad särskildt är stadgadt.

2. Dessa ersättningar äfvensom lösen för det exemplar af instrumentet, som i 67 § omförmäles, skola gäldas å första klassens bostadsboställen och de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af boställshafvaren, men å hvarje annat boställe, där icke på grund af särskildt stadgande för visst fall annorlunda medgifves, af pastoratet; dock att, där besiktning i följd af någon vederbörandes tredska eller försummelse särskildt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt besiktningsmännens bestämmande godtgöra boställshafvaren eller annan hvad för sådan besiktning bör utgifvas.

52 §.

Husesyn förrättas å tjänlig årstid, på landet af domare jämte minst två, högst sex nämndemän, allt efter som domaren pröfvar nödigt, samt i stad af rådstufvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstufvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

53 §.

Husesyn är antingen laga syn eller af- och tillträdessyn.

54 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, äfvensom eljest då laga syn af domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

55 §.

1. Af- och tillträdessyn hålles på begäran af domkapitlet i anledning af ombyte utaf boställshafvare.

2. Å boställe, förenadt med jordbruk, skall sådan syn hållas året näst före afträdet, när så tidigt blifvit bestämdt, hvem som efter afträdares skall öfvertaga bostället. Kan syn ej det året hållas, må den äga rum under afträdesåret, sist inom sex månader efter afträdet.

3. Å boställe utan jordbruk vare af- och tillträdessyn ej nödig, där ej nybyggnads- eller underhållsskyldighet åligger boställshafvaren, eller denne eller vederbörande byggnadsskyldig senast vid afträdestiden hos domkapitlet äskar sådan syn, eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Af- och tillträdessyn bör äfven i dessa fall förrättas, där så kan ske, året före afträdet eller sist inom sex månader efter detsamma.

4. Då boställe för allmän kassas räkning stått under domkapitlets förvaltning, vare vid boställets afträdande af- och tillträdessyn ej nödig, med mindre sådan syn å någondera sidan äskas; börande efterträdares boställshafvare, om han påyrkar syn, sist en månad efter tillträdet göra framställning därom hos domkapitlet. Mottager boställshafvare boställe af domkapitlet utan af- och tillträdessyn, svare sedan för allt hvad domkapitlet under dess besittningstid i afseende på boställets bebyggande, underhåll och vård ålegat.

56 §.

Husesyn begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstufvurättens ordförande; och skola, när af- och tillträdessyn äskas, därvid tillika insändas instrument öfver sista af- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner äfvensom sista ekonomiska besiktning, om sådan senare än husesyn hållits, samt gällande hushållningsplan för bostället tillhörig skog.

57 §.

1. Då syn är begärd, skall domaren eller rätten ej mindre utsätta tid för densamma och därom underrätta Kungl. Maj:ts befallningshafvande med begäran vid af- och tillträdessyn, att, om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skogstjänsteman måtte förordnas att vid synen biträda, än äfven om tiden därför, minst två månader förut, underrätta domkapitlet, hvilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att, när församlings rätt ifrågakommer, hos vederbörande kyrkostämмоordförande påkalla kyrkostämma för utväljande af ombud till bevakande af församlingens talan. Om inottagandet af underrättelse, hvarom nu är sagdt, skall bevis genast af vederbörande öfversändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att öfriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; börande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid afträdandet boställe öfvertagas af domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då bör jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

58 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit hvad enligt nästföregående § dem åligger, må parts eller ombuds uteblifvande ej utgöra hinder för synens företagande.

59 §.

Vid laga syn behandlas de ämnen, som blifvit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning blifvit anmaldt, klagan tillika förd öfver beslut, hvarigenom mot besiktningsman gjordt jäf ogillats och finner synerätten jäfsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas af synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, hvilka af omständigheterna finnas påkallade.

60 §.

Hvad i 49 § 1 mom. stadgas för ekonomisk besiktning gälle äfven för af- och tillträdessyn, och iakttages därvid tillika af synerätten följande:

1. Efterses och antecknas i hvad mån förut föreskrifna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blifvit verkställda.

2. Är sedan sista ekonomiska besiktning eller husesyn hus, som bör finnas vid bostället, nybyggt, tillses, huruvida det är i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter samt i öfrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfördt. Synerätten meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blifvit afhjelpna, insynas, eller om det skall utdömas.

3. Hvarje bostället i öfrigt tillhörande hus besiktigas. Finnas därvid anmärkta bristfälligheter sådana, att fråga om nybyggnad uppstår, undersöker synerätten, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande afhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, hvarom synerätten då förordnar. Föreskrifves byggande af nytt hus, utser synerätten därtill plats, hvilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, efter tillträdares önskan lämpas. Utdömes eller felas sätesbyggnad å bostadsboställe af första klassen, hänvisas vederbörande att föranstalta om ritning och hos Kungl. Maj:t söka fastställelse därå. Utdömes eller felas annat hus, bestämmer synerätten storleken, inredningen och öfriga beskaffenheten af det nya.

4. För den nybyggnad, hvars omfattning och beskaffenhet synerätt bestämmer, uppgör synerätten kostnadsförslag, hvarvid för de byggnadsämnen, som erhållas från bostället, icke må beräknas annat värde, än synerätten pröfvar motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

5. Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrifvas, med utsättande af därför erforderlig kostnad.

6. Boställets ägor besiktigas. De brister, afträdaren låtit komma sig till last i afseende på åkerns häfdande, öfriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torfmosses begagnande, allt efter hvad för hvarje fall är stadgadt, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd däraf erfordras, föreskrifvas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes antaget brukningssätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrifves nödig rättelse.

7. Vinnes utredning därom, att åkerjordens behöriga gödning försumrats, ålägges afträdaren att tillföra bostället gödningsämnen efter som behovet fordrar eller därför lämna ersättning.

8. Om till bostället hör skog, för hvilken hushållningsplan är fastställd, samt andel i skogens afkastning utöfver husbehovet är boställshafvaren tillerkänd, skall synerätten dels undersöka huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, hvilka det åligger afträdaren att bekosta, dels ock bestämma om och i hvilken omfattning virke, som erfordras för fullgörande af de nybyggnads- och underhållsarbeten, hvilka pastoratet förpliktas verkställa, skall uttagas af den enligt nämnda plan till afverkning före afträdestiden afsedda skog.

Förekommer i först omförmälda hänseende brist, förpliktas afträdaren att i godtgörelse därför deltaga i förhållande till den andel, han fått af behållen skogsafkastning tillgodonjuta. På lika sätt förfares i fråga om kostnad för afhjälpande af annärkt brist i afseende å skogsodlings- och andra arbeten för skogsskötselns främjande.

9. Vid godkännande af byggnadsarbete, därför godtgörelse skall till boställshafvaren utgå på sätt i 20 § finnes stadgadt, fastställer synerätten det belopp, som pröfvas hafva utgjort skälig kostnad för berörda arbete.

10. Har efter senast å bostället hållna ekonomiska besiktning eller husesyn boställshafvaren för underhåll af laga hus gjort sådan utgift, för hvilken han endast efter förutgången pröfning må erhålla godtgörelse såsom i 21 § sägs, undersökes huruvida och i hvad mån utgiften varit af behovet påkallad samt meddelas beslut därom.

11. Äger afträdaren jämlikt bestämmelserna i 20 och 21 §§ bekomma ersättning för nybyggnad eller underhåll af boställets laga hus, lämnas erforderlig föreskrift därom.

12. Beslut meddelas om fördelning på vissa år af kostnad eller förlust i de fall, då sådan fördelning enligt denna författning är medgifven.

13. Tid utsättes, inom hvilken af synerätten föreskrifna arbeten skola vara verkställda.

14. I allt annat, hvartill denna boställsordning föranleder, anställas undersökning och meddelas föreskrift.

61 §.

1. På grund af hvad vid af- och tillträdessyn af rätten blifvit bestämmt, skall, där så erfordras, emellan afträdare och tillträdare upprättas och i synerättens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, hvilka påförts afträdaren, och å andra sidan allt hvad honom tillgodoförts.

2. Likviden, som inrättas efter hvad behovet i hvarje fall fordrar, skall tydligt utvisa hvad afträdaren eller tillträdaren blifver skyldig eller får till godo.

62 §.

Har af- och tillträdessyn hållits före afträdet, må afträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de afträdaren ålagda arbeten, som han före afträdet verkställt. Efter afträdet må han ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall hvad då brister af det, som på honom ankommer, verkställas af tillträdaren mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp.

63 §.

I det fall, som i 57 § 2 mom. afses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i afseende å befintliga brister, hvartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom åsämjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

64 §.

Vid handläggning af ärenden, som förekomma vid laga syn, skola de för af- och tillträdessyn meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

65 §.

1. För husesyner njuter synerätt ersättning efter hvad särskildt är stadgadt. Skogstjänsteman erhåller reseersättning och dagtraktamente enligt gällande resereglemente och biträdande byggnadskunnig person godtgörelse efter synerättens bestämmande. Till kostnad för husesyn räknas jämväl lösen för det exemplar af syncinstrumentet, som i 67 § omförmäles.

2. Kostnaden för laga syn skall gäldas för bostadsboställen af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, af vederbörande boställshafvare och för hvarje annat boställe af pastoratet; dock att, där synerätten finner, att synen blifvit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten pröfvar skäligt, godtgöra boställshafvaren eller pastoratet hvad för sådan laga syn bör utgifvas.

3. Kostnaden för af- och tillträdessyn skall gäldas:

för bostadsboställe af första klassen samt de löningsboställen, som innehafvas af biskopar eller skola vara i författningsenlig ordning utarrenderade, utaf afträdare och tillträdare till hälften hvardera;

för bostadsboställen af andra klassen och de löningsboställen, som af kyrkoherdar innehafvas, af pastoratet, afträdare och tillträdare till en tredjedel hvardera; samt

för hvarje annat boställe af pastoratet.

66 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet af den tid, då, enligt hvad honom genom synerätts laga kraft ägande beslut blifvit förelagdt, anmärkta brister och felaktigheter bort vara afhjelpna eller föreskrifven nybyggnad verkställd, om fullgörandet till domkapitlet ingifva anmälan, vitsordad, för annan nybyggnads- och underhållsskyldig än boställshafvare, af denne, och, beträffande boställshafvaren åliggande arbeten, af två utaf församlingen för sådant ändamål å kyrkostämma utsedda ombud. Försummar nybyggnads- och underhållsskyldig hvad nu är sagdt, skall öfverexekutor, på anmälan härom af domkapitlet, vidtaga erforderliga åtgärder för verkställighet på den försumliges bekostnad af hvad eftersatt blifvit. Skulle hvad domkapitlet såsom boställshafvare blifvit ålagdt ej fullgöras, äger församlingen eller efterträdande boställshafvare hos öfverexekutor påkalla verkställighet.

67 §.

Instrument öfver ekonomiska besiktningar och husesyner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, af boställshafvare väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid afträdandet till efterträdaren öfverlämnas.

X Kap.

Allmänna bestämmelser och öfvergångsstadganden.

68 §.

Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet gälle äfven, där ej annorlunda är stadgadt, för arrendator eller brukare, som är i författningsenlig ordning antagen, samt, i tillämpliga delar, äfven för domkapitlet för den tid, domkapitlet för allmän kassas räkning innehafver boställe.

69 §.

Finner synerätt till boställe hörande jordbruk vara af så obetydlig omfattning, att för boställen med jordbruk gifna bestämmelser till större eller mindre del synas icke därå tillämpliga, äge synerätten förordna, om och i hvilken mån beträffande sådant boställe skola tillämpas för boställen utan jordbruk i denna boställsordning meddelade stadganden.

70 §.

Utan hinder af beslut, som meddelats i fråga om hvilka hus å boställe skola finnas, eller af sådant förordnande, som i 69 § sägs, må synerätt, på grund af sedermera inträffade förändrade förhållanden, i dessa afseenden annorlunda förordna.

71 §.

I pastorat, bestående af både lands- och stadsförsamling, skall den pastoratet åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet utgöras af de

särskilda församlingarna så, som i lag är stadgadt i fråga om afgifter, hvarom för lands- och stadsförsamlingar gemensam kyrkostämma beslutar, dock att, äfven om bostadsboställe är beläget i stad, landsförsamling icke må påföras andel i mer än som motsvarar den pastorat åliggande nybyggnads- och underhållsskyldighet å bostadsboställe af samma klass å landet.

72 §.

Då löntagare, som saknar visst boställe, är berättigad till fri bostad, skall bostadens beskaffenhet lämpas efter hvad därom för bostadsboställe af motsvarande klass är i denna boställsordning stadgadt.

73 §.

1. Denna boställsordning afser icke de bostadsboställen, hvilkas innehafvare äro delägare i skånska prästerskapets byggnadskassa.

2. Där eljest i fråga om visst boställe, i följd af särskildt stadgande, öfverenskommelse eller annan giltig grund, nybyggnads- eller underhållsskyldigheten helt eller delvis åligger annan än pastoratet, till pastoratet hörande församling eller boställshafvaren, skall hvad sålunda hittills varit gällande fortfarande tillämpas, intill dess annorlunda kan varda i laga ordning bestämdt.^o

74 §.

1. Denna boställsordning skall, med iakttagande af hvad här nedan sägs, tillämpas från och med den 1 maj 1910.

2. Biskop, som utnämnts före den 1 januari 1910, vare ej mot sitt bestridande underkastad andra än de före denna boställsordnings utfärdande gällande föreskrifter i afseende på nybyggnad och underhåll af laga hus å boställe, som han innehar.

3. Beträffande nybyggnad och underhåll af de laga husen å boställen, som äro anslagna till bostad eller aflöning åt andra prästmän än biskopar, skola för hvarje särskildt boställe, intill dess lönerreglering, fastställd på grund af lagen om reglering af prästerskapets aflöning, träd i kraft inom det pastorat, där boställshafvaren är anställd, hittills gällande föreskrifter tillämpas, såvida icke genom öfverenskommelse, som af Kungl. Maj:t fastställs, pastoratet och boställshafvaren förenas därom, att med

nybyggnads- och underhållsskyldighet i afseende å bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet skall förhållas enligt hvad i 13 § stadgas. Har öfverenskommelsen blifvit af Kungl. Maj:t stadfäst, skola i fråga om nybyggnads- och underhållsskyldigheten bestämmelserna i 17, 49 och 60 §§ af denna boställsordning tillämpas.

4. Hvad om boställes afträdande är stadgadt i 36 § 1 mom. gäller ej löntagare, som utnämnts före den 1 januari 1910.

5. Den rätt, som i följd af särskildt stadgande eller landssed på vissa orter hittills tillkommit afträdande boställshafvare att efter sitt afträde njuta skörden af den näst förut å bostället utsådda höstsåden, vare fortfarande gällande till förmån för löntagare, som utnämnts före den 1 januari 1910.

6. Hvad för vissa stift är i fråga om ersättning för odlingsarbeten å prästboställen genom särskilda kungl. bref stadgadt skall fortfarande tillämpas beträffande de odlingar, hvilka äro påbörjade före år 1910.

7. De laga hus, som blifvit uppförda innan denna boställsordning, efter hvad nu är sagdt, skall tillämpas, må ej, där de enligt förut gällande stadganden äro godkända eller antagliga, utdömas därtöfve, att de ej öfverensstämma med boställsordningen.

75 §.

1. Vid den af- och tillträdessyn, hvilken å bostadsboställe af första klassen eller löningsboställe, som innehafves af biskop, hålles närmast efter den 30 april 1910, skall synerätten dels, i den mån förhållandena sådant påkalla, enligt förut gällande stadganden bedöma afträdarens nybyggnads- och underhållsskyldighet samt rättsförhållandet mellan honom och tillträdaren, dels ock, så vidt stadgandet i 74 § 2 mom. medgifver, med tillämpning af denna boställsordning bestämma, hvilka laga hus böra å bostadsbostället finnas.

2. Önskar biskop, som utnämnts före den 1 januari 1910, att boställsordningen må för boställe, som han innehar, redan under hans besittningstid vinna fullständig tillämpning, göre anmälan därom vid husesyn; och meddele då synerätten i afseende å bostadsboställes laga hus sådan bestämmelse, som här ofvan i 1 mom. öförmäles.

3. Dylik bestämmelse skall i afseende å de laga husen på hvarje bostadsboställe af andra eller tredje klassen och med sådant boställe i samband förenadt löningsboställe meddelas af synerätt vid den husesyn, som enligt lagen om reglering af prästerskapets aflöning bör af domkapitlet

påkallas, då lönereglering enligt samma lag är i ordningen att företagas beträffande det pastorat, där bostället finnes.

När sådan syn första gången förrättas, skall synerätten tillika meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att befintliga laga hus må varda före den nya löneregleringens tillämpning försatta i fullgodt stånd af den, sådant enligt dittills gällande bestämmelser åligger. Synerätten pröfve ock, om och i hvad mån efter dittills gällande grunder och med inberäkning af den boställshafvaren vid synen ålagda nybyggnad af laga hus boställshafvaren bör anses hafva vid tiden för den nya löneregleringens inträdande byggt mer, än honom ålegat. För därvid befunnen öfverbyggnad njute boställshafvaren ersättning af pastoratet.

Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet i Kungl. Maj:ts högsta domstol tisdagen den 26 januari 1909.

Första rummet.

Närvarande:

Justitieråden: LILIENBERG,
LINDBÄCK,
CASSEL,
SILVERSTOLPE,
SKARSTEDT.

Sedan, jämlikt högsta domstolens beslut den 11 november 1908, handlingarna rörande det till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande öfverlämnade förslag till ecklesiastik boställsordning cirkulerat emellan högsta domstolens ofvanbemälda ledamöter, företogs nu detta ärende till slutlig behandling; varande förslaget bilagdt detta protokoll.

I anledning af förslaget framställdes följande anmärkningar:

II kap.

9 §.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitierådet *Silverstolpe* instämde, yttrade:

»Då boningsrummens höjd i sätessbyggning å bostadsboställe synes i allmänhet ej böra understiga tre meter, hemställes, att det i 1 mom. införda stadgandet, att sådana boningsrum skola göras omkring tre meter

höga, måtte utbytas mot den i Kungl. Maj:ts för 1908 års Riksdag framlagda förslag till ecklesiastik boställsordning intagna bestämmelsen, enligt hvilken ifrågavarande boningsrum skulle göras minst tre meter höga, dock med den modifikation att å andra och tredje klassernas bostadsboställen rum å vinden finge göras tre decimeter lägre.»

Justitieråden *Lilienberg*, *Cassel*, *Silverstolpe* och *Skarstedt* ansågo den i 3 mom. meddelade ovillkorliga föreskriften, att bryggghus skall innehålla anordningar för brygd, vara mindre tidsenlig och därför böra, om den ej ansåges kunna alldeles uteslutas, åtminstone inskränkas till att gälla allenast för sådana fall, där anordning för ifrågavarande ändamål pröfvades vara erforderlig.

III kap.

Beträffande rubriken yttrade justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Cassel* och *Silverstolpe* instämde, att då de i detta kap. upptagna bestämmelserna angående nybyggnads- och underhållsskyldighet hänförde sig allenast till de i II kap. omförmälda laga husen, samt beträffande vissa andra byggnader än de laga husen föreskrifter i enahanda hänseende vore meddelade i IV kap., rubriken till förevarande kap. syntes vara för vidsträckt och därför böra ändras till »Om nybyggnads- och underhållsskyldigheten å de laga husen.»

13 och 15 §§.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande, af justitierådet *Skarstedt* afgifna yttrande:

»Enligt förslaget skall det åligga boställshafvaren att nybygga och underhålla alla laga hus å löningsboställe. Härifrån göres dock i 13 § så till vida undantag, att, om löningsboställe är i sambruk förenadt med bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet, det skall åligga pastoratet och icke boställshafvaren att nybygga och underhålla å löningsbostället såsom laga hus erforderliga »sätessbyggning, visthus, hushållskällare, bryggghus, vedbod, hemlighus och brunn». Detta synes emellertid stå i strid mot den allmänna grundsats, såvidt angår landsbygden, förslaget hvilat i fråga om byggnadsskyldighetens ordnande, eller att pastoratet skall vara befriadt från nybyggnads- och underhållsskyldighet beträffande alla andra hus än dem, som erfordras för beredande af passande bostad åt boställshafvaren. Förhållandet är nämligen, att, äfven för den händelse löningsboställe och bostadsboställe brukas gemensamt, det lärer få antagas, att de för beredande af dylik bostad nödiga hus alltid

komma att vara belägna å själfva bostadsbostället, hvaraf följer, att de laga hus, som skola finnas å löningsbostället, icke enligt förslaget syftning kunna, af hvad beskaffenhet husen än äro, vara afsedda för annat ändamål än boställets brukande och skötsel. Dessa hus torde därför så mycket hellre, i enlighet med nyss angifna grundsats, böra utan undantag nybyggas och underhållas af boställshafvaren, som det eljest, med tillämpning af stadgandet i 68 § af förslaget, kan komma att inträffa att, när bostadsbostället jämte löningsbostället är i författningsenlig ordning utarrenderadt, pastoratet blir skyldigt att nybygga och underhålla hus, som uteslutande äro afsedda att användas för arrendatorn. På grund af hvad nu anförts hemställles, att orden »äfvensom med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe» — hvilka synas vara till förslaget öfverflyttade från särskilda utskottets n:r 1 vid 1908 års riksdag förslag, där de emellertid upptagits med hänsyn till samma förslags bestämmelse, att *alla* laga hus å bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet skulle byggas och underhållas af *pastoratet* — måtte ur 13 § uteslutas, samt att i följd häraf stadgandet i 15 § måtte utsträckas till att gälla alla löningsboställen utan undantag.»

20 och 21 §§.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Cassel* och *Silverstolpe* instämde, anförde:

»Det är naturligtvis förslaget mening, att de i förevarande lagrum meddelade bestämmelserna angående rätt för boställshafvaren till godtgörelse ur särskildt afsatta medel för nybyggnads- och underhållskostnad skola lända till efterrättelse allenast under förutsättning, att icke i det särskilda fallet behovet af nybyggnaden eller underhållsarbetet yppats till följd af vanvård från boställshafvarens sida. Eljest skulle ifrågavarande bestämmelser komma att stå i uppenbar strid mot det i 18 § af förslaget upptagna stadgandet om skyldighet för boställshafvaren att på egen bekostnad afhjälpa brist, som uppkommit genom hans vanvård. Med hänsyn till en speciell art af vanvård — nämligen försummelse att taga eller vidmakthålla brandförsäkring — har också denna förslaget mening i viss mån kommit till uttryck i nu förevarande lagrum. Förslaget innehåller nämligen här — på samma gång som i förslaget helt naturligt uttalas den grundsatsen, att godtgörelse på förslaget sätt icke skall utgå för kostnad, som motsvarar beloppet af uppburen brandskadeersättning — tillika stadgande därom att, för den händelse hvad boställshafvaren fått uppbära i brandstod understiger värdet af det brunna, boställshafvaren icke heller är berättigad att ur de afsatta medlen undfå godtgörelse för

den del af byggnads- eller underhållskostnaden, som motsvarar skillnaden mellan den uppburna brandstoden och det brunnas totalvärde. Att i detta fall boställshafvaren sålunda skall vara utesluten från rätt till godtgörelse af pastoratsmedel lär emellertid utan vidare följa af stadgandet i förslagens 27 §. Det kan därför, enligt min mening, i fråga om nu förevarande lagrum anmärkas såsom en oegentlighet, att dessa, å ena sidan, uttryckligen innehålla ett stadgande, hvilket, såsom innefattadt i 27 §, icke behöft eller ens bort upptagas i förevarande lagrum, men, å andra sidan, äro så affattade, att däri icke antydts de modifikationer i samma lagrums tillämpning, som äro åsyftade ej mindre för det i 27 § jämväl förutsatta fall, att boställshafvaren helt och hållet eftersatt sin brandförsäkringsskyldighet, än äfven för de händelser, då jämlikt 18 § boställshafvaren eljest har att på egen bekostnad bota brist. I syfte, att den anmärkta oegentligheten — hvilken måhända äfven skulle kunna föranleda missförstånd vid lagtillämpningen — må varda aflägsnad, förordar jag någon omarbetning af 20 och 21 §§; och torde denna lämpligen kunna ske, exempelvis, på det sätt, att i första stycket af 1 mom. i 20 § efter ordet »skall» å tredje raden inskjutes satsen »där ej annat föranledes af bestämmelserna i 18 och 27 §§»; att i samma stycke slutorden »eller, där — — det brunna» uteslutas; att de i 20 § 3 mom. förekommande orden »kostnaden därför» utbytas mot »kostnad, för hvilken han enligt bestämmelserna i denna § äger att undfå godtgörelse»; samt att första stycket af 21 § erhåller följande ändrade lydelse: »Kostnaden — — skall, där ej annat föranledes af bestämmelserna i 18 och 27 §§, boställshafvaren, på sätt här nedan sägs, godtgöras af — — förvaltas».

Det kan lätt inträffa, att, innan kostnaden för nybyggnads- eller underhållsarbete blifvit boställshafvaren godtgjord af pastoratsmedlen, ny boställshafvare i sin ordning förvärfvat anspråk på godtgörelse af samma medel eller är berättigad att ur dessa erhålla förskott. Då emellertid ifrågavarande medel icke böra få till någon del eller under någon form användas för den nye boställshafvarens räkning förr än den äldre boställshafvaren blifvit till fullo godtgjord, torde, till förebyggande af osäkerhet härutinnan, i förevarande §§ böra införas uttryckligt stadgande i sådant syfte.»

Justitieråden *Lilienberg* och *Lindbäck* biträdde den anmärkning, som framställes i sista stycket af justitierådet Skarstedts anförande, hvarjämte den förstnämnde medgaf lämpligheten af en erinran i dessa §§ om 18 §:s stadgande, att brister, som uppkomme genom boställshafvarens vanvård, skulle af honom på egen bekostnad afhjälpas.

IV kap.

23 §.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Cassel* och *Silverstolpe* instämde, yttrade:

»Ehuru förevarande § är likalydande med motsvarande § i det till 1908 års riksdag aflåtna och i denna del af båda kamrarna godkända förslag, synes det likväl kunna ifrågasättas, huruvida icke bestämmelserna angående här ifrågavarande, s. k. öfverloppshus bort lämpas efter de regler, som i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom äro i samma hänseende meddelade i fråga om rättsförhållandet mellan arrendator och jordägare. Vål lærer ingen olägenhet uppkomma däraf att, såsom förslaget i olikhet med nämnda lag (18 §) föreskrifver, såväl lösen för öfverloppshusen som ock tiden, inom hvilken, där husen ej skola lösas, afträdaren äger att bortföra dem, bestämmas vid af- och tillträdessynen. Men däremot vill det synas, som om i förslaget — hvilket är något dunkelt därutinnan, huruvida tillträdaren skall vara pliktig att genast vid synen förklara, om han vill lösa eller icke — afträdarens rätt att bortföra husen borde, till förekommande af tvister, i öfverensstämmelse med nämnda lag uttryckligen göras beroende däraf, att tillträdaren antingen genast vid synen förklarar sig icke vilja lösa eller ock underlåter att inom viss tid, t. ex. en månad, efter synen förklara sig därtill villig. Vidare torde icke heller i boställsordningen böra saknas uttryckligt stadgande därom, att afträdaren, fastän tillträdaren vägrat begagna sin lösningsrätt, likväl icke i det fall, att afträdaren är, på sätt förslaget stadgar, ersättningsskyldig för byggnadsvirke, får under några förhållanden bortföra öfverloppshus, förr än han utgifvit den honom äliggande ersättningen; hvarjämte i förslaget synes böra tydligt uttalas, att, därest afträdaren underlåter att inom den bestämda tiden bortföra hus, som han berättigats att borttaga, huset skall tillfalla tillträdaren med den rätt, med hvilken afträdaren innehaft det samma.»

Justitierådet *Lindbäck* var ense med justitierådet *Skarstedt* därutinnan, att i boställsordningen borde upptagas uttrycklig föreskrift dels om förbud för afträdare, som på sätt förslaget stadgade vore ersättningsskyldig för virke, användt till öfverloppshus, att bortföra dylikt hus, innan han guldit ersättningen för virket, dels ock att afträdarens underlåtenhet att inom bestämd tid bortföra öfverloppshus, som han berättigats borttaga, skulle med-

föra den påföljd, att huset tillfölle tillträdaren med den rätt, med hvilken afträdaren innehåft detsamma.

V kap.

24 §.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande, af justitierådet *Skarstedt* afgifna yttrande:

»I det vid 1908 års riksdag framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning innehöll 24 § — förutom samma bestämmelse som förevarande § — tillika det stadgande, att domkapitlet hade att hålla tillsyn öfver fullgörandet af boställshafvares brandförsäkringsplikt, och att för detta ändamål boställshafvare skulle, såvida icke brandförsäkringsavgift vore erlagd för all framtid, före början af hvarje försäkringsår till domkapitlet öfverlämna bevis, att meddelad försäkring vore för det året gällande. Detta stadgande uteslöts visserligen af det särskilda utskott, som hade att behandla förslaget, och häremot anmärktes intet inom riksdagens kamrar; men det väsentliga skälet till uteslutandet synes hafva varit den af utskottet angifna omständigheten, att med den af utskottet förordade byggnadsskyldigheten — hvilken, såvidt angick bostadsboställe och med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe, skulle uteslutande åligga pastoratet — stadgandet ifråga förlorat sin hufvudsakliga betydelse. Då hvad till stöd för uteslutandet sålunda anförts icke numera äger tillämpning, och då det måste anses vara af synnerlig vikt, att försummelse med afseende å brandförsäkringspliktens fullgörande ej äger rum, kan det ifrågasättas, huruvida icke stadgandet borde åter upptagas. Skulle det emellertid icke anses behöfligt eller lämpligt att införa stadgandet i dess helhet, torde dock i hvarje fall icke böra i förslaget saknas bestämmelse därom, att det åligger domkapitlet att hålla noggrann tillsyn öfver försäkringspliktens behöriga fullgörande. En dylik allmän bestämmelse — hvilken skulle lämna domkapitlet öppet att efter bästa skön anordna sättet för tillsynens utöfvande — har emellertid sin rätta plats i 40 § af förslaget.»

VI kap.

31 § 3 mom.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Lilienberg*, *Lindbäck* och *Silverstolpe* instämde, yttrade:

»De stadganden angående syn, till hvilka här hänvisas, äro de, som finnas upptagna i 2 kap. af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907. Då emellertid dessa stadganden icke äro afsedda att tillämpas allenast i fråga om *enskild* jordägarers utarrenderade jord, torde det i förevarande moment använda ordet »enskild» böra såsom vilseledande ur momentet uteslutas. Vill man för all säkerhets skull utmärka, att här icke är fråga om sådan husesyn, som enligt reglerna i förevarande förslag skall hållas å i författningsenlig ordning utarrenderadt boställe, torde detta lämpligen kunna ske genom inskjutande mellan orden »är» och »stadgadt» af orden »i allmänhet».

33 § 4 mom.

Då de i 20 § i fråga om godtgörelse för byggnadskostnad meddelade bestämmelserna skulle lända till efterrättelse beträffande löningsboställe, som vore i sambruk förenadt med bostadsboställe af andra eller tredje klassen å landet, ansåg *högsta domstolen* med hänsyn därtill, att jämväl sådant boställe kunde komma att i författningsenlig ordning utarrenderas, i andra stycket af förevarande moment undantag böra göras för sådant löningsställe.

VII kap.

34 §.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande, af justitierådet Skarstedt afgifna yttrande:

»Då ej annat sagts, är det tydligt, att det lösningspris, som af skiljemän skall sättas öfverblifvet sträfoder, skall af dessa bestämmas till fulla gångbara värdet af så beskaffadt foder som det ifrågavarande. Det synes emellertid saknas hvarje anledning att här tillämpa en annan ordning, än som sedan lång tid tillbaka tillämpats beträffande kronans utarrenderade jordbruksdomäner, eller att afträdaren är pliktig att till tillträdaren öfverlåta öfverblifvet sträfoder mot ersättning, motsvarande allenast hälften af det i orten gångbara priset. Denna anordning — hvarmed tydligen åsyftats att bereda afträdaren en ersättning, som å ena sidan är tillräcklig att förekomma onödigt slöseri med foder under arrendetiden men å andra sidan ej är nog hög att därunder fresta till alltför knapp utfodring — har också ansetts lämplig att i nya nyttjanderättslagen af år 1907 införas såsom allmän regel vid jordbruksarrenden. Jag hemställer därför, att förevarande lagrum i nu omförmälda hänseende omarbetas till öfverensstäm-

melse med hvad sålunda gäller för andra fall af nyttjanderätt till jordbruksfastighet.»

IX kap.

40 §.

Högsta domstolen hänvisade till hvad vid 24 § blifvit erinradt.

44 §.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande yttrande:

»I förevarande förslag har, i olikhet med det vid 1908 års riksdag framlagda, rösträtt vid ekonomisk besiktning tillagts de nämndemän eller af magistrat utsedde sakkunnige personer, som biträda vid förrättningen; och hafva i följd häraf bestämmelserna om jäf förklarats skola gälla jämväl i fråga om de biträdande besiktningsmännen. Härvid har likställigheten gjorts fullständig, så att enligt förslaget det icke skall räknas som jäf, att biträdande besiktningsman eller hans skyldeman är såsom medlem af församlingen pliktig att deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å det boställe, besiktningen afser. Då det emellertid synes vara förenadt med vissa betänkligheter att utsträcka detta stadgande till att gälla äfven de biträdande besiktningsmännen, hemställes, att förslaget ändras därhän, att nämnda stadgande kommer att hänföra sig allenast till besiktningsmännens ordförande».

49 §.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitierådet *Silverstolpe* instämde, anförde:

»Med den nu gällande lagstiftningen angående byggnads- och underhållsskyldigheten å prästboställe finnes, såvidt angår *boställshafvarens* laga hus, ingen egentlig anledning att vid ekonomisk besiktning eller husesyn å bostället ingå i skärskådan, huruvida därvid befunnen brist är att anse såsom tillkommen af — för att begagna byggningsbalkens i fråga om socknemännens laga hus använda uttryck — »ålder och bruk» eller »prästens vanrykt»; i hvilket fall som helst är ju boställshafvaren skyldig att svara för bristen utan rätt till godtgörelse af någon för kostnaden för dess afhjälpan. Med lagförslagets härutinnan från gällande lag afvikande ståndpunkt kommer saken att ställa sig väsentligen annorlunda. Enligt förslaget skall nämligen boställshafvaren visserligen i båda de angifna

fallen athjälpa bristen — efter omständigheterna genom nybyggnad eller därmed enligt 20 § 2 mom. likställd förbättring eller genom vanligt underhållsarbete —, men huruvida också kostnaden härför skall stanna å boställshafvaren, eller han blir berättigad till godtgörelse uti den i 20 och 21 §§ stadgade ordning är, såsom jag redan vid sistnämnda §§ närmare erinrat, beroende af, huruvida bristen uppkommit genom hans vanvård eller icke. Med hänsyn härtill är det naturligtvis af stor vikt att, när boställshafvaren vänder sig till kyrkorådet med begäran om godtgörelse för nedlagd kostnad eller, jämlikt 20 § 3 mom., förskott å blifvande godtgörelse, det då också skall vara fullt klart, att vanvård icke förelegat. Enligt min mening kan från denna synpunkt förslaget icke fränkännas en viss ofullständighet i fråga om de föreskrifter, hvilka äro upptagna i de lagrum, där förfarandet vid ekonomisk besiktning och husesyn bestämmes, nämligen förevarande § samt 60 §, den senare jämförd med 64 §.

Hvad först beträffar nybyggnad — hvarunder i detta sammanhang inbegripes jämväl sådan större förbättring, som afses i 20 § 2 mom. — innehåller förslaget, *dels* att nybyggnad ej må företagas, förr än vid husesyn eller, där fråga är om vissa mindre hus, vid ekonomisk besiktning härom meddelats beslut, *och dels* att, innan boställshafvaren äger utfå godtgörelse för byggnadskostnaden, arbetet skall vara af synerätt godkändt; dock skall boställshafvaren, efter det nybyggnaden blifvit i behörig ordning beslutad, vara berättigad till förskott mot säkerhet. Då nu i 60 § 9 mom. stadgats, att vid godkännande af byggnadsarbete, hvarför godtgörelse skall utgå enligt 20 §, synerätten skall fastställa det skäligen kostnadsbeloppet för samma arbete, och i 60 § 11 mom. föreskrifvits, att, där boställshafvaren jämlikt 20 § äger bekomma dylik godtgörelse, synerätten skall meddela erforderlig föreskrift därom, har uppenbarligen förutsatts, att synerätten också äger tillgång till sådana upplysningar angående orsaken till nybyggnadsbehofvet, att synerätten på grund däraf kan utgå från, att nämnda behof icke härleder sig från vanvård från boställshafvarens sida. Det är väl också i förslaget förutsatt, att sådana upplysningar skola stå synerätten till buds till följd af utredning, som vunnits vid den föregående syn eller den ekonomiska besiktning, vid hvilken beslutet om nybyggnadens företagande meddelats. Så som 4 och 5 mom. i 49 § samt 3—5 mom. i 60 § — hvilka lagrum innehålla de närmare föreskrifterna i fråga om meddelande af dylikt beslut — enligt förslaget äro affattade, lär dock icke af dessa lagrum kunna hämtas stöd för, att det skulle åligga besiktningsmännen eller synerätten såsom en skyldighet att verkställa närmare undersökning därom, huruvida vanvård föreligger eller icke, samt till protokollet anteckna resultatet af sådan undersökning;

ej heller synes en dylik skyldighet kunna bestämdt utläsas af annat lagrum i förslaget. Sådan skyldighet torde dock desto hellre böra åligga vederbörande, som man eljest måhända icke skulle kunna förmäna pastoratet och boställshafvaren befogenhet att, i händelse af olika meningar angående det sätt, hvarpå bostället skötts, i vanlig rättegångsväg tvista angående rätt för boställshafvaren att undfå godtgörelse enligt 20 § — något som dock hvarken kan anses lämpligt eller antagas öfverensstämma med grunderna för förslaget. Särskildt må påpekas, att boställshafvare, som jämlikt 20 § 3 mom. begär förskott af pastoratsmedel, därvid lätteligen skulle kunna komma i en vansklig ställning gent emot pastoratet, därest protokollet öfver den ekonomiska besiktningen eller synen icke i förevarande ämne innehölle annat än att beslut fattats om en nybyggnad, som under alla förhållanden — vare sig boställshafvaren vällat behovet eller icke — måste äga rum.

Det bör visserligen — särskildt med hänsyn till den korta tiden emellan de ekonomiska besiktningarna — erkännas, att de händelser säkerligen skola vara ganska sällsynta, då på grund af vanvård från boställshafvarens sida *nybyggnad* visar sig vara af nöden. Men detsamma lär icke kunna sägas beträffande uppkommande behof af sådant underhållsarbete, hvarom i 21 § förmäles; och äfven i fråga om dylika arbeten saknas uttryckliga bestämmelser angående skyldighet för vederbörande att vid ekonomisk besiktning eller syn ingå i undersökning rörande anledningen till det erforderliga underhållsarbetet. Att här, likasom i fråga om nybyggnad, låta boställshafvarens rätt till godtgörelse vara i första hand beroende däraf, att synerätt eller ekonomisk besiktning konstaterat icke blott behovet af underhållsarbetet utan äfven, att boställshafvaren är utan skuld i detta, möter gifvetvis ingen svårighet, när fråga är om underhållsarbete, som boställshafvaren låtit utföra på grund af beslut vid husesyn eller ekonomisk besiktning. Men det kan vara mera tvifvelaktigt, huru saken bör ordnas för det i 21 § andra stycket förutsatta fall, att boställshafvaren visar sig hafva gjort utgift för underhållsarbete, som icke blifvit honom af synerätt eller vid ekonomisk besiktning ålagdt. För sådant fall stadgar förslaget, att boställshafvaren skall för kostnaden erhålla godtgörelse, såvidt kostnaden af synerätt eller vid ekonomisk besiktning pröfvas hafva varit af behovet påkallad. Vid den pröfning, som för konstaterande häraf skall jämlikt stadganden i 49 § 9 mom. och 60 § 10 mom. äga rum, kan det emellertid vara svårt nog, stundom väl alldeles omöjligt för besiktningsmännen eller synerätten att bedöma, huruvida den afhjälpta bristen uppkommit genom boställshafvarens vanvård eller icke. Huru ställer det sig då, om besiktningsmännen eller synemännen

se sig ur stånd att afgifva något utlåtande härom? För min del kan jag icke finna det vara annat än i sin ordning, att i slikt fall boställshafvaren får själf stå kostnaden, då han ju kunnat, om vanvård icke ligger honom till last, förebygga nämnda påföljd genom att på förhand åstadkomma erforderlig utredning att föreläggas den blifvande ekonomiska besiktningen eller synerätten.

Hvad jag nu anfört föranleder mig, så vidt angår nu förevarande lagrum, att hemställa, att på lämpligt ställe i samma lagrum införes stadgande därom, att, när vid ekonomisk besiktning uppkommer fråga om nybyggnad eller förbättringsarbete å hus, besiktningsmännen skola efter noggrann pröfning meddela yttrande, huruvida boställshafvaren gjort sig skyldig till vanvård eller icke».

Justitierådet *Cassel* yttrade:

»På hufvudsakligen de skäl, justitierådet Skarstedt anfört, anser jag det vara af synnerlig vikt, att när vid ekonomisk besiktning (eller syn) fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll af hus, vare sig de skola nybyggas eller underhållas af boställshafvaren eller annan, det skall åligga besiktningsmännen (synerätten) att, där fråga därom väckes, meddela yttrande, huruvida behovet af nybyggnad eller underhåll kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård; och hemställer jag förty, att förevarande § måtte undergå jämkning i detta hänseende».

51 § 1 mom.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande yttrande:

»Jämlikt kungl. kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten äger ecklesiastik tjänsteman, som till följd af särskildt förordnande är såsom konsistorieombud närvarande vid ekonomisk besiktning å ecklesiastiskt boställe, att därför erhålla viss, i kungörelsen angifven ersättning. Enligt 46 § i föreliggande förslag till boställsordning skall domkapitlet förordna vederbörande kontraktsprost eller annat ombud att å domkapitlets vägnar närvara vid ekonomisk besiktning å boställe, som i förslaget afses. Om förslaget upphöjes till lag, äger alltså äfven vederbörande kontraktsprost allenast på grund af särskildt förordnande närvara vid ekonomisk besiktning såsom konsistorieombud. Häraf lärers då följa, att äfven kontraktsprost skulle blifva berättigad att uppbära den i ofvannämnda kungörelse bestämda ersättning.

Att döma af förhandlingarna i Andra kammaren vid 1908 års riksdag hade emellertid det särskilda utskott, som till förberedande behand-

ling förehaft Kungl. Maj:ts för nämnda riksdag framlagda förslag till ecklesiastik boställsordning och åt 1 mom. i förslaget 51 § gifvit den lydelse, som i föreliggande förslag bibehållits, därvid afsett, att endast då annan prästman än vederbörande kontraktsprost förordnats till konsistorieombud vid ekonomisk besiktning ersättning för sådant uppdrag skulle utgå. Där-
est meningen nu är, att kontraktsprost, som mottagit förordnande af ifrå-
gavarande beskaffenhet, ej skall erhålla ersättning för uppdraget, torde
genom förändrad affattning af förevarande moment — och i sammanhang
därmed äfven af ofvannämnda kungörelse — sådant böra tydligt utmär-
kas. Är åter meningen, att kontraktsprost lika väl som annat konsistorie-
ombud skall njuta ersättning, synas till undvikande af missförstånd orden
»särskildt förordnadt» böra, såsom i själfva verket öfverflödiga, ur mo-
mentet uteslutas.

At de af vederbörande magistrat utsedda sakkunniga män, som en-
ligt 43 § skola biträda vid ekonomisk besiktning å boställe i stad, har i
förslaget icke tillerkänts ersättning för detta bestyr. Då det icke kan
åläggas någon att utan ersättning fullgöra uppdrag af ifrågavarande be-
skaffenhet, samt frågan om det belopp, som skäligen må uppbäras för be-
styret, icke bör öfverlämnas åt besiktningsmännens eget afgörande, hem-
ställes, att i förevarande moment införes bestämmelse därom, att af magi-
strat utsedda biträdande besiktningsmän må, på sätt Kungl. Maj:ts pro-
position till 1908 års Riksdag innehöll, njuta ersättning lika med nämnde-
män.»

60 §.

Justitieråden *Silverstolpe* och *Skarstedt* hemställde af skäl, som
anförts vid 49 §, att på lämpligt ställe i förevarande § infördes stad-
gande därom, att när vid af- och tillträdessyn uppkommer fråga om ny-
byggnad eller förbättringsarbete å hus, synerätten skulle efter noggrann
pröfning meddela yttrande, huruvida boställshafvaren gjort sig skyldig till
vanvård eller icke.

Justitierådet *Cassel* hemställde, under åberopande af hvad justitie-
rådet vid 49 § anført, om införande på lämpligt ställe i förevarande §
af stadgande därom, att, där fråga därom väcktes, det skulle åligga
synerätten att meddela yttrande, huruvida behovet af nybyggnad eller
underhåll kunde anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård.

Vidare anförde justitierådet *Skarstedt*, med hvilken *högsta domstolens*
öfriga ledamöter instämde:

»Den i 8 mom. af förevarande § upptagna bestämmelsen, att syne-

rätten skall undersöka, huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, hvilka det åligger afträdaren att bekosta, synes, såvidt angår boställets hus, kräfva ett förtydligande, så att det klart framgår, att här åsyftas sådana i afseende å boställets hus föreskrifna arbeten, för hvilka afträdaren har att svara utan rätt till godtgörelse, hvarom i 20 eller 21 § förmåles.

Det likaledes i 8 mom. införda stadgandet, att synerätten skall bestämma, om och i hvilken omfattning virke, som erfordras för fullgörande af de nybyggnads- och underhållsarbeten, som *pastoratet* förpliktas att verkställa, skall uttagas af den enligt hushållningsplanen till afverkning före afträdestiden afsedda skog, innebär — hvilket väl också är åsyftadt —, att boställshafvarens rätt till andel i boställsskogens afkastning kan komma att stå tillbaka för pastoratets rätt att från boställsskogen erhålla virke till pastoratet åliggande byggnadsarbeten vid bostället. Detta strider emellertid mot den tydliga lydelsen af 29 § första stycket i förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, i hvilket lagrum — att döma af bestämmelsen i 19 § första stycket af förevarande förslag — ändring icke synes vara åsyftad genom ingressen till samma förslag. Följaktligen torde, om nu ifrågavarande stadgande godkännes, nyssberörda lagrum i 1894 års förordning böra undergå erforderlig ändring; hvarjämte, då stadgandet är afsedt att träda i kraft redan den 1 maj 1910 och således innan boställsordningens nya bestämmelser om byggnadsskyldigheten skola i allmänhet träda i tillämpning, efter ordet »pastoratet» synas böra tilläggas orden »eller därtill hörande församling».

61 och 62 §§.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitieråden *Cassel* och *Silverstolpe* instämde, yttrade:

»Bestämmelserna i 61 § hänföra sig uppenbarligen icke till sådana vid af- och tillträdessyn föreskrifna eller godkända arbeten, för hvilka godtgörelse skall utgå enligt föreskrifterna i 20 och 21 §§, utan afse tydligen allenast rättsförhållandet mellan afträdaren och tillträdaren, det vill säga frågan, om och i hvad mån den ene skall hafva en personlig fordran hos den andre. Jämväl hvad i första punkten af 62 § stadgas har afseende allenast å likvidationsförhållandet mellan afträdaren och tillträdaren. Däremot är bestämmelsen i andra punkten af 62 § af större räckvidd,

i ty att med densamma åsyftas, att afträdaren skall efter afträdet afhålla sig från *hvarje* förbättringsarbete å bostället, äfven sådant, för hvilket godtgörelse utgår uti den i 20 eller 21 § stadgade ordning. Vid nu angifna förhållande vore det för vinnande af en tydligare och lättfattligare uppställning af ifrågavarande lagbud önskligt, om första punkten af 62 § blefve inarbetad i 61 § och återstoden af 62 § komme att utgöra en fristående paragraf.»

Justitierådet *Lindbäck* anförde:

»Ehuru knappast torde förefinnas giltig anledning till farhåga, att den uppställning, ifrågavarande §§ erhållit i förslaget, skulle föranleda misstag vid lagtillämpningen, kan dock icke förnekas, att genom den af justitierådet *Skarstedt* förordade omarbetning af §§:na, deras innebörd komme att framstå på ett tydligare sätt, än om förslaget i denna del bibehålles i oförändradt skick.»

65 § 1 mom.

Högsta domstolen ansåg, att enär jämlikt kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten ecklesiastik tjänsteman, hvilken förordnats att såsom konsistorieombud närvara vid syn å ecklesiastiskt boställe, vore berättigad att härför erhålla viss, i kungörelsen angifven ersättning, samt någon ändring härutinnan icke torde vara åsyftad, i förevarande moment borde upptagas en hänvisning till hvad sålunda särskildt vore stadgad.»

X kap.

68 §.

Justitierådet *Skarstedt* anförde:

»Enligt vunna upplysningar lär det vara åsyftadt, att under kommande lönerogleringsperioder den ecklesiastika boställsjorden skall i betydligt större utsträckning än som för närvarande är fallet vara utarrenderad i, såsom det heter, »författningsenlig ordning» på viss utaf ombyte af boställshafvare helt och hållet oberoende tid. Därest icke annat bestämdes genom speciallag, skulle uppenbarligen äfven å det genom dylik utarrendering uppkomna rättsförhållandet mellan upplåtaren och arrendatorn komma att i allo tillämpas de i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom — speciellt 2 kap. af samma lag — för arrende meddelade be-

stämmelser, i den mån icke dessa, där sådant lagligen får ske, blifvit i arrendeaftalet ersatta med andra. Emellertid är det nu meningen, att vissa föreskrifter i den föreslagna boställsordningen skola träda helt och hållet i stället för motsvarande i den allmänna nyttjanderättslagen fastställda rättsregler. Boställsordningen är väl i första hand och omedelbart afsedd att ordna *boställshafvares* rättigheter och skyldigheter med afseende å bostället, men nyssnämnda karaktär af speciallagstiftning i förhållande till allmänna nyttjanderättslagen har boställsordningen erhållit genom det i 68 § af förslaget införda stadgandet, att hvad för boställshafvare är i boställsordningen föreskrifvet skall — med vissa undantag — gälla för arrendator, som är i författningsenlig ordning antagen (äfvensom för »brukare», hvarmed emellertid numera icke lärers kunna förstås annan än i nya arrendelagen icke afsedd s. k. hälftenbrukare); och har därjämte genom ingressen till förslaget utmärkts, att allmänna nyttjanderättslagen i de delar, i hvilka den innehåller mot boställsordningen stridande bestämmelser, icke skall lända till efterrättelse. De ämnen, beträffande hvilka sålunda för en i författningsenlig ordning antagen arrendator skall gälla annat än för arrendatorer i allmänhet, äro främst byggnads- och underhållsskyldigheten, skyldigheterna med afseende å ägornas bruk och vård samt syneförrättningarna, och vidare hushållningen med stråfoder; dessutom skola i boställsordningen upptagna föreskrifter angående brandförsäkring äga tillämpning jämväl i fråga om arrendator. Det kan tilläggas, att hvad boställsordningen sålunda innehåller afvikande från allmänna nyttjanderättslagen är i allmänhet afsedt att erhålla karaktären af s. k. tvingande lagbud; detta bestyrkes däraf, att beträffande vissa särskilda ämnen — nämligen de i 33 § 4 mom. omförmälda samt vissa af de i 34 § angifna — det uttryckligen angifvits, att i kontrakt angående författningsenligt arrende få införas bestämmelser af annan innebörd än som enligt nämnda båda lagrum skola gälla, därest bostället är under boställshafvarens eget bruk.

Då det måste anses vara af synnerlig vikt, att förhållandet mellan den allmänna nyttjanderättslagen och speciallagstiftningen på ett klart och åskådligt sätt angifves i själfva boställsordningen, så att vederbörande kontrahenter — upplåtaren och arrendatorn — icke skola behöfva i någon punkt stanna i tvifvelsmål angående hvad de hafva att rätta sig efter, men denna fordran synes mig icke vara på ett tillfredsställande sätt uppfyllt, föränlåtes jag att hemställa om vissa — hufvudsakligen redaktionella — jämkningar i förslaget. Först och främst vill jag framhålla den oegentlighet, som enligt min mening ligger däri, att redan innan i boställsordningen (i 68 §) uttalats den allmänna bestämmelsen, att arrendatorn

skall med afssende å vissa rättigheter och skyldigheter följa boställshafvarens villkor och följaktligen i dessa hänseenden betraktas, såsom om han vore boställshafvare, man i 33 § 4 mom. andra stycket och 34 § sista stycket genom där lämnad hänvisning till kontrakt angående i författningsenlig ordning utarrenderade boställen anteciperat nyssnämnda bestämmelse. Vidare lär det icke vara uteslutet, att den omständigheten, att, såsom i 36 § första stycket skett, allmänna nyttjanderättslagen förklarats skola i vissa hänseenden — nämligen de i 2 kap. 5 § af sagda lag angifna — tillämpas beträffande i författningsenlig ordning helt eller delvis utarrenderadt boställe, är i viss mån ägnad att undanskymma det förhållandet, att allmänna nyttjanderättslagen i så många andra hänseenden skall äfven beträffande sådana arrenden lända till efterrättelse mellan upplåtaren och arrendatorn (särskildt märkes: förbud för upplåtaren att i större utsträckning än nyttjanderättslagen angifver göra förbehåll om arrenderättens förverkande eller eljest om arrendets frånträdande före arrendetidens slut; sättet för uppsägnings verkställande; preskriptionstid för talan angående fordringsanspråk på grund af arrendeaftalet; retentionsrätt i arrendatorns lösören för vissa arrendefordringar). Enligt mitt förmenande skulle det vara från alla synpunkter lämpligast, om på ett enda ställe i den föreslagna boställsordningen, nämligen just i 68 §, på ett fullständigt sätt — antingen direkt eller genom hänvisning — angäfvos den rättsliga ställning, som skall tillkomma en i författningsenlig ordning antagen arrendator med afseende å det arrenderade bostället. I enlighet härmed skulle 33 § 4 mom. andra stycket, 34 § sista stycket och 36 § första stycket utgå ur förslaget samt 68 § komma att innehålla den däri nu upptagna allmänna bestämmelsen och därjämte *dels*, såsom modifikation i samma bestämmelse, föreskrifter motsvarande de nu i 34 § sista stycket och 36 § första stycket upptagna, *dels* ett stadgande af hufvudsakligen enahanda innehåll som det för närvarande i 33 § 4 mom. andra stycket innefattade, och *dels* en hänvisning till allmänna nyttjanderättslagen. Såsom en följd häraf blefve en mindre jämkning i 36 § andra stycket af nöden.

En efter nu angifna grunder omarbetad 68 § skulle, förslagsvis, kunna erhålla följande lydelse:

»Hvad för boställshafvare i denna boställsordning är föreskrifvet skall gälla ej mindre, i tillämpliga delar, för domkapitlet för den tid domkapitlet för allmän kassas räkning innehar boställe, än äfven för arrendator eller brukare, som är i författningsenlig ordning antagen; dock att med afträdande af i dylik ordning utarrenderadt boställe eller utarrenderad del

af boställe skall förhållas efter ty stadgas i 2 kap. 5 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, samt att i afseende å gödsel och foder å utarrenderad jord, som nu sagts, utan hinder af hvad här ofvan i 34 § är stadgadt andra föreskrifter må i arrendekontrakt meddelas, när sådant pröfvas nödigt eller lämpligt.

I fråga om löningsboställe, som är i författningsenlig ordning utarrenderadt, skall, där ej bostället är med bostadsboställe i sambruk för- enadt, beträffande de ämnen, som i 33 § 4 mom. afses, gälla hvad i arrendekontraktet därutinnan må varda stadgadt.

I öfrigt skall i fråga om arrende, som i denna § afses, lända till efterrättelse hvad i allmänhet gäller angående arrende af jord.»

För den händelse det skulle finnas obehöfligt att omarbета förslaget i nu angifven syftning, kan mot lydelsen af 68 § anmärkas, att uttrycket »där ej annorlunda är stadgadt» bör ändras till »där ej annorlunda är här i boställsordningen stadgadt».

Justitieråden *Lindbäck*, *Cassel* och *Silverstolpe* ansågo, i likhet med justitierådet *Skarstedt*, det vara lämpligt och önskvärdt, att i boställsordningen fullt klart och tydligt angäfvos den rättsliga ställning, som skulle tillkomma en i författningsenlig ordning antagen arrendator med afseende å det arrenderade bostället, och syntes detta, enligt justitierådens förmenande, kunna vinnas, om förslaget underginge ändring i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad justitierådet *Skarstedt* hemställt.

Justitierådet *Lilienberg* ville icke bestrida, att det kunde vara fördelaktigt, om förslaget blefve i angifna afseendena omarbetadt, och biträdde den af justitierådet *Skarstedt* sist framställda anmärkning angående en ändring i 68 §.

74 § 3 och 4 mom.

Justitierådet *Skarstedt*, med hvilken justitierådet *Silverstolpe* instämde, yttrade:

»Enligt hvad som framgår af förarbetena till förslaget har till grund för bestämmelsen angående sådan särskild öfverenskommelse, hvarom i 74 § 3 mom. förmåles, legat allenast önskvärdheten att så snart som möjligt, d. v. s. redan under nu löpande löneregleringsperiod, komma ifrån de olägenheter, som följa af den nu lagstadgade, olämpliga fördelningen mellan pastor och socknemän af de laga husen å bostadsboställe och af den rådande gemensamheten i underhållet af socknemännens laga hus. På grund häraf är också i sagda moment angifvet, att öfverenskommelsen

icke har annat ändamål än att bereda möjlighet för att redan innan boställsordningen i sin helhet kan komma att med afseende å visst boställe tillämpas få nybyggnads- och underhållsskyldigheten å bostadsboställe ordnad efter de i 13 § af förslaget bestämda grunder i stället för enligt bestämmelserna i byggningsbalken. Det lärer således icke vara afsedt att genom öfverenskommelse bereda tillfälle att på förhand tillämpa boställsordningens föreskrifter angående t. ex. antalet och beskaffenheten af de laga husen och angående rätt för präst till godtgörelse enligt 20 och 21 §§. Vid sådant förhållande synes hvarje grund saknas för den i förevarande moment tillika intagna bestämmelsen att, i händelse öfverenskommelse kommer till stånd, föreskrifterna i 17, 49 och 60 §§ skola genast lända till efterrättelse; och hemställas därför, att sista punkten af förevarande moment måtte ur förslaget uteslutas. Å andra sidan synes i detta moment böra tydligt utmärkas, att, där öfverenskommelse kommer till stånd, densamma skall vara bindande äfven för boställshafvare, som, innan nu löpande löneregleringsperiod utgår, efterträder den boställshafvare, med hvilken öfverenskommelsen träffats.»

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande anmärkningar:

»För den händelse den vid 13 och 15 §§ gjorda hemställan ej vinner bifall, utan nämnda §§ bibehållas oförändrade, torde sådan öfverenskommelse, som i 3 mom. af förevarande § omförmåles, böra få afse äfven löningsboställe, som är i sambruk förenadt med bostadsboställe af andra eller tredje klassen på landet.

Af de i 36 § upptagna bestämmelserna lärer löntagares rätt icke kunna beröras i annan mån än såvidt i *andra stycket* af sagda § medgifvits rätt för tillträdare att redan från den 14 mars delvis disponera öfver boställe, som eljest icke skall afträdas förr än den 1 maj; men då det knappast torde kunna anses behöfligt att med afseende å tillämpningen af nämnda stadgande göra undantag till förmån för en före den 1 januari 1910 utnämnd löntagare, hemställas, att 4 mom. i förevarande § måtte ur förslaget uteslutas.»

75 § 3 mom.

Högsta domstolen anmärkte, att vid den i *andra stycket* af förevarande moment omförmålda pröfning för bestämmande af boställshafvare tillkommande öfverbyggnadsersättning synerätten torde hafva att taga hänsyn allenast till sådan nybyggnad, som boställshafvaren i enlighet med dittills gällande bestämmelser verkställt eller fått sig ålagd, men ej till sådan

nybyggnad, som på grund af boställsordningens nya bestämmelser må hafva blifvit boställshafvaren vid synen ålagd. Till förekommande af annan tolkning i detta afseende torde ifrågavarande bestämmelser böra något förtydligas.

Ur protokollet

Carl Stålhammar.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
februari 1909.

Närvarande:

Hans excellens statsministern herr LINDMAN,
Hans excellens ministern för utrikes ärendena herr TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
Roos,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.
Justitieråden: SILVERSTOLPE,
BERGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådet och chefen för justitiedepartementet anmälde chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Hammarskjöld, i underdånighet högsta domstolens genom utdrag ur protokollet för den 2 oktober 1908 inhämtade utlåtande öfver det vid samma protokoll fogade förslaget till ecklesiastik boställsordning.

Sedan föredragande departementschefen erinrat om innehållet i berörda förslag samt redogjort för högsta domstolens utlåtande, anförde departementschefen:

Med anledning af de anmärkningar, som blifvit inom högsta domstolen framställda mot förslaget, har jag ansett, att i vissa detaljbestämmelser förtydliganden och jämkningar borde vidtagas. Jag har därför låtit uppgöra förslag till sådana förändringar, och torde det tillåtas mig att nu redogöra för desamma.

Den i **9 § 3 mom.** meddelade ovillkorliga föreskriften, att bryggghus skall innehålla anordningar för brygd, har, såsom flertalet ledamöter i högsta domstolen alternativt tillstyrkt, inskränkts till att gälla allenast för sådana fall, där anordning för ifrågavarande ändamål pröfvas vara erforderlig.

Rubriken till III kap. har ändrats i öfverensstämmelse med tre justitieråds uttalade mening.

Enligt högsta domstolens hemställan hafva orden »äfvensom med sådant boställe i sambruk förenadt löningsboställe» uteslutits ur **13 §**, hvarjämte stadgandet i **15 §** utsträckts till att afse alla löningsboställen utan undantag.

Inom högsta domstolen har i fråga om **20** och **21 §§** anmärkts såsom en oegentlighet, att dessa paragrafer uttryckligen innehålla ett stadgande, hvilket, såsom innefattadt i **27 §**, icke behöft eller ens bort upptagas i omförmälda paragrafer — nämligen stadgandet att om hvad boställshafvaren fått uppbära i brandstod understiger värdet af det brunna, boställshafvaren icke är berättigad att ur de inom pastoratet afsatta medlen undfå godtgörelse för den del af nybyggnads- eller underhållskostnaden, som motsvarar skillnaden mellan den uppburna brandstoden och det brunnas totalvärde —, hvaremot däri icke antydts de modifikationer i samma lagrumms tillämpning, som äro åsyftade ej mindre för det i **27 §** jämväl förutsatta fallet, att boställshafvaren helt och hållet eftersatt sin brandförsäkringskyldighet, än äfven för den händelse, då han i följd af vanvård jämlikt **18 §** eljest har att på egen bekostnad bota brist. Genom en mindre omarbetning af **20** och **21 §§**, i enlighet med ett inom högsta domstolen afgifvet förslag, har den anmärkta oegentligheten blifvit undanröjd.

Dessutom hafva ifrågavarande **20** och **21 §§**, med anslutning till hvad högsta domstolens samtliga ledamöter förordat, kompletterats med ett stadgande i syfte, att äldre boställshafvare må erhålla godtgörelse för eller förskott å nybyggnads- och underhållskostnader framför senare innehafvare af bostället.

Bestämmelserna angående öfverloppshus i **23 §** hafva enligt de inom högsta domstolen därutinnan gifna anvisningarna bragts till närmare öfverensstämmelse med de regler, som i sådant hänseende meddelats i lagen af den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom.

Hvad *34 § andra stycket* innehåller om sättet att bestämma ersättning för öfverblifvet stråfoder har ändrats på sätt högsta domstolen föreslagit.

Uti *40 §* har i enlighet med högsta domstolens därom gjorda alternativa hemställan intagits ett stadgande om skyldighet för domkapitlet att hålla noggrann tillsyn öfver, att boställshafvaren fullgör honom åliggande brandförsäkringsplikt.

Stadgandet i *44 §* att den omständigheten, att besiktningsman eller hans skyldeman är såsom medlem af församlingen pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å det boställe, besiktningen afser, ej må räknas såsom jäf, har på grund af anmärkning, som högsta domstolen framställt mot berörda stadgande, inskränkts till att gälla allenast besiktningsmännens ordförande.

I anslutning till uttalanden inom högsta domstolen har i *49 § 2 mom.* införts stadgande därom, att när vid ekonomisk besiktning uppstår fråga om nybyggnad eller underhåll af hus, besiktningsmännen skola afgifva yttrande, huruvida behovet af nybyggnads- eller underhållsarbete kan anses hafva uppkommit genom boställshafvarens vanvård.

Till förtydligande af *51 § 1 mom.* har, med anledning af hvad i ämnet anförts af högsta domstolen, uttryckligen i momentet angifvits, att endast när annan präst än vederbörande kontraktsprost förordnats till konsistorieombud vid ekonomisk besiktning, ersättning för uppdraget utgår till ombudet. Häraf föranledes, såsom högsta domstolen erinrat, förändrad affattning af nädiga kungörelsen den 22 september 1899 angående kostnadsersättning till landsstats- och ecklesiastika tjänstemän för en del resor inom tjänstgöringsdistrikten.

Nämnda moment i *51 §* har, jämväl på föranledande af högsta domstolen, fullständigats med en bestämmelse därom, att af magistrat utsedda biträdande besiktningsmän må njuta ersättning lika med nämndemän.

Ett stadgande af liknande lydelse som det, hvilket beträffande ekonomisk besiktning införts i *49 § 2 mom.*, har med afseende å af- och tillträdessyn upptagits i *60 § 3 mom.*

Jämlikt hemställan af högsta domstolens ledamöter har hvad *60 § 8 mom.* innehåller därom, att synerätten skall undersöka, huruvida kvarstående del af den skog, som enligt hushållningsplanen varit till afverkning före afträdestiden afsedd, lämnar tillgång till behöfligt virke för utförande af de vid synen i afseende å boställets hus och hägnader föreskrifna arbeten, hvilka det åligger afträdaren att bekosta, uttryckligen angifvits åsyfta sådana i afseende å boställets hus föreskrifna arbeten, för hvilka afträdaren har att svara utan rätt till godtgörelse, hvarom i 20 eller 21 § förmåles.

Vid nyssnämnda moment af 60 § hafva högsta domstolens ledamöter vidare framhållit, hurusom det i momentet införda stadgandet, att synerätten skall bestämma, om och i hvilken omfattning virke, som erfordras för fullgörande af de nybyggnads- och underhållsarbeten, som *pastoratet* förpliktas att verkställa, skall uttagas af den enligt hushållningsplanen till afverkning före afträdestiden afsedda skog, innebär — hvilket också antages vara åsyftadt —, att boställshafvarens rätt till andel i boställsskogens afkastning kan komma att stå tillbaka för pastoratets rätt att från boställsskogen erhålla virke till pastoratet åliggande byggnadsarbeten vid bostället; och hafva högsta domstolens ledamöter, då detta strede mot den tydliga lydelsen af 29 § första stycket i förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, i hvilket lagrum — att döma af bestämmelsen i 19 § första stycket af förevarande förslag — ändring icke syntes vara åsyftad genom ingressen till samma förslag, gjort det uttalandet, att om nu ifrågavarande stadgande godkändes, nyssberörda lagrum i 1904 års förordning borde undergå erforderlig ändring.

Innan jag yttrar mig med anledning af hvad högsta domstolens ledamöter sålunda anført, torde det tillåtas mig att återgifva hufvuddragen af lagstiftningens utveckling såvidt angår rätten att tillgodonjuta afkastningen af skog å sådana boställen, som äro upplåtna åt prästerskapet i territoriella församlingar.

Enligt de äldre skogsförfattningarna från 1600- och 1700-talen ägde kyrkoherden att fritt nyttja prästgårds eller stomhemmans skog till husbehof, dock så att bostället icke försämrades, vid äfventyr af skadeersättning och ansvar. Allmänna lagen i 26 kap. 2 § byggningsbalken medgifver socknemän rätt att för de hus å prästgård, hvilka det åligger dem att bygga och bättra, taga virke å prästebolets ägor, om där tillräcklig skog är; och var denna socknemännens rätt förvarad jämväl i nådiga förordningen om skogarne i riket den 1 augusti 1805, hvars § 24 stadgade, att när socknemän skulle prästgård bygga och bättra, de ägde å prästboställes ägor taga därtill nödigt timmer och virke, såvida där tillgång fanns, utan att skogen till prästboställets öfriga behof för mycket medtogs. Boställshafvaren ägde enligt § 23 i 1805 års skogsordning nyttja den skog, som tillhörde bostället, till husbehof, men ej till afsalu, utom att under vissa förhållanden kolning till afsalu kunde medgifvas. Men med ledning af föreskrifterna i § 38 af militieboställsordningen den 23 januari 1836 tillåto understundom vederbörande myndigheter äfven innehafvare af andra än militieboställen att i vidsträcktare mån än till husbehof åtnjuta skogens afkastning.

Sedan en skogsstyrelse den 21 januari 1859 blifvit inrättad och i samband därmed åt styrelsens chef uppdragits att utarbета förslag till

förordning om skogarna, afgaf styrelsen den 26 april 1862 underdånigt förslag till förordning rörande skogarna i riket. I detta förslag yttrade skogsstyrelsen beträffande boställshafvarens rätt till skogens afkastning, att enär det icke vore lämpligt, att frågor därom lämnades beroende af särskild pröfning i hvarje fall, boställshafvaren borde, i anseende därtill att kostnaden för den af skogstjänstemännen utöfvade tillsynen sannolikt blefve fullt jämförlig med boställshafvarens uppoffringar för skogens skötsel, bekomma hälften af afkastningen utöfver husbehovet, därest icke vid hushållningsplanens pröfning högre andel ansåges böra tilldelas honom och sådant på därom gjord underdånig ansökning medgåfves af Kungl. Maj:t; och ansåg skogsstyrelsen, i fråga om församlingens rätt till prästboställes skog, att socknemän, när de skulle prästgård bygga eller bättra, borde äga att för berörda behof från boställets eller annat därtill hörande hemmans eller lägenhets skog, efter utsyning af behörig skogsjänsteman, taga nödigt timmer och virke, såvidt med bevarande af skogens bestånd efter antagen hushållningsplan utsyningen kunde äga rum utan inskränkning i den tillgång på skogsalster till husbehof, som eljest erfordrades, eller i den rätt till afkastningen, som enligt förslaget, på sätt nyss blifvit nämndt, skulle tillkomma boställshafvaren, i hvilket fall kronan ansåges icke böra göra anspråk på någon andel i afkastningen.

Det af skogsstyrelsen afgifna förslaget upptogs till granskning vid 1862—63 årens riksdag af sammansatta stats-, lag- samt allmänna besvärsoch ekonomiutskottet, hvilket till behandling mottagit åtskilliga motioner om förändrade föreskrifter i afseende å skogshushållningen i riket, däribland särskildt en motion om rätt för församling att för erhållande af rätt till kyrkbyggnad anlita prästboställes skog. I afgifvet betänkande, n:o 50, yttrade utskottet beräffande omförmälda motion, att kommunerna redan hade den rätt till prästbolens skogar, att de därstädes åtnjöte utsyning för de byggnader å prästbolen, hvilka det ålåge socknemännen att uppföra och bättra, hvarför det syntes billigt, att denna utsyningsrätt medgåfves äfven för kyrkbyggnader, och funne sig utskottet desto hellre böra tillstyrka en sådan förändring, som den väl sammanhängde med de ecklesiastiska bostälernas egenskap att vara anslagna till kyrkans gagn. Med anledning af såväl nämnda som andra motioner angående hushållningen å boställsskogarna framställde utskottet till Rikets Ständers granskning följande förslag till reglerande af samma hushållning, nämligen:

att skogar å boställen skulle, såvidt de ej låge i samfällighet med enskild egendom eller annat hinder mötte, till regelbunden hushållning indelas;

att därest, vid indelning af boställes skog, densamma funnes i betydligare mån öfverstiga boställets behof af skogsfång, skogen i dess helhet eller lämplig del däraf skulle ställas under vård och förvaltning af skogsstyrelsen, med iakttagande att af skogens behållna afkastning i första rummet måtte tilldelas boställshafvaren hvad honom med afseende på dittills åtnjuten rätt eller för handen varande förhållanden skäligen borde tillkomma, samt återstoden tillfalla Kungl. Maj:t och Kronan, men vid militieboställen disponeras af vederbörande boställsdirektion och vid ecklesiastika boställen användas till bidrag vid reglerande af prästerskapets inkomster;

att, där boställes skog ej toges under vård och förvaltning af skogsstyrelsen, den borde under nämnda styrelses uppsikt vårdas af innehafvaren, som i detta fall och, så framt den vid indelningen föreskrifna hushållning af honom iakttoges, finge, där bättre rätt ej dessförinnan blifvit honom särskildt medgifven, åtnjuta utöfver sitt husbehof högst halfva behållna afkastningen af skogen, hvilken, till dess sådan indelning skett, finge af boställshafvaren, såvida honom icke för hans tjänstetid bättre rätt blifvit tillerkänd, endast till husbehof begagnas; dock att, på sätt ofvan förmäldes, den del af afkastningen, som icke tillkomme boställshafvaren, antingen skulle tillfalla Kungl. Maj:t och Kronan eller disponeras af regementenas boställsdirektioner eller användas till prästerskapets aflönande; samt

att, när socknemän skulle kyrka eller prästgård bygga eller bättra, de måtte från prästebolets eller annat därtill hörande hemmans skog, efter utsyning af vederbörande skogstjänsteman, njuta nödigt timmer och virke, såvidt, med skogens bestånd efter antagen hushållningsplan, utsyningen kunde äga rum utan inskränkning i den rätt till afkastningen, som blifvit boställshafvaren tillerkänd.

Hvad utskottet sålunda föreslagit blef af ridderskapet och adeln samt borgareståndet bifallet. Prästeståndet däremot afslog utskottets hemställan samt antog för sin del ett så lydande stadgande: »Å boställen af alla slag, hvilka icke äro till Kronan indragna, skall, såvidt de ej ligga i samfällighet med enskild egendom, eller annat hinder möter, sedan från skogsmarken afskildt blifvit hvad till inägor och rätter beteshage räknas må, genom skogsstyrelsens försorg införas en efter sig företeende ortförhållanden lämpad regelbunden hushållning, samt, sedan detta skett, boställsinnehafvaren vara berättigad, mot skyldighet att skogen vårda och nyttja i öfverensstämmelse med fastställd plan och särskilda föreskrifter för afverkningen och befordrande af återväxt, att använda hvad skogen afkastar».

Bondeståndet åter antog af de fyra momenten endast det första, men afslog de öfriga utan att i deras ställe antaga några andra stadganden.

Då utskottets åtgärd härefter påkallades för sammanjämkning af ståndens skiljaktiga beslut, anförde utskottet (betänkande n:o 57), hvad beträffar frågan om användandet af prästbolens skogstillgångar till prästgårds- och kyrkbyggnad, att enär prästeståndets afslag i denna del uppenbarligen varit en följd af dess beslut, att hela afkastningen skulle tillfalla boställshafvarna, hvarmed det icke kunde stå väl tillsammans, att någon del däraf afstodes till allmänna behof, och den enskilde boställshafvaren sålunda finge under vissa omständigheter till kommunernas förmån vidkännas minskning i sin lagbestämda rätt, men denna betänklighet försvunne, i och med detsamma prästeståndet antog utskottets förslag i andra och tredje momenten, enligt hvilka i alla fall en del af afkastningen skulle gå till allmänna ändamål, hvaraf församlingarna kunde, utan intrång i boställshafvarens rätt, få sina behof för ifrågavarande ändamål fyllda, torde prästeståndet tillika godkänna sista momentet af detsamma, som i själfva verket icke innebure någon annan nyhet, än att den i alla fall icke för boställshafvarna disponibla skogstillgången måtte få användas till kyrkors byggande och bättrande; samt att, om bondeståndet till fullständig pröfning företog frågan om användandet af boställsskogarnas afkastning, äfven detta stånd antagligen skulle finna billigheten af det förslag, som, i samma moment framställt, i det föregående vore till sin närmare beskaffenhet angifvet; och framlade utskottet ånyo för stånden sitt förslag, endast med angifvande af den grund, efter hvilken boställshafvare icke tillkommande afkastning af ecclesiastikt beställe borde användas såsom bidrag till reglerande af prästerskapets aflöning, i hvilket afseende åberopades hvad till regleringen af prästerskapets inkomster i allmänhet blifvit genom nådiga förordningen den 11 juli 1862 fastställt.

Efter denna obetydliga förändring antogs utskottets förslag af Rikets Ständer och ingick i den skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förändrade föreskrifter i afseende på skogshushållningen den 30 november 1863, som åberopas uti ingressen till nådiga förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 juni 1866. I nämnda förordning har § 26 följande lydelse: »När socknemän skola kyrka eller prästgård bygga eller bättra, må de från prästebolets eller annat därtill hörande hemmans skog njuta nödigt timmer och virke, såvidt utsyning kan, efter antagen hushållningsplan, äga rum utan inskränkning i den rätt till afkastningen, som blifvit boställsinnehafvaren tillerkänd». Af samma lydelse är § 29 första stycket i 1894 års skogsförordning.

I det af vederbörande utskott vid 1862—63 årens riksdag afgifna be-

tänkande i ämnet såväl som i nyss åberopade lagrum har alltså, att döma af ordalagen, församlingens rätt att för den nybyggnad och reparation af husen å prästboställe, som skall verkställas af församlingen, taga det för ändamålet erforderliga virket från boställets skog, blifvit ställd tillbaka ej mindre för boställshafvarens rätt till husbehofsvirke — hvilket ju är riktigt — än äfven för honom i hushållningsplanen möjligen tillerkänd rätt att utöfver husbehofvet åtnjuta skogens afkastning.

En så långt gående inskränkning i församlingens rätt, som den sist omnämnda, har måhända icke varit åsyftad. Åtminstone anmärker kammarkollegium i ett den 16 april 1892 afgifvet underdånigt utlåtande öfver förslag till förordning angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, att den uppfattning, som ligger till grund för berörda inskränkning, icke, i strid mot 26 kap. 2 § byggningabalken, torde kunna godkännas, utan att församlingens behof af virke för prästgårdsbyggnad bör äga företräde framför boställshafvarens anspråk på att erhålla andel i den boställets husbehof öfverskjutande virkesafkastningen. Hvad däremot beträffar tillgodoseendet af församlingens behof af virke för kyrkbyggnad, anser collegium meningen hafva varit, att boställshafvaren icke af sådan anledning skulle lida någon minskning i sin inkomst af skogen. Med bortseende från den afkastning af prästboställets skog, som tillfaller de ecklesiastika boställenas skogsfond, angifver collegium förmånsrättsordningen mellan rättsägare beträffande afkastning från skog å boställe, hvilket icke af menighet inköpts eller af enskild för ändamålet donerats, sålunda: i första rummet boställshafvaren för hans husbehof, i andra församlingen för hennes behof af virke för prästgårdsbyggnad, i tredje boställshafvaren för honom genom hushållningsplan eller eljest möjligen tillerkänd andel i husbehofvet öfverskjutande afkastning, i fjärde församlingen för hennes behof af virke för kyrkbyggnad och i femte prästerskapets löneregleringsfond för densamma genom hushållningsplan möjligen tillagd andel i boställshafvarens husbehof öfverskjutande afkastning.

Då jag är böjd för att ansluta mig till kammarkollegii i detta ämne uttalade och, såvidt jag kunnat utröna, med gällande administrativ praxis öfverensstämmande uppfattning, synes mig omhandlade stadgande i 60 § 8 mom. böra lämnas i det hela orubbadt. I enlighet härmed torde 2 § i 26 kapitlet byggningabalken, såvidt socknemännen därigenom fått sig tillerkänd rätt att till prästgårdsbyggnad taga virke å prästebolets ägor, »om där tillräcklig skog är», jämväl böra bibehållas oförändrad; och har af sådan anledning åt *ingressen* till förevarande författningsförslag, enligt hvilken 26 kap. 2 § byggningabalken skulle upphävas, gifvits ny formulering.

Dessutom har jämlikt hemställan, som därom gjorts af högsta domstolens ledamöter, efter ordet »pastoratet» i 60 § 8 mom. tillagts orden »eller därtill hörande församling».

Att, såsom högsta domstolens ledamöter framhållit, 29 § första stycket i 1894 års skogsförordning bör undergå erforderlig ändring med hänsyn till innehållet i förevarande mom. 8 af 60 §, finner äfven jag vara af behofvet påkalladt. En dylik revision torde ock lämpligen kunna företagas i samband med den granskning af skogsförfatningarna, hvilken lärers påkallas af ett godkännande utaf de grunder för ändringar i lagstiftningen om ecklesiastika boställsskogar, som jag förut i dag berört vid föredragning af frågan om reglering af prästerskapets aflöning.

Beträffande ersättning åt konsistorieombud vid syn har i 65 § 1 mom., liksom i 51 § 1 mom. med afseende å ekonomisk besiktning, upptagits en hänvisning till hvad därutinnan särskildt är stadgad.

Till vinnande af klarhet och tydlighet i fråga om den rättsliga ställning, som skall tillkomma en i författningsenlig ordning antagen arrendator med afseende å det arrenderade bostället, har 68 § omarbetats i enlighet med de inom högsta domstolen för ändamålet gifna anvisningarna. I sammanhang härmed hafva 33 § 4 mom. *andra stycket*, 34 § *sista stycket* och 36 § *första stycket* uteslutits, hvarförutom en mindre jämkning i 36 § *andra stycket* vidtagits.

På sätt två justitieråd hemställt, har den i 74 § 3 mom. inrymda bestämmelsen, att för den händelse sådan särskild öfverenskommelse, hvarom uti momentet förmåles, kommer till stånd, föreskrifterna i 17, 49 och 60 §§ skola tillämpas, blifvit ur momentet utesluten. Å andra sidan har tillägg gjorts därom, att öfverenskommelse skall vara bindande äfven för boställshafvare, som, innan nu löpande löneregleringsperiod utgår, efterträder den boställshafvare, med hvilken öfverenskommelsen träffats.

Vidare har med afseende å 74 § den ändringen på förslag af högsta domstolen vidtagits, att 4 mom. uteslutits, och hafva i anledning häraf de följande momentens ordningsnummer blifvit ändrade.

Genom omredigering af 75 § 3 mom. *andra stycket* har innehållet förtydligats i den riktning högsta domstolen angifvit.

De inom högsta domstolen framställda förslagen till ändring af 31 § 3 mom. samt 61 och 62 §§ hafva iakttagits.

För en del mindre ändringar af endast redaktionell art torde redogörelse ej erfordras.

Departementschefen uppläste härefter i enlighet med det afgifna yttrandet affattadt förslag till ecklesiastik boställsordning och hemställde, att detta förslag måtte föreläggas Riksdagen till antagande.

Statsrådets öfriga ledamöter tillstyrkte bifall till denna hemställan.

Hvad departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:

Gustaf Tottie.
